

Torsdagen den 2 mars

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 23 februari.

§ 2 Ang. innebörden av visst uttalande i den svensk-sovjetiska kommunikén vid utrikesministerns besök i Moskva

Herr utrikesministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Ahlmarks (fp) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 86, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat om jag anser att "icke-inblandning i andra staters inre angelägenheter" kan anföras som exempel på att "de svenska och sovjetiska uppfattningarna i en rad viktiga internationella frågor sammanfaller eller ligger nära varandra", som det står i den gemensamma svensk-sovjetiska kommunikén vid mitt besök i Moskva nyligen.

I den kommuniké som herr Ahlmark åberopar understryks betydelsen av samarbete mellan staterna, oberoende av deras sociala system, för stärkande av internationell fred och säkerhet. Detta är ett exempel på frågor, i vilka de svenska och sovjetiska uppfattningarna sammanfaller. I kommunikén framhålls vidare att detta samarbete måste grundas på en rad principer, däribland icke-inblandning, som bl. a. kommer till uttryck i Förenta nationernas stadga. Det är därför naturligt för stater som är medlemmar av FN att hänvisa till en sådan princip.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! När Tjeckoslovakien ockuperades för tre och ett halvt år sedan slog alla demokratiska politiker i Sverige bl. a. fast: Detta är en upprörande inblandning i en annan stats inre angelägenheter. Regeringen förklarade: "Detta har skett i strid med alla försäkringar om icke-inblandning i andra länders inre angelägenheter." Utrikesministern sade då i ett tal: "Med djup bestörtning har vi bevittnat hur Sovjetunionens ledare kort därefter trampar denna folkrättsregel under fötterna."

Ockupationen av Tjeckoslovakien pågår än i dag. Vi vet att regimen i Prag är helt beroende av de sovjetiska stridskrafterna. Vi har sett hur man med rysk hjälp systematiskt rensat ut de reformkommunisterna som ledde liberaliseringen för fyra år sedan.

I det läget skriver den svenske utrikesministern under en kommuniké, som i första meningen förklarar att "de svenska och sovjetiska uppfattningarna i en rad viktiga frågor sammanfaller eller ligger nära varandra". Det kan vara riktigt tills vi kommer till exemplen i nästa mening. För där räknar man upp det man tydligen är överens om, däribland "icke-inblandning i andra staters inre angelägenheter".

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. innebörden
av visst uttalande
i den svensk-sovjetiska
kommunikén
vid utrikesminis-
terns besök i
Moskva*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. innebörden
av visst uttalande
i den svensk-sovje-
tiska kommunikén
vid utrikesminis-
terns besök i
Moskva*

Det intryck som de båda första meningarna i kommunikén ger är därför att principen om icke-inblandning är en sådan där de svenska och sovjetiska uppfattningarna sammanfaller. Herr Wickman bestrider inte nu en sådan tolkning. Jag tackar honom för svaret. Men vore det riktigt skulle antingen de sovjetiska ledarna nu ha avskrivit Bresjnevdoktrinen, som just innebär en rätt för Sovjet att ingripa mot andra kommunistländer, eller också har Sverige godtagit ockupationen av Tjeckoslovakien. Ingen av de tolkningarna är riktig. Sovjet vidhåller sitt grepp om Tjeckoslovakien, och Sverige vidhåller sin kritik mot ockupationen.

Kommunikén är därför ett ovanligt motbjudande uttryck för diplomatiskt hyckleri. Man låtsas att man är överens om en fundamental regel för samarbete mellan olika länder, medan alla inser att man egentligen inte alls är enig.

Jag begär inte att man uttryckligen skulle ha slagit fast att våra länder har olika mening på den här punkten. Jag är för utvidgat samarbete med Sovjetunionen på olika plan. Vår neutralitetspolitik stärks av hyggliga relationer med stormakter med olika politiska system. Och en viss typ av ansträngd artighet är en nödvändighet, också när man kommer in på kontroversiella frågor.

Men, herr talman, den här kommunikén har gått för långt. Den försöker släta över en grundläggande åsiktsskillnad mellan Sverige och Sovjetunionen. Det måste kännas hårt för t. ex. flyktingar från Östeuropa här i landet att läsa de båda meningarna i kommunikén.

Herr Wickman, var detta hyckleri verkligen nödvändigt?

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Om man läser den kommuniké som utfärdades efter överläggningarna mellan mig och herr Gromyko i Moskva, finner man att den inleds med en allmän deklARATION att vi hade funnit att våra synpunkter på många internationella frågor sammanföll eller låg nära varandra. Kommunikén innehåller en rad exempel på sådana frågor. Jag kan här erinra om en del av dem.

Vi är bl. a. överens om nödvändigheten av att aktivt utnyttja föreliggande möjligheter för ytterligare avspänning i Europa, att åstadkomma allmän och fullständig nedrustning, att uppnå förbud mot kärnvapenprov under jorden och mot kemiska vapen, att stärka Förenta nationernas roll som världsorganisation för upprätthållande av internationell fred och säkerhet. Självfallet kommer vi också in på de bilaterala förbindelserna. Det är naturligt och i sista hand det väsentligaste i en sådan här bilateral kommuniké, men jag skall i varje fall inte i denna replik gå in på detta.

Det som har chockerat herr Ahlmark är att till de frågor där våra uppfattningar sammanfaller också hör anslutning till principen om icke-inblandning i andra staters inre angelägenheter. För en liten nation som Sverige är denna princip viktig. Det är i vårt intresse också att få till stånd deklARATIONER av denna typ. Det är därför den omnämns i denna kommuniké.

Men då säger herr Ahlmark: Ja, men detta är ju ett utpräglat svenskt-sovjetiskt diplomatiskt hyckleri. Herr Ahlmark kan inte vara

okunnig om att dessa FN:s principer om icke-inblandning ligger till grund för det förberedelsearbete som nu pågår för en europeisk säkerhetskonferens. De principerna upprepas i de dagordningsförslag som kommer både från Warszawapaktsstaterna och från NATO:s ministerråd. De återkommer också – och det är kanske ännu viktigare – i de bilaterala kommunikéer som är det sedvanliga resultatet av sovjetiska regeringsbesök i utlandet.

Exakt samma formulering, herr Ahlmark, som förekommer i den svensk-sovjetiska kommunikén förekommer också i den dansk-sovjetiska och i den norsk-sovjetiska kommunikén liksom i den kommuniké som utfärdades av president Pompidou och Bresjnev i Paris. Den svenska kommunikén innebär därför icke några sensationer, och jag tycker i och för sig att detta är värdefullt. En kommuniké utfärdad efter ett svenskt ministerbesök i Moskva skall helst icke innehålla några sensationer. Däremot, herr Ahlmark, skulle det ha varit en stor sensation om dessa deklARATIONER inte hade upprepats i den svensk-sovjetiska kommunikén.

Jag vet inte vad herr Ahlmark med sitt angrepp på denna punkt är ute efter. Jag har mycket svårt att se det som ett seriöst inlägg i diskussionen vare sig om den europeiska säkerheten i allmänhet eller om den allvarliga frågan om våra relationer med Sovjetunionen. Måltavlan för herr Ahlmarks angrepp är icke bara den svenske utrikesministern utan den är, som framgår av vad jag anfört, också utrikesministrarna i Norge, Danmark och flera andra länder.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Wickman säger, att man i denna kommuniké redovisar flera konkreta saker som man är överens om. Vad jag tagit upp är en punkt där vi uppenbarligen *inte* är eniga, nämligen principen om icke-inblandning i annan stats inre angelägenhet. Den tolkar vi ju helt olika. Bresjnevdoktrinen innebär något helt annat än det som Sverige ständigt slagit fast, också i officiella uttalanden. Men ändå är det meningen att man skall tolka denna kommuniké så, att vi är överens om principen om icke-inblandning i andra staters inre angelägenheter.

Herr Wickman säger att anledningen till att det var så viktigt att ta med den här meningen är, att det är bra att få Sovjetunionen att skriva under på denna princip. Jag vet inte hur stort värde det har att Sovjetunionen i en svensk-sovjetisk kommuniké skriver under på en princip man inte håller på. Ett par månader före inmarschen i Tjeckoslovakien skrev man under en precis likadan formulering i deklARATIONEN från Kosygin och Erlander när Kosygin var i Sverige. Tror herr Wickman att det utgjorde någon hämmande faktor på de ryska soldaterna i Prag? Tvärtom sade ju den svenska regeringen efter ockupationen att Sovjetunionen nu helt struntade i detta uttalande och denna princip. Skall vi nu fortsätta att vara illusionister i den sämre skolan och skriva att vi är överens, när alla vet att vi *inte* är det?

Jag tycker att det är ett sätt att undvika sakdebatt genom att hänvisa till att det eventuellt funnits liknande uttalanden i kommunikéer från andra länder. Jag har inte möjlighet att ställa andra utrikesministrar till svars för eventuellt hycklande uttalanden från deras sida. Jag har

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. kostnaden
för bevis om in-
lämnande av
deklaration*

möjlighet att diskutera med herr Wickman.

Vad som hänt är följande. Ett land, Sverige, anser uppriktigt att ingen nation har rätt att blanda sig i ett annat lands inre angelägenheter genom att militärt angripa det och ockupera det. Ett annat land, Sovjetunionen, anser sig uttryckligt ha den rätten i halva Europa, när utvecklingen i ett kommunistland tar sig former som Sovjetunionen inte gillar. De båda ländernas utrikesministrar har nu gemensamt slagit fast att man står fast vid principen om "icke-inblandning i andra staters inre angelägenheter". De tycker helt olika men skriver helt lika. Jag upprepar: Det är ett ovanligt motbudande uttryck för diplomatiskt hyckleri.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Jag undrar om herr Ahlmark är medveten om vad som ligger i hans anklagelse för diplomatiskt hyckleri i den här frågan. Anklagelsen innebär, om det finns något seriöst i den – vilket det är anledning att betvivla, dess värre – ett underkännande av hela den förhandlingsprocess som vi nu är mitt uppe i när det gäller den europeiska säkerhetskonferensen. Jag upprepar frågan som jag inte fick svar på i herr Ahlmarks förra inlägg: Är det verkligen herr Ahlmarks mening att jag i Moskva, när förslag framställdes om att upprepa deklARATIONEN om nödvändigheten av att undvika icke-inblandning, skulle – i motsats till min norske och min danske kollega – ha sagt till den sovjetiske utrikesministern att den principen vägrar vi att skriva under tillsammans med Sovjetunionen? Om herr Ahlmark ställer sig frågan på det allvarliga sättet, så tror jag att han måste inse mycket klart vilket svaret är. Man driver icke utrikespolitik, herr Ahlmark, på samma sätt som herr Ahlmark gör från riksdagens talarstol.

Herr Ahlmark har själv redovisat att det inte råder någon tvekan beträffande den svenska regeringens tolkning av principen om icke-inblandning, och på den punkten har jag ingen invändning. Den är känd i Moskva lika väl som i Washington. Vi ger uttryck för vår tolkning och för vårt understrykande av nödvändigheten att respektera denna princip vid alla de tillfällen när vi upplever att den kränks. Det gäller i fråga om Tjeckoslovakien och Ungern, och det gäller – fastän herr Ahlmark aldrig talar om det – också Indokina.

Herr talmannen anmälde att herr Ahlmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare anförande i denna debatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. kostnaden för bevis om inlämnande av deklaration

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Westbergs* i Ljusdal (fp), dels herr *Karl Bengtssons* i Varberg (fp) i kammarens protokoll för den 16 februari intagna frågor, nr 69 respektive 71, och anförde:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat mig om jag anser det vara tillfredsställande att avgift tas ut av den som avlämnar sin deklaration och begär inlämningsbevis. Herr Karl Bengtsson i Varberg har ställt samma fråga.

Vi har sedan länge en ordning som innebär, att statliga myndigheter genom avgifter täcker sina kostnader för utfärdade expeditioner. Jag finner inget anmärkningsvärt i att detta gäller även när någon begär s. k. diariebevis beträffande inlämnad självdeklaration.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag får på egna och herr Karl Bengtssons i Varberg vägnar framföra ett tack till finansministern för svaret på våra frågor, men jag kan givetvis inte uttrycka någon tacksamhet för innehållet i svaret, som jag finner negativt.

Finansministern anser det inte anmärkningsvärt att man måste betala för att få ett inlämningsbevis. Enligt min mening är detta en mycket ovanlig ordning. Jag tror inte att någon annan än staten skulle kunna komma på en sådan idé som att man skall betala för att få ett inlämningsbevis. Om man inte lämnar in sin deklaration i tid, kan man åläggas betala en straffavgift på 300 kronor, och det innebär före skatt ungefär 750 kronor, ett betydande belopp. Det måste i detta nya läge vara ett intresse för deklaranter att verkligen få ett bevis för att han fullgjort sin skyldighet. I annat fall är han ju fullständigt rättslös. Om hans deklaration skulle råka komma på sidan av någon anledning står han helt rättslös inför kravet på straffavgift, när han inte kan förete ett bevis för att han inlämnat deklaration.

Det finns såvitt jag förstår inget annat sätt att få ett sådant bevis än att han erhåller ett inlämningsbevis från den lokala skattemyndigheten. Men för att få detta bevis, som han oundgängligen behöver, skall han betala 10 kronor.

Jag finner det alldeles orimligt, herr finansminister, att det skall behöva vara på det sättet. Att jämföra detta med andra expeditionsåligganden som våra statliga myndigheter har, tycker jag inte håller. Detta är något alldeles speciellt, och jag tycker att man också skulle behandla det annorlunda, så att den skattskyldige slipper betala denna avgift för att få inlämningsbevis.

Jag skulle gärna vilja vädja till finansministern att ompröva sin ståndpunkt i denna fråga.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag tycker att herr Westberg i Ljusdal tog till en hel del överord i sitt svar. Den utgift han talar om är 10 kronor och inte några 300. Betalar man 10 kronor får man från den lokala skattemyndigheten, alternativt länsstyrelsen, ett bevis för att man inlämnat sin deklaration. Efter ett speciellt beslut från Kungl. Maj:ts sida den 28 januari i år gäller 10-kronorsavgiften även för den som vill ha verifikationer på att han inlämnat ett flertal deklarationer, under förutsättning att han förtecknat ett antal deklarationer på en särskild lista.

Ingen kan säga att det är någon orimlig avgift. Man anlitar en offentlig

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. kostnaden
för bevis om in-
lämnande av
deklaration*

myndighet vars anställda påläggs en extra arbetsuppgift för att utfärda dessa diariebevis, och då tycker jag som jag sagt i svaret att det är rimligt att man betalar för det. Förseningsavgiften som herr Westberg anför i denna fråga är ingenting som förändrat situationen eftersom det även tidigare, innan förseningsavgiften fanns, var belagt med böter att inte inlämna sin deklaration i vanlig ordning.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Det var ingalunda några överord från min sida. Jag talade om den straffavgift som man får erlægga om man inte lämnar in deklarationen i tid, och den är, herr finansminister, 300 kronor, vilket alltså motsvarar en intjänt lön på ca 750 kronor. Vi kommer ändå inte ifrån att här skett en väsentlig skärpning, även om det också tidigare funnits möjligheter att utdöma böter. I det läget vill deklaranten ha ett inlämningsbevis, men för att få det måste han betala 10 kronor.

Nu säger finansministern: Ja, ja, men om man lämnar in många deklarationer, så kostar det ändå bara 10 kronor. Vad hjälper det den enskilde deklaranten som har en enda deklaration! Betyder detta att finansministern menar att man skall samla ihop deklarationerna för en hel fastighet eller en hel by och lämna in dem gemensamt för att på så sätt undgå den där tian? Kan det vara rimligt att lägga upp problemet på det sättet?

Jag tycker att man bör få lämna in sin egen deklaration och få ett bevis för att man lämnat den utan att behöva betala för detta bevis. Ett system av det slag som det här är fråga om tillämpas inte i något annat sammanhang, herr finansminister. Vi får våra inlämningsbevis på posten utan kostnad. Vi får dem i alla andra sammanhang. Vi får kvitto i affärerna utan kostnad. Men just när man skall klara upp sina förhållanden med staten skall man betala för att få ett kvitto. Är det rimligt? Det tycker inte jag.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal envisas med att tala om 300 kronor. Avgiften är ju 10 kronor och inte 300 kronor. Vill man vara garanterad att inte behöva betala 300 kronor i böter erlägger man 10 kronor för ett diariebevis. Följaktligen är kostnaden 10 kronor. Det bör även herr Westberg i Ljusdal kunna begripa.

Sedan kan man inte utan vidare göra jämförelser med posten. Den tar sina inkomster på andra vägar och har funnit det förenligt med sin service gentemot kunderna att lämna kvitto på andra avsnitt utan speciella avgifter. Lokala skattemyndigheter och länsstyrelser är inga affärsdrivande verk som tar in några specifika inkomster. Men belastar man deras personal med extra arbete – och det är ju detta som det är fråga om – är det rimligt att man betalar den här tian.

Det är inte alls ovanligt att en person svarar för inlämningen av flera deklarationer. Jag har för egen del lämnat in deklarationer för sex personer innevarande år. Om man är väldigt rädd om pengarna och vill spara den här tian eller dela upp den på tio personer så att det blir 1 krona per skift, har herr Westberg säkerligen organisationstalang nog för att klara av det.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. förvaringen
av stridsvagnar*

Herr försvarsministern ANDÉRSSON erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 25 februari intagna fråga, nr 99, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag är medveten om att det förekommer att stridsvagnar står förvarade under bar himmel utan tillsyn på grund av att det vid övningsfältet inte finns garage för dem och vilka åtgärder jag avser att vidta för att uppnå säkrare förvaringssätt.

Jag är medveten om vad herr Börjesson avser. Stridsvagnar transporteras ofta i början av en arbetsvecka till övningsområdet, och för att spara arbetstid och transportkostnader får vagnarna stå kvar där under veckan. Under den tid då övningar inte pågår är vagnarna låsta och alla vapenfunktioner blockerade.

Stridsvagnar som är uppställda på detta sätt ingår i de bevakningsobjekt som skall avpatrulleras av kasernvakt eller motsvarande vaktstyrka. Särskilda sambandsanordningar har på vissa ställen byggts ut för att underlätta sådan patrullering.

Enligt min uppfattning finns ingen anledning att vidta några ytterligare åtgärder för att uppnå säkrare förvaringssätt. Kostnaderna för att bygga garage motsvaras inte av den ökade säkerhet som detta skulle kunna innebära.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Min fråga föranleddes av att jag vid flera tillfällen från allmänheten har gjorts uppmärksam på att stridsvagnar står ute på övningsfälten utan någon tillsyn. Det har sagts att en stridsvagn bör kunna tåla både vind, regn och kyla och de påfrestningar som den kan utsättas för ute på fälten. Men enligt min uppfattning ökas hållbarheten och livslängden om stridsvagnen förvaras i garage, och det är en dålig hushållning med de stora kapitalinvesteringar som det här är fråga om att stridsvagnar under lång tid står oskyddade på övningsfälten.

Jag vill uttala min tillfredsställelse över att man enligt tidningsuppgifter har löst garagefrågan för de stridsvagnar utanför Skövde som närmast föranleddes min fråga till försvarsministern. Av försvarsministerns svar framgår emellertid att det även på andra håll förekommer att stridsvagnar står ute utan tillsyn, visserligen låsta men dock utan tillsyn under bar himmel. Jag tycker för min del – jag anlägger rent praktiska synpunkter – att det bör vara säkrare att låta dem stå i garage, låt vara enkla sådana, än att låta dem stå ute på fälten. Jag tänker i detta sammanhang på riskerna för sabotage. Vidare bör man ta hänsyn till den tjänstgörande militärpersonalen. Det är väl bra mycket trevligare för den att kunna hämta stridsvagnarna i ett garage än ute på ett fält.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den

2 mars 1972

*Om flyttning av
LKAB:s huvud-
kontor till Norr-
botten*

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr Lövenborgs (vpk) i kammarens protokoll för den 15 februari intagna fråga, nr 68, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har frågat mig om jag inför riksdagen vill redovisa vilka åtgärder som hittills vidtagits med anledning av riksdagens beslut att rekommendera flyttning av LKAB:s huvudkontor till Norrbotten.

Kungl. Maj:t överlämnade den 18 juni 1971 riksdagens skrivelse 1971:195 med anledning av näringsutskottets betänkande 1971:20 angående förläggningen av LKAB:s huvudkontor till Statsföretag AB för att av bolaget beaktas vid övervägandena rörande den framtida lokaliseringen av kontoret.

Inom LKAB pågår bedömningar av konsekvenserna av olika organisationsalternativ. Bedömningarna görs mot bakgrunden av dels överväganden om diversifiering av LKAB:s verksamhet, dels frågan om den administrativa och organisatoriska samordningen av all mineralexploatering. Vidare pågår en utredning inom industridepartementet om den lämpligaste organisationen för prospektering och förvaltning av statens gruvegendom.

Jag räknar med att utredningen inom departementet och organisationsbedömningarna inom LKAB under innevarande år skall ge underlag bl. a. för en bedömning av frågan om den framtida lokaliseringen av bolagets huvudkontor.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Bakgrunden till att jag ställde frågan är den att jag och andra har kontaktats av gruvarbetare som har ansett det angeläget att man forskade en smula i det här sammanhanget. De tycks själva ha försökt göra det men utan större framgång. Deras intryck har varit att LKAB-styrelsen mycket motvilligt har handlagt riksdagens rekommendation om flyttning av LKAB-kontoret. Industriministerns svar skingrade en del av deras misstankar på den punkten.

Frågan om LKAB-kontorets flyttning är inte något som speciellt angår gruvarbetarna, men de är extra intresserade. En sådan flyttning var ju ett framträdande krav under den stora gruvarbetarstrejken, och för folket i Norrbotten har det alltid förefallit tämligen egendomligt att det statliga LKAB, som har huvuddelen av sin verksamhet förlagd till Norrbotten, skall ha sitt huvudkontor i Stockholm.

Bakgrunden till min fråga är alltså den tystnad som har vilat över det hela efter riksdagens rekommendation men också att jag har läst en intervju med styrelsens ordförande, Per Åsbrink, där denne framhöll att man bara hade snuddat vid saken men inte gjort någonting särskilt, som han uttryckte det. Det visar ju inte på någon större entusiasm. Det är därför med tillfredsställelse jag ber att få tacka för industriministerns svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. forskningen rörande industrinedläggningarna i Värmland och Dalarna

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. forskningen
rörande industri-
nedläggningarna
i Värmland och
Dalarna*

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Erikssons i Arvika (fp) i kammarens protokoll för den 24 februari intagna fråga, nr 93, och anförde:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika har frågat mig om jag är beredd att försäkra att den pågående forskningen angående verkningarna av industrinedläggningarna i Värmland och Dalarna kan fullföljas.

År 1967 ställde arbetsmarknadsstyrelsen ca 800 000 kronor till förfogande för en undersökning i PA-rådets regi rörande verkningarna av vissa industrinedläggningar i Värmland och Dalarna. Mellan styrelsen och PA-rådet rådde full enighet om kostnadsramen för undersökningen. Undersökningsarbetet har hittills endast resulterat i en diskussionspromemoria och några korta statistiska sammanställningar. En redogörelse för förhållandena ett år efter de i undersökningen ingående nedläggningarna har utlovats inom den närmaste tiden. Först när denna föreligger anser sig arbetsmarknadsstyrelsen kunna ta ställning till frågan om undersökningsarbetets fortsatta bedrivande.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Skälet till att jag har tagit upp detta problem är att många har ställt sig frågan hur man kan starta ett forskningsprojekt av den här typen – ett forskningsprojekt som man trodde mycket på, som man väntade skulle ha stort värde när det gäller industrinedläggningar i fortsättningen och som man satsade rätt mycket pengar på – för att sedan just i slutskedet riskera att det inte genomförs på grund av medelsbrist.

Jag måste säga att detta påminner i viss mån om en gammal farbror i min barndom, som övertalades att gå till läkare. När han kom därifrån och berättade vad läkaren tog betalt och hur mycket det kostade att få ett recept utskrivet – han var väldigt ledsen över dessa kostnader – så sade någon: "Men sedan fick du väl extrautgifter för medicin?" – "Nej," sade farbroren, "den köpte jag aldrig ut, det blev tillräckligt dyrt ändå." Det som alltså skulle ge resultat av läkarbesöket fullföljde han aldrig.

Något liknande gäller det här. Man har givit ett uppdrag till en forskargrupp, och de summor man har ställt till förfogande ter sig mycket stora för en lekman. Men i slutskedet backar man ur. Man är mycket nära att få fram ett resultat men riskerar alltså att inte få det på grund av medelsbrist.

Jag skall inte gå in på detaljerna, för jag kan dem inte. Jag har dock en känsla av att det i inrikesministerns svar finns en underton av besvikelse över att resultatet inte har blivit vad han väntat. Generaldirektör Bertil Olsson har ju i klartext sagt ifrån att han är besviken över resultatet. De synpunkterna kan jag inte bemöta, men jag tycker att det för en lekman, för bygdens folk och för de anställda, som väntar sig mycket av den här utredningen, är beklagligt om den skall avbrytas nu.

I sista meningen av inrikesministerns svar sägs att man skall återkomma, och jag vill fråga om jag får tolka det så att man ändå håller den

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. forskningen
rörande industri-
nedläggningarna
i Värmland och
Dalarna*

här forskningen levande och att det finns ett hopp om att den skall slutföras. Det är ju ändå ett mycket värdefullt material som man räknade med att få fram, och jag tycker som sagt att det är beklagligt om man avbryter arbetet just i slutskedet.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Erikssons i Arvika jämförelse med läkarbesöket och medicinen passar väl inte riktigt in här. Det rör sig tills vidare bara om diagnostiken; längre har vi inte kommit, utan det gäller att klarlägga tillståndet.

Det ligger så till att av dessa 800 000 kronor som ställts till förfogande har hittills 416 000 kronor förbrukats. Jag har förstått det så att man från arbetsmarknadsstyrelsens sida velat få ett bättre besked om det som hittills gjorts innan man tar ställning till hur det skall bli i fortsättningen. Det råder alltså inte brist på medel, utan det är bara fråga om i vilken takt denna undersökning skall redovisas och hur man skall bedöma resultatet.

Beslutet om undersökningen fattades av arbetsmarknadsstyrelsen så tidigt som 1967. Vi hade inte vid den tidpunkten särskilda medel anvisade för forskningsverksamhet; de kom först 1968. Frågan huruvida denna undersökning skulle göras eller ej har alltså inte varit föremål för något ställningstagande från departementschefens sida. Det var på arbetsmarknadsstyrelsens initiativ som undersökningen påbörjades, och jag har inte anledning att i det här skedet tro annat än att arbetsmarknadsstyrelsen fullföljer verksamheten och övervakar den på ett riktigt sätt.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Min bild med läkarbesöket och medicinen passar alldeles utmärkt. Syftet med den här undersökningen var ju att få fram ett material som skulle vara till nytta när det gäller förfaringsättet vid andra industrinedläggningar — vilken medicin som då skulle användas. Det var som sagt själva syftet med utredningen, och det tror jag att arbetsmarknadsstyrelsen, som ändå satsade så pass friskt på den, är beredd att verifiera.

Man skulle göra fem olika undersökningar. En skulle göras strax efter det att det definitiva varslet hade gått ut. Dessutom skulle man göra undersökningar tre månader, ett år, två år och tre år efter nedläggningen. Man har gjort alla undersökningar utom den sista och man har inte sammanställt materialet, och jag tycker att det är halvt bortkastade pengar om man inte kan ge det här sista tillskottet för att få denna värdefulla utredning slutförd.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Vi har ju inte medicinsk sakkunskap någon av oss, så vi kanske inte skall fortsätta den tvisten — det är väl en tvist om ord.

Jag tycker att det närmast verkar som om man håller på att klarlägga ett förlopp och en utveckling som man vill ha bättre kunskap om. Men jag tycker på samma gång att det är väldigt angeläget att vi hushållar med

pengar. Det är ett mycket stort belopp som är anslaget, och jag finner det helt i sin ordning att arbetsmarknadsstyrelsen – även om det kallas forskning – behandlar detta ärende så som vi eljest brukar göra: vi vill se resultat av det hela. När det är så stora belopp finner jag det för min del helt naturligt att man övervakar hur utredningsarbetet sker.

Och som sagt var: Det finns ju inte anledning i dag att dra den slutsatsen att det här undersökningsarbetet skall läggas ner.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. produktionsbegränsningar inom pappers- och massaindustrin

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Lorentzons (vpk) i kammarens protokoll för den 24 februari intagna fråga, nr 95, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig om jag anser de inom pappers- och massaindustrin vidtagna och signalerade produktionsbegränsningarna vara oundvikliga och acceptabla samt överensstamma med regeringens uttalade målsättning att klara full sysselsättning.

I vilka former produktionsbegränsningar bör genomföras inom industriföretag eller industribransch som drabbas av tillfälliga avsättnings svårigheter bör avgöras i samråd mellan företagsledningen och de anställda. För att överbrygga sådana svårigheter kan t. ex. lägre produktionsstakt eller sysselsättning med reparations- och underhållsarbeten e. d. från de anställdas synpunkt framstå som bättre alternativ än permittering av en del av personalen. Produktionsbegränsningar som inte leder till permitteringar behöver inte strida mot regeringens mål för sysselsättningspolitiken.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka inrikesministern för svaret på min fråga.

Jag får dock den uppfattningen att inrikesministern söker glida förbi frågeställningen jag avser, vilket framgår av frågan, de mycket underliga och – vill jag tillägga – upprörande förhållanden som är rådande inom en viss gren av det svenska näringslivet. Det gäller pappers- och massaindustrin, där det gång efter annan införs produktionsbegränsningar och även regelrätta produktionsstopp och där en dyrbar maskinpark skall stå stilla och arbetare permitteras.

Den fulla sysselsättningen var kanske ändå den väsentligaste och mest avgörande målsättning som skisserades i arbetarrörelsens efterkrigsprogram år 1944. I inledningen till punkten I står följande att läsa:

”Hela folket i arbete är första målet för vår ekonomiska politik. Penningväsen och offentliga finanser, prispolitik och lönepolitik, enskild och offentlig företagsamhet – allt skall tjäna till att bereda full sysselsättning åt arbetskraft och materiella produktionsmedel.”

Ungefär samtidigt uppställdes parollen ”Folkets väl går före storfinansens”, som blev hela den svenska arbetarrörelsens paroll. Det var en utmärkt och politiskt riktig paroll som också kommunisterna anslöt sig

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. produktions-
begränsningar inom
pappers- och massa-
industrin*

till. Jag ifrågasätter inte SAP:s uppriktiga önskan att förverkliga de mål som arbetarrörelsens efterkrigsprogram skisserade, att bereda full sysselsättning åt såväl arbetskraft som materiella produktionsmedel. I dag, snart 30 år senare, finns det dock anledning till allvarlig eftertanke. Jag avser inte den över hela landet numera rätt kraftiga arbetslösheten och inte heller prisstegringarna, utan jag avser faktiskt vad som händer inom pappers- och massaindustrin. Det beräknas inom denna produktionsgren bli ett driftstopp på mellan åtta och nio veckor, då dyrbara maskinanläggningar skall stå helt stilla och då det också är företagens mening att permittera de anställda arbetarna under viss tid. Företag inom denna bransch har faktiskt under vintern redan genomfört något som kallas för tvångssemester.

Till saken hör också att bakom de dominerande företagen inom svensk pappers- och massaindustri ligger mäktiga bankintressen. Vissa av dessa företag kan dessutom räknas till de s. k. multinationella företagen, då de har både förgreningar och dotterföretag utomlands. Bakom produktionsbegränsningarna ligger, det tror jag att man tryggt kan påstå, en kartellöverenskommelse, även om de företag det här gäller inte vill erkänna detta. Man förklarar att det bärande skälet för produktionsinskränkningarna och driftstoppen är att hålla priserna uppe. Det gäller alltså högsta möjliga profiter. Om arbetarna blir arbetslösa är av underordnad betydelse. Om en dyrbar maskinpark står stilla är också av underordnad betydelse. Även om investeringarna i vissa fall har skett med samhällets pengar, så är detta underordnat den heliga profiten.

Måste inte dessa produktionsbegränsningar och dessa driftstopp inom massaindustrin stoppas? Och är det inte på det sättet att samhället i detta fall måste skaffa styrningsmedel? Under senare tid har det ju varit mycket populärt att tala om att samhället måste skaffa sig sådana styrningsmedel i det svenska näringslivet. Vore det inte på sin plats att samhället gjorde det när det gäller svensk pappers- och massaindustri?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Lorentzon tar här upp frågeställningar som kanske hade passat bättre inom ramen för en interpellation. De är inte så lämpliga i samband med en enkel fråga.

Helt kort vill jag dock säga att även herr Lorentzon ju är medveten om att vi lever i en omvärld som vi är beroende av. Vi kan inte själva bestämma efterfrågan ute i världen. Och för den industri som är baserad på våra skogsprodukter gäller att den i hög grad är beroende av efterfrågan ute i världen. Detta gör också att det inte är vi själva som bestämmer kapacitetsutnyttjandet inom industrin.

Vi har i vinter försökt att gå industrin till mötes i ansträngningarna att bereda så god sysselsättning som möjligt. Utbildningsstödet och det särskilda stödet för uppbyggande av lager är åtgärder som givetvis i sista hand har syftat till att förbättra de anställdas situation och undvika permitteringar. Men vi har ännu inte kommit dithän – och det lär dröja länge ännu, herr Lorentzon – att vi helt kan garantera att de totala produktionsresurserna alltid utnyttjas optimalt.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Ja, herr inrikesminister, det kan vi ju i och för sig vara överens om, men här är det fråga om att företagen helt enkelt stoppar driften och inte utnyttjar en modern maskinpark, som samhället självt har varit med om att investera pengar i.

Inrikesministern sade att det inte är vi själva som bestämmer efterfrågan på utlandsmarknaden, och det är givetvis alldeles riktigt. Det är heller ingen nyhet med produktionsbegränsningar. Men varför skall dessa företag inom pappers- och massaindustrin ha fria händer att etablera så som nu sker? Man för ju sinsemellan öppna strider när det gäller etableringen av industrier. Vore det inte i sådana fall på sin plats med etableringskontroll, när vi vet hur förhållandena kommer att bli? Vi har ju erfarenhet från tidigare år, och i år är förhållandena ännu mer exceptionella. Det har t. ex. berättats för mig att man direkt avskedar folk vid Strömsnäsbruks pappers- och massafabriker. Det räcker inte med tvångssemester och driftstoppa åtta nio veckor, undan vilken tid arbetarna är permitterade, utan det förs också förhandlingar mellan Pappersindustriarbetareförbundet och arbetsköparna om att arbetarna då skall ta ut den arbetstidsförkortning de har rätt till, så att arbetsköparna slipper billigare undan. Hur det kommer att gå vet ingen. Kanske Pappersindustriarbetareförbundet även i det här fallet kommer att acceptera vad arbetsköparna säger.

Här finns en annan underlig omständighet som också gäller eftergifterna för pappers- och massaindustrin och storfinsans i det avseendet. Det är inte så länge sedan Pappersindustriarbetareförbundet gick till AMS och begärde att få hundra nya arbetare. AMS annonserade och fick inte ett enda napp, för att citera vederbörande tjänsteman i AMS. Vad gjorde man i stället? Jo, då begärde Pappersindustriarbetareförbundet att få importera arbetskraft. Statliga myndigheter ställde sig till förfogande, och vi fick hit finsk och jugoslavisk arbetskraft, som nu utbildas på pappersskolan i Markaryd.

Nog måste det finnas någon planläggning inom denna industri. Man visste ju då att man inom några månader skulle införa detta stopp.

Jag vill sluta med att citera vad som sägs i nr 4 av "Fackföreningsrörelsen": "Det är tecken på usel personalplanering när man rekryterar invandrare till företag som bara efter några månader permitterar dem. Så får man inte behandla folk – oavsett om det är fråga om svenskar eller invandrare."

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har naturligtvis inga möjligheter att ta ansvar för varje företag och varje bedömning som görs när det gäller frågan hur arbetstiden skall organiseras för att möta en sådan här situation. Det vill jag avstå från. Jag litar på att den fackliga organisation som finns – som har duktigt folk till sina företrädare och som också representerar en betydande del av de anställda – har resurser att se till att de medel vi nu ställt till förfogande för att industrin lättare skall kunna upprätthålla sysselsättningen blir utnyttjade på ett riktigt sätt. Jag tänker på möjligheterna att producera på lager eller att temporärt ordna en

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. produktions-
begränsningar inom
pappers- och massa-
industrin*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om närmare bestämmelser för
snöskotertrafiken*

utbildning i stället för att låta arbetstagarna råka ut för arbetslöshet. Det är detta jag anser vara det väsentliga, och riksdagen har enhälligt fattat de beslut som möjliggör detta. Men uppföljningen i varje enskilt ärende får ankomma på andra.

Jag vill upprepa att åtgärder av det slag jag har nämnt inte behöver stå i strid med våra långsiktiga strävanden att åstadkomma full sysselsättning i vårt land.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om närmare bestämmelser för snöskotertrafiken

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Burenstam Linders* (m) i kammarens protokoll för den 15 februari intagna fråga, nr 67, och anförde:

Herr talman! Herr Burenstam Linder har frågat om jag kan ange dels vilka förslag som bl. a. i miljövårdens intresse kommer att framläggas om närmare bestämmelser för den ökande snöskotertrafiken, dels när dessa kommer att presenteras.

Proposition med förslag till reglering av trafiken med snöskoter kommer att föreläggas årets riksdag. Jag är för dagen inte beredd att närmare redogöra för de förslag som propositionen kommer att innehålla.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Herr Burenstam Linder är förhindrad att ta emot statsrådets svar, och jag har i stället åtagit mig att göra det. Jag ber att få tacka herr Bengtsson för svaret, som ju är positivt. Jag vill dock göra några kommentarer.

Herr Bengtsson säger i dag – och det noterar jag med tillfredsställelse – att han avser att framlägga ett förslag för årets riksdag. Herr Bengtsson sade i en debatt den 30 april 1969 att han då avsåg att lägga fram förslag i ärendet till nästa års riksdag, alltså till 1970 års. Det har därför om man utgår från herr Bengtssons dåvarande uppgift uppstått en tvåårig fördröjning med lösningen av ett angeläget problem. Vi har i dag drygt 20 000 snöskotrar i landet, och främst i de norra delarna av landet är detta ett verkligt problem. På grund av regeringens inaktivitet har man exempelvis i Kiruna kommun, där det i dag finns ungefär 3 000 snöskotrar, tvingats att i den lokala ordningsstadgan reglera trafiken med snöskotrar, trots att man inte har något reellt lagrum att falla tillbaka på. Det visar att problemet är angeläget, och jag tyder svaret så, att även herr statsrådet anser det vara angeläget.

Herr Bengtsson säger att han inte är beredd att närmare redogöra för vad den aviserade propositionen kommer att innehålla. Jag skulle i alla fall vilja fråga om herr Bengtsson inte rent principiellt kan ge ett besked: Avser statsrådet att förelägga riksdagen ett förslag som kommer att i princip förbjuda snöskotertrafiken i vildmarksområdena, givetvis med undantag för den nyttotrafik som exempelvis de renskötande samerna är beroende av? Jag tror att den svenska opinionen redan i dag skulle vara

mycket intresserad av att från herr statsrådet få ett besked som går i varje fall så pass långt.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag tror nog att herr Krönmark får vara snäll och lugna sig till dess jag presenterat propositionen -- det är ju brukligt. Som underlag för propositionen ligger förslaget från rennäringsakkunniga som har utrett frågan. Det är just de förhållanden herr Krönmark berörde som skall regleras i den kommande författningen.

Den andra lilla bemärkningen jag vill göra är att det inte är av nöd som kommunala myndigheter utfärdar lokala föreskrifter. Det är enligt min mening en skyldighet för kommuner, där det förekommer snöskotertrafik, att utfärda föreskrifter. Kiruna stads lokala föreskrifter är alltså helt i sin ordning. De har inte tillkommit i strid mot någon lagstiftning. Kommunen har full rättighet att utfärda sådana föreskrifter och enligt min mening också skyldighet.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Herr Bengtsson och jag är fullständigt överens om att Kiruna kommun kunnat utfärda dessa föreskrifter utan att komma i strid med någon lag; regeringen har inte förmått lägga fram något förslag till lag, och om det inte finns någon lag, kan man ju inte komma i konflikt med den.

Jag vill emellertid säga att vi kan vara mycket tacksamma för att vi har en rätt vidsträckt kommunal kompetens så att i varje fall vissa kommuner som angriper problemet när regeringen, trots att ett förslag utlovats redan till 1970, ännu 1972 inte har lagt fram något förslag.

Jag konstaterar att herr Bengtsson kommer att lägga fram ett förslag men att han i dag inte är beredd att redogöra för det. Jag motser förslaget med intresse.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om utredning rörande möjligheterna att begränsa prishöjningarna på livsmedel

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöil ordet för att besvara herr *Gustafsons* i Göteborg (fp) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 85, och anförde:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta med anledning av framställningen från Samarbetsorganet i jordbruksfrågor för enskild handel och industri om att en expertgrupp snarast tillsättes med uppdrag att i första hand skyndsamt utreda möjligheterna att begränsa de förestående kraftiga prisökningarna på livsmedel.

1971 års riksdag ställde sig bakom den nu löpande treåriga jordbruksöverenskommelsen. Riksdagens beslut innebar att jordbruket beräknades tillföras vissa angivna belopp genom justeringar av mittpriser,

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om utredning
rörande möjligh-
heterna att be-
gränsa prishöj-
ningarna på
livsmedel*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om utredning
rörande möjlig-
heterna att be-
gränsa prishöj-
ningarna på
livsmedel*

prisgränser och gränsskydd per den 1 juli under åren 1971–1973. Vidare innebar beslutet att ytterligare justeringar skulle ske halvårsvis till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån. Riksdagen har således godtagit att dessa prisökningar får ske.

Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t har uppdragit åt pris- och kartellnämnden att upprätthålla en utvidgad och intensifierad prisövervakning. Syftet är att vidmakthålla en hög handlingsberedskap, som möjliggör ett snabbt ingripande om tendenser till en inflationistisk prisutveckling skulle uppstå. Näringslivets samtliga huvudorganisationer har liksom Kooperativa förbundet utfäst sig att verka för att medlemmarna iakttar största möjliga återhållsamhet i prissättningen.

Regeringen anser att det inte finns något behov av en expertgrupp av den typ som omnämns i frågan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret. Det kunde ha gjorts mycket kortare – svaret kunde ha blivit nej. Regeringen säger nej till Samarbetsorganets förslag om att man skall tillsätta en expertgrupp som i första hand skulle försöka utreda möjligheterna att begränsa de förestående kraftiga prisökningarna på livsmedel, och jordbruksministern kryper då bakom riksdagens beslut – nu senast av 1971.

Det är emellertid två saker som jag vill påpeka i sammanhanget. För det första fungerar det nya jordbruksprissystemet ganska hyggligt om vi inte har en inflationistisk utveckling; men vi har haft inflation och därför har matpriserna – på grund av den automatik som finns inbyggd i systemet – ökat mycket kraftigt. För denna inflation bär regeringen ansvaret.

För det andra var riksdagen i stort sett enig när 1967 års beslut om jordbrukspolitiken fattades. Men det var en sak som riksdagen inte var enig om, nämligen de löften om stora prissänkningar på livsmedel som det socialdemokratiska partiet gick ut med i valrörelsen strax innan det beslutet fattades. – Vi minns grabben som sade att mjök och smörgås är gott, men det måste bli billigare. Man korsade över mjölkkartonger och visade att det skulle bli så och så mycket billigare. – *Det socialdemokratiska partiet är ensamt ansvarigt för dessa vallöften.*

När man nu ser hur resultatet blir står man från regeringens sida alldeles handfallen och hänvisar bara till ett beslut; regeringspartiet tar inte hänsyn till de omständigheter som tillkommit under tiden. Får jag fråga jordbruksministern: Är det för mycket begärt att man i en sak, som väckt så stor uppmärksamhet och som är så väsentlig för de svenska hushållen som denna, sätter sig ned och försöker se om det finns möjligheter att göra någonting utöver den självklara prisövervakning som jordbruksministern hänvisar till?

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg anser att jag kunde ha nöjt mig med att svara nej på hans fråga. Det är klart att jag kunde ha gjort, men det ligger mycket litet pedagogik i det svaret när man umgås med herr Gustafson i Göteborg.

Får jag börja med att säga att jag under dessa dagar har upplevt en löslighet i ryggen som jag trodde var helt omöjlig. Här har den borgerliga oppositionen i riksdagen – folkpartiet, centerpartiet och moderaterna – tillsammans med oss träffat ett treårigt avtal, där det klart angivits vilka prisstegringar detta skulle föra med sig. Herr Gustafson i Göteborg bland andra måste ha haft effekten av det avtal han var med om att anta fullständigt klar för sig. Vi avvisade – och det gjorde herr Gustafson i Göteborg också – tanken på ett lågprissystem; riksdagen avvisade t. o. m., vid den uppgörelse som vi träffade i fjol, förslaget om att utreda den frågan. Det är klart angivet i propositionen, som riksdagen enhälligt antog, vilka priser jordbrukarna skall få; och man behöver inte ha gått i skolan mer än ett år för att kunna räkna ut vilken effekt som följer på den s. k. inflationsregeln. Här har inte skett någon högre prisstegring än den som förutsatts i statsverkspropositionen – och den är mindre än den som herr Gustafson i Göteborg hade förutsett. Man kan alltså räkna ut de här prisstegringarna själv.

När resultatet av det beslut vi har fattat kommer ut till allmänheten – som blir litet irriterad – springer man och gömmer sig och säger: Blir det sådana här prisstegringar! Jag tycker att detta vittnar om rätt dåliga karlatag. Har vi träffat en uppgörelse som ger jordbrukarna vad de skall ha, har vi haft en lönerörelse som ger de handelsanställda och de anställda i livsmedelsindustrin vad de är berättigade till, och det leder till prisstegringar, får vi vara beredda att ta de stegringarna – och det vill i varje fall regeringspartiet göra. Vi vill ta konsekvenserna av en låglönepolitik och en uppgörelse med jordbrukarna, men vi har sagt: Om priserna blir ännu högre klipper vi till, och där har vi en hög beredskap. Får jag bara crinra om, herr Gustafson i Göteborg, det enhälliga beslut vi fattade förra året. Om man följer den uppgörelsen kommer man fram till de priser som vi upplever i dag – och som alltså är ett resultat av den överenskommelsen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jordbruksministern talade om karlatag. Jag har inte någon känsla av att regeringen tar några karlatag inför den situation som vi nu har. Ett faktum är att vi har fått prisstegringar som är större än vad man hade kunnat vänta. De är en följd av inflationen. Ett faktum är också att regeringen gick ut inför valet 1966 och lovade *stora prissänkningar*. I stället fick vi kraftiga *prishöjningar*. Vad gör en regering i ett sådant läge, om den vill visa karlatag? Jo, den resonerar väl så här: Om vi inte kan hålla vårt löfte att *sänka priserna*, måste vi väl i all rimlighets namn åtminstone sätta oss ner och se efter om vi kan förhindra de förestående stora prishöjningarna.

I går sade finansminister Sträng nej till herr Heléns förslag om att partierna i alla fall skulle sätta sig ner och diskutera saken. I går sade herr Palme i TV att det är klart att regeringen kan diskutera, om det kommer några förslag, och i sista omgången sade han: Det är klart att vi har en uppgift att, om vi inte kan sänka matpriserna, ändå försöka begränsa de prishöjningar som kommer. Ja, just det! Det är det vi vill försöka göra.

Varför, herr Bengtsson, i detta läge inte tillsätta den expertgrupp som

*Om utredning
rörande möjlig-
heterna att be-
gränsa prishöj-
ningarna på
livsmedel*

vi har begärt? Är det verkligen för mycket begärt? Är jordbruksministern så okänslig för hur den politik som ni för har drabbat de svenska hushållen?

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag är inte alls okänslig för den politik vi för och resultatet av den; jag förstår mycket väl att konsumenterna kan tycka att priserna är höga. Men man skall inte göra det så lätt för sig som herr Gustafson i Göteborg här gör.

Han säger: Vad vi vill är att förhindra de kraftiga prisstegringarna som nu kommer. Han har emellertid inte med ett enda ord anvisat vilka vägar man skall gå. Han har varit med om de beslut som ger jordbrukarna kompensation, och han har inte vågat stå upp och säga att de som arbetar inom livsmedelsindustrin har för mycket betalt eller att de som arbetar inom handel eller transportnäring har för mycket betalt. Detta leder då till prisstegringar som alla måste vara medvetna om, och de prisstegringarna måste betalas av någon. Enligt det system som vi enhälligt har antagit – även herr Gustafson i Göteborg var med – blir det konsumenterna som får betala dessa löneökningar i höjda priser och inte genom skatter över budgeten. Vi får, när nästa uppgörelse skall träffas med jordbruket, diskutera om vi skall modifiera den linjen ytterligare.

Jag tycker verkligen man borde vara så pass mycket karl att man vågade stå för resultaten av den politik man är med om i stället för att med några vidlyftiga resonemang försöka komma ifrån det faktum, att här fördes en lång förhandling med jordbrukarna, där de begärde mycket mer än de fick. Det fanns här i kammaren de som då tyckte att vi hade varit snåla mot jordbrukarna. Den slutliga uppgörelsen leder till de nuvarande priserna. Dem kan man inte trola bort, utan man måste redovisa dem för allmänheten. Det är det, herr Gustafson i Göteborg, som menas med karlatag: man redovisar att resultatet av den uppgörelse vi har träffat med jordbrukarna och att resultatet av avtalsförhandlingarna, som har gett låglönegrupperna mer betalt, leder till de här prisstegringarna.

Detta är vi beredda att försvara, men blir det högre prisstegringar, då klipper vi till med ett prisstopp.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Om åtgärder för att hålla nere konsumentpriserna på livsmedel

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Israelssons* (vpk) i kammarens protokoll för den 25 februari intagna fråga, nr 98, och anförde:

Herr talman! Herr *Israelsson* har frågat mig om regeringen är beredd att skyndsamt uppta frågan till prövning om en övergång till lågprislinje i syfte att hålla nere konsumentpriserna på livsmedel.

De riktlinjer för den nuvarande jordbrukspolitiken som riksdagen fastställde år 1967 innebar bl. a. att ett högprissystem för jordbruksprodukter tills vidare skulle behållas. Dåvarande departementschefen underströk dock angelägenheten av att frågan om möjligheterna att övergå till en lågprislinje efter en tid ånyo prövades. Jag vill också erinra om att högprislinjen i viss utsträckning modifieras genom att införselavgiftsmedel används i syfte att sänka priserna.

1971 års riksdag beslutade om prisregleringen på jordbrukets produkter för budgetåren 1971/72–1973/74. Regeringen har inte tagit ställning till de principer som skall tillämpas för prissättningen efter denna period.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga.

Som jag kunde ha anledning att förvänta mig var svaret negativt. Jag vill för min del utgå ifrån som rimligt att en familj med vanliga inkomster skall kunna försörja sig när det gäller de mest grundläggande behoven utan socialbidrag. Mat är ett av flera grundläggande ting som vi alla måste ha för att kunna leva. Är det då inte rimligt att vi alla solidariskt håller en prisnivå på livsmedel, som gör att en näringsriktig kost blir tillgänglig för alla?

Jag är av den meningen att jordbruksavtalet gentemot jordbrukarna inte skall brytas, men det måste vara likgiltigt för jordbrukaren, om han får sina förbättringar via priserna eller via subventioner. I det nuvarande systemet finns redan nu inslag av subventioner, t. ex. stödet till jordbruket i Norrland. Skulle inte regeringen kunna gå in med sådana subventioner, som i första hand hindrar fortsatta prisstegringar på livsmedel under jordbruksavtalets kvarvarande löptid?

Jag vill ställa två följdfrågor till jordbruksministern: Finner Ni det helt omöjligt att gå in med subventioner för att eliminera fortsatta prisstegringar på livsmedel under jordbruksavtalets kvarvarande löptid? Anser Ni det omöjligt att ta ut de härför erforderliga medlen av dem, som enligt finansministern visat prov på en så markant köpkraft under senare tid?

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Som jag har framhållit kan det inte bli aktuellt att under löpande avtalsperiod förändra det prissystem som riksdagen enhälligt har antagit.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en omständighet som har ett stort intresse i det här sammanhanget. När vi förra gången diskuterade frågan om vilket prissystem vi skulle ha, var det många som menade att man skulle gå ifrån vårt nuvarande system och gå på den s. k. lågprislinjen. Men man accepterade av många skäl det nuvarande systemet. Man menade att vi ändå i det här landet genom hela vår socialpolitik gjort det möjligt för köpsvaga grupper att betala livsmedel — jag tänker på pensionärer och andra grupper som genom vår socialpolitik kan få ökad köpkraft.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om åtgärder för
att hålla nere
konsument-
priserna på
livsmedel*

Att här stå och säga att vi i detta land borde kunna ha det så att man utan socialbidrag skall kunna köpa livsmedel och annat man oundgängligen behöver, är enligt min mening ett lättsinnigt resonemang. I vår politik ingår som ett stort inslag att vi för över köpkraft till köpsvaga grupper, och detta kan man gott kalla socialbidrag, eftersom det har med socialpolitiken att göra. Folkpensioneringen, barnbidragen och allt detta har tillkommit just för att ge familjerna möjligheter att efterfråga produkter.

För dagen ser jag ingen annan möjlighet än att vi står för de avtal vi har träffat. Om vi i vår hand har mer pengar är jag ändå inte säker på att det är en riktig metod att sänka priserna på vissa varor. Den enligt min mening bästa metoden är att pumpa ut dessa pengar just till de grupper som är köpsvaga och på det sättet öka deras köpkraft. Det är en bättre metod än att så att säga genomgående subventionera livsmedel.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill erinra om att vänsterpartiet kommunisterna redan år 1967 i en motion krävde ett lågprissystem för livsmedel. Men vi skulle inte bara kunna motverka prishöjningar utan också få en ordentlig sänkning av livsmedelspriserna om momsen på livsmedel, som vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit, togs bort.

Det har upprepade gånger sagts från regeringshåll att detta inte går därför att det i dagsläget skulle minska statsinkomsterna med kanske över 4 miljarder kronor. Jag bestrider inte att det kan förhålla sig så, men jag bestrider att det skulle leda till totala skattehöjningar.

Vi har i motionen 54 till årets riksdag påvisat till vilka områden skattetrycket skulle överflyttas. Innebörden av vårt förslag är bara en omfördelning av skatt till låginkomsttagarnas fördel på bekostnad av dem som har större bärkraft och, som det också omtalats, har större köpkraft.

Flera andra länder i Västeuropa tillämpar ett system med differentierad moms med ett lägre uttag på livsviktiga varor som t. ex. livsmedel. Kan dessa länder klara administrationen av ett sådant system bör också vi kunna göra det.

Även om frågorna om lågprislinje på livsmedel och borttagande av momsen på livsmedlen inte bifalls nu, så kommer de med säkerhet tillbaka med förnyad styrka. Kravet att livets nödtorft prismässigt skall vara tillgängligt för alla har en bred och kommer att få en allt bredare förankring hos folket.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Vi diskuterade ju i går så ingående frågan om momsens roll och betydelse att jag inte nu skall fördjupa mig så mycket i ämnet utan bara säga följande.

Det är riktigt att man på sina håll i världen har differentierad moms och att man så att säga har haft vissa sociala funderingar när man har fastställt momsen. Men det gäller att komma ihåg att anledningen till att vi har tagit ut enhetlig moms och senast höjde den var uteslutande för att kunna använda pengarna till social utjämning, för att kunna ge ökad

köpkraft åt dem som bäst behövde det. Vi tar ut moms på alla livsmedel och de pengar detta har inbringat har vi delat ut i form av förhöjda folkpensioner, höjda barnbidrag och bättre familjebostadsbidrag. Det är en bättre metod än att ha en varierande moms.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr talman beslöt kammaren att återstående på dagens föredragningslista upptagna frågor skulle besvaras efter behandlingen av på föredragningslistan upptagna utskottsbetänkanden.

§ 11 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 14 till utbildningsutskottet.

§ 12 Ändrade regler för valbarhet till fastighetsnämnd och byggnadsnämnd

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 5 i anledning av motion angående ändrade regler för valbarhet till fastighetsnämnd och byggnadsnämnd.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Den motion som föranlett detta betänkande är ju en gammal kär bekant. Den har avslagits år efter år trots att riksdagens justitieombudsman i sin ämbetsberättelse år 1966 och civilministern som svar på en enkel fråga år 1967 samt konstitutionsutskottet under en följd av år har fördömt det system som florerar ute i våra kommuner, dvs. att personer som har ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten sitter som ledamöter i byggnadsnämnder och fastighetsnämnder. Nu har alla dessa tre auktoriteter slagit sig till ro i den falska föreställningen att detta system inte förekommer särskilt rikligt. Men det är som sagt en falsk föreställning.

Förra året hade jag statistik med mig som jag fått från riksdagens upplysningstjänst och som visade att det i så gott som alla kommuner här i landet sitter människor med ekonomiska intressen i de ärenden som behandlas i de nämnder där de har förtroendecupdrag. I den stad som jag bäst känner till är det alldeles särskilt illa. Där ser det ut som om man valde människor just på grund av att de har sådana intressen. Det är ju precis motsatsen till vad bl. a. riksdagens justitieombudsman uppmanat till.

Man kan säga att denna motion – och det är tillfredsställande – har blivit bifallen, dock icke genom konstitutionsutskottet utan genom den nya förvaltningslag som vi fått fr. o. m. den 1 januari 1972 och som medfört att jävsreglerna blivit ytterligt stränga. Det borde innebära, och jag hoppas att det skall komma att innebära, att byggfolket i dessa nämnder måste tåga ut. Det heter *förtroendemän*, och om förtroendet kan sättas i fråga eller rubbas, bör dessa förtroendemän avgå. Det har glädjande nog också förekommit i vissa kommuner. Jag kan som exempel

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ändrade regler
för valbarhet
till fastighets-
nämnd och
byggnadsnämnd*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ändrade regler
för valbarhet
till fastighets-
nämnd och
byggnadsnämnd*

nämna Landskrona och Örebro, där byggnadsnämndens ordförande med anledning av den nya förvaltningslagen har lämnat sina uppdrag. Det är ytterst glädjande och manar till efterföljd. Eftersom riksdagen antagit denna nya förvaltningslag, borde åtminstone de riksdagsmän som är kommunalt engagerade – och det är många – se till att man efterlever den nya lagen, dess anda och mening, och sanerar i dessa nämnder.

Det skall väl ändå vara så, herr talman, att förtroendemännen skall ha intresse för de frågor som behandlas, icke i de frågor som behandlas. Det är en viktig distinktion som bör hållas i helgd.

Konstitutionsutskottet åberopar vid sitt avstyrkande av motionen just den nya förvaltningslagen. Det har jag ingenting att invända emot – jag tycker det är helt riktigt. Därför har jag heller inget annat yrkande än vad utskottet föreslagit.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Eftersom herr Sjöholm inte ställde något yrkande om bifall till motionen, kan jag fatta mig mycket kort.

Detta med förvaltningslagen borde motionären egentligen ha observerat, innan han väckte sin motion, men herr Sjöholm har ju motioner över ett mycket brett register, och man får väl ha förståelse för att han inte observerat detta.

Denna motion har varit uppe under tre år tidigare. Den avvisades då av riksdagen. Anledningen var att utskottet och riksdagen menade att handlingsfriheten för kommunerna vid val av förtroendemän är ett viktigt led i den kommunala självstyrelsen, som man inte utan starka skäl bör göra några inskränkningar i. Givetvis har partigrupperna här ett stort ansvar. Nu har man utöver dessa skäl sagt att det i år finns ännu mindre anledning att gå motionären till mötes, eftersom vi har förvaltningslagen och enligt den andra jävsregler gäller än de som finns i kommunallagen.

Dessa strängare jävsregler skall – som också utskottet erinrar om – tillämpas på den specialreglerade förvaltningen, och dit hör byggnadsnämnden. Däremot hör fastighetsnämnden, i den mån det finns sådan i kommunerna, inte till specialförvaltningen. Där gäller kommunallagens jävsregler. Jag har emellertid mycket svårt att föreställa mig hur man skulle kunna föreskriva särskilda valbarhetsbestämmelser just för denna nämnd, som hör till den oregerade kommunala förvaltningen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Larsson i Luttra om att min motion kanske var onödig i år, eftersom det kommit en ny förvaltningslag. Jag finner det dock ytterligt tillfredsställande att utskottet avslagit motionen just med åberopande av denna nya förvaltningslag. Detta kommer jag och många andra, som vill ha en sanering på detta område, att kunna åberopa och använda som tillhygge i den debatt som troligen och tyvärr kommer att bli nödvändig i en del kommuner.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Tillåt mig bara uttrycka den förhoppningen att de nya

bestämmelserna också kommer att beaktas inom kommunalförvaltnings-
arna vid valen och eljest. Som herr Sjöholm påpekar har detta skett i
några fall men jag är övertygad om att det i många fall inte varit så.

Sedan vill jag bara göra den reflexionen att det när konstitutionsut-
skottet tidigare avstyrkt motionerna i denna fråga icke har varit fråga om
ett avstyrkande i egentlig mening utan att det har skett under hänvisning
till justitieombudsmannens uttalande, som dock i praktiken tyvärr icke
har beaktats.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13 Genomförandet av kommunblocksreformen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 6 i anledning av
motion angående genomförandet av kommunblocksreformen.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! I maj 1969 fattade riksdagen beslutet att kommun-
blocksreformen skulle vara slutförd i januari 1974. Beslutet var inte
enhälligt. Hela oppositionen i utskottet anförde i en gemensam
reservation avvikande mening, och beslutet fattades efter voteringar i
båda kamrarna i riksdagen på Helgeandsholmen.

Jag vill påminna om att det i det beslut som riksdagen 1962 fattade
om en översyn av rikets indelning i primärkommuner ingick att en
framtida sammanläggning skulle ske frivilligt och i den takt som
kommunerna själva bestämde. Det har senare visat sig att socialdemo-
kraterna inte har motsvarat detta löfte om frivillighet utan att de alltmer
gått ifrån detta. Man kan t. o. m. säga att de numera talar mera
maktspråk än annat slags språk i detta sammanhang och att det mer och
mer blir fråga om en tvångslag. Vi i moderata samlingspartiet och
centerpartiet går emot denna ordning, och även folkpartiet stöder vår
frivilliglinje.

När jag i januari väckte motionen 804 i detta ärende gjorde jag det av
två skäl: dels för att föreslå att tidpunkten för reformens slutförande
skulle utsträckas till utgången av 1976, dels för att motionen skulle
utgöra en påminnelse om de möjligheter som står regeringen till buds att i
särskilda fall medge att sammanläggning inte alls behöver komma till
stånd eller att sammanläggningen kunde träda i kraft vid en tidpunkt
även efter årsskiftet 1973/74.

Utskottet hemställer nu att motionen avslås, men man gör det faktiskt
med en hovsam hänvisning till möjligheterna till en mjukare behandling.
Till beslutet har ledamöterna i moderata samlingspartiet, centerpartiet
och folkpartiet fogat ett särskilt yttrande, som ger utskottets gemen-
samma uttalande mera tyngd och som är ett uttryck för en allvarligt
menad uppfattning. Jag vill citera följande ur det särskilda yttrandet: "Vi
vill emellertid understryka, att det är angeläget att föreliggande

Torsdagen den
2 mars 1972

*Genomförandet
av kommun-
blocksreformen*

dispensmöjligheter utnyttjas generöst.”

Herr talman! Med detta har jag fått tillfälle att markera en önskan från många kommunalmän runt om i landet som fortfarande – och kanske ännu mer i dag – beklagar det beslut som riksdagen fattade 1969. Och så hoppas jag, herr talman, att berörda personer i kanslihuset tar del av den opinionsyttring som riksdagen gör i dag beträffande kommun-sammanläggningarna.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det särskilda yttrande som har fogats till utskottets betänkande betraktar jag som en del av denna frågas historia. När ärendet behandlades 1969, fanns det, som nyss erinrats om, delade meningar. De borgerliga motsatte sig regeringens förslag. Jag uppfattar nu det särskilda yttrandet på det sättet att man 1972 vill markera att man 1969 intog en annan ståndpunkt än majoriteten inom utskottet.

Emellertid har alla inom konstitutionsutskottet kommit till samma slutsats. Ett enigt utskott avstyrker herr Wennerfors' motion. Bakom detta ligger det förhållandet att planeringen nu förts så långt att det är helt omöjligt att avbryta den. Verksamheten i de kommuner som inte gått samman med andra är inriktad på en sammanläggning den 1 januari 1974.

Eftersom herr Wennerfors fäste uppmärksamheten på de möjligheter till undantag som finns, vill jag helt enkelt citera vad utskottet anförde 1969: ”De skäl, som i propositionen utvecklats för vissa avsteg från frivillighetsprincipen, är enligt utskottets mening övertygande. Vid sin bedömning av förslaget har utskottet fäst avseende vid att detta innefattar vissa undantagsbestämmelser. För det första skall länsstyrelserna kunna föreslå, att en sammanläggning skall helt utgå ur indelningsplanen, om det kan allvarligt ifrågasättas om den bör genomföras ens 1974. För det andra skall regeringen även utan sådant förslag från länsstyrelsens sida kunna, om speciella omständigheter föreligger, underlåta att förordna om indelningsändring ens till årsskiftet 1973/74. Dessa undantagsregler kan enligt utskottets mening innebära ett lämpligt mått av uppmjukning av den i princip gällande sluttidpunkten för kommunindelingsreformens genomförande.”

För min del vill jag tillfoga att jag fortfarande betraktar detta, som utskottet uttalade 1969, som det lämpliga måttet av uppmjukning.

Från dessa utgångpunkter verkar det något egendomligt, när herr Wennerfors säger att man mer och mer börjar tala maktspråk. Beslutet fattades 1969, och mig veterligt har det inte fattats några beslut sedan dess i det här ärendet, utan man är i kommunerna inriktad på att genomföra det. Det är också tveksamt, om man här skall tala om dispensmöjligheter. Här har ställts upp vissa villkor, under vilka en sammanläggning kan uppskjutas. Det talas om speciella omständigheter. Jag tror att det är klokt, om vi i fortsättningen använder detta uttryck, därför att då vet vi vad det ligger i det.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan har redan erinrat om att i sakfrågan föreligger här ett enhälligt utskottsbetänkande. Men till detta har fogats ett särskilt yttrande som redogör för frågans bakgrund. Däri erinras om att en stor minoritet i riksdagen motsatte sig tvångslagstiftningen. Man befarade att övergången från ett frivilligt system till ett tvångssystem skulle skapa onödiga svårigheter, mindre hänsyn skulle tas till de olika kommunernas synpunkter i skilda avscenden osv.

Man kan nu säga att det inte saknas negativa erfarenheter inom de nya kommunerna på vissa håll. Svårigheterna kan givetvis bli större inom de kommuner som nu återstår. Vi vet att det finns ett antal som bestämt motsätter sig en sammanläggning eller vill att den skall ske på annat sätt. Man får inte heller bortse från att det kan finnas goda skäl för deras ståndpunkter i vissa fall.

Herr Wennerfors' motion går ut på att den beslutade kommunindelningen skall vara genomförd senast vid utgången av år 1976 i stället för vid utgången av år 1973 som riksdagsbeslutet avser. Det återstår nu ett och ett halvt år tills indelningen i huvudsak skall vara genomförd. I de stora flertalet block är utredningarna inför sammanläggningarna genomförda eller pågår.

Det finns ett antal block där förhållandena är särskilt komplicerade. I samband med riksdagsbeslutet 1969 företogs en viss uppmjukning som innebar, att regeringen har möjlighet att i särskilda fall medge att sammanläggningen inte alls skall komma till stånd eller att den skall träda i kraft först vid en senare tidpunkt. Ett bifall till motionen skulle i själva verket inte medföra några nya möjligheter, om regeringen utnyttjar de möjligheter som den redan har.

Jag har inget annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Luttra använde ett uttryck som överraskade mig. Det var visserligen försiktigt formulerat, men man kunde av det få det intrycket att de sammanläggningar som ägt rum var något äventyrliga. Herr Larsson i Luttra förklarade att det inte saknas negativa erfarenheter av sammanläggningarna. Självklart kan man ta fram en och annan sådan erfarenhet, men jag tror att herr Larsson i Luttra delar min uppfattning att det gått förvånansvärt bra med dessa kommunsammanläggningar, och jag tror att det kan vara nyttigt att även detta säges från denna talarstol.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det har gått förvånansvärt bra, säger herr Johansson i Trollhättan, och efter mitt anförande undrade han: Varför talade herr Wennerfors om maktspråk? Han säger att man i kommunerna är inställd på att sammanlägga och att man är i gång med förberedelsearbetet. Ja, herr Johansson i Trollhättan, orsaken till att jag talar om maktspråk är att jag känner till litet hur många kommunalmän ser på denna sak, och jag är övertygad om att herr Johansson i Trollhättan själv är rätt

*Genomförandet
av kommun-
blocksreformen*

medveten om detta och dessutom medveten om att orsaken till att det inte hörs mera från dessa kommunalmän är att man helt enkelt gett upp inför maktutövandet.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Det finns anledning understryka det som herr Larsson i Luttra påpekade, nämligen att det är mycket sannolikt att det är de besvärligaste sammanläggningarna som nu återstår. Det som även riksdagsmajoriteten betonade 1969 om dispensmöjligheterna är alltså någonting som verkligen måste bli en realitet. De verkligt svåra fallen kanske vi alltså har framför oss. Det finns tecken som tyder på detta.

När vi tittar på erfarenheterna av sammanläggningarna kan vi konstatera att de enskilda människorna – alltså inte bara kommunalpolitikerna utan de enskilda människorna – inte alltid upplever utvecklingen som positiv. Inkörningssvårigheterna är betydande. När exempelvis Stockholms läns tidigare minsta kommun, Blidö, med omkring 800 invånare sammanlades med de övriga kommunerna i Norrtäljeblocket till en kommun med nära 40 000 invånare inträffade någonting som de enskilda människorna upplevde som en väsentlig förändring i den kommunala självstyrelsens funktion. Avståndet mellan den enskilda människan och förtroendemännen ökade kraftigt. De beslut som genomförs i den stora kommunen blir med naturnödvändighet standardiserade, de blir generella lösningar som gäller hela storkommunen. Detta upplever man som i många fall negativa förändringar, och det gäller på många håll i landet. Detta är naturligtvis i viss utsträckning inkörningssvårigheter men de upplevs ändå som väsentliga av de enskilda människorna.

Kommunindelningsreformen borde ha kombinerats med särskilda åtgärder för att vidmakthålla och utveckla den kommunala demokratin. Jag vill peka på en lång rad förslag till åtgärder som av olika skäl har skjutits framåt i tiden eller som helt har avvisats: kommundelsråd, rådgivande kommunala folkomröstningar, spridning av de kommunala förtroendeuppdragen, ökad öppenhet i den kommunala verksamheten, bättre information till allmänheten och förtroendemännen, bättre arbetsmöjligheter för förtroendemän och partiorganisationer. Ja, det är några av de förslag som vi har aktualiserat från folkpartihåll och fortfarande driver. Vi anser det nödvändigt att man kombinerar kommunsammanläggningarna med positiva åtgärder för att förstärka den kommunala demokratin. Det råder ingen tvekan om att i vissa hänsedden försvagas den kommunala demokratin, åtminstone temporärt, i samband med kommunsammanläggningarna.

Det gäller att slå vakt om den kommunala självstyrelsen och dess förankring hos de enskilda människorna, och detta i ett läge när övertygelsen rent generellt om stordriftsfördelarna i samhället alltmer undergrävs av praktiska erfarenheter. Detta gäller alltså generellt, men det kan också få sin tillämpning inom den kommunala sektorn. Vi skall ha klart för oss att det är administrativt lättare att slå ihop kommuner än att dela upp alltför stora kommuner i mindre kommuner, även om den senare lösningen sannolikt skulle kunna vara ett verksamt bidrag för att

fördjupa och förstärka den kommunala demokratin. De alltför stora kommunerna, de som i många fall finns sedan tidigare, uppvisar mycket speciella problem när det gäller den kommunala självstyrelsens funktion – problem som man inte hittar i de mindre och medelstora kommunerna.

Men, som sagt, det är lättare att slå ihop än att dela upp. Det gör att man måste iaktta stor försiktighet så att man inte gör något som sedan inte kan ändras tillbaka, om det visar sig vara felaktigt. Det gäller alltså att kombinera reformer av detta slag med åtgärder som kompenserar de negativa effekter som väl ingen förnekar.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Kartläggning av det politiska mångsyssleriet

Föredrags konstitutionsutskottets betänkande nr 7 i anledning av motion om kartläggning av det politiska mångsyssleriet.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:49 av herr Ahlmark (fp), vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde om att en kompletterande kartläggning, sammanställning och analys gjordes av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:49.

Reservation hade avgivits av herrar Ahlmark (fp) och Norrby i Åkersberga (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:49 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att en kompletterande kartläggning, sammanställning och analys gjordes av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! En del politiker älskar att missuppfatta vad kritiken mot mångsyssleriet går ut på. De tar inte upp de saksäl som anförs. De karikerar motståndarna. Och de finner att det mesta är bra som det är.

Låt mig slå fast vad folkpartiets arbete mot det politiska mångsyssleriet *inte* handlar om. Det innebär *inte* att allting är bra i den liberala rörelsen, att vi saknar mångsysslare. Tvärtom är problemet med människor som tar på sig eller lastas på för många uppdrag ett problem för *alla* partier. Den politiker som vill göra gällande att hans eller hennes parti redan har löst problemet är en hycklare. Vi känner alla till fall där för mycket makt har koncentrerats på för få personer.

Vårt arbete i riksdagen mot mångsyssleriet betyder inte heller att vi vill lagstifta mot mångsysslare. Tvärtom har vi gång på gång sagt ifrån att en kartläggning och analys av de frågeställningar vi fört fram skulle underlätta för partierna att själva bättra sig. Den skulle sätta press på

Torsdagen den
2 mars 1972

*Kartläggning av
det politiska
mångsyssleriet*

politikerna från allmänheten. Det går inte att ändra partierna genom någon sorts lag, som blir tekniskt svårhanterlig och principiellt ytterst betänklig. Men problemet måste diskuteras och belysas bättre än i dag.

Kampen mot mångsyssleriet betyder inte heller att vi förnekar att en viss typ av önskvärd samordning kan leda till att åtskilliga uppdrag hamnar hos en och samma person. Vi har tvärtom sagt ifrån, att det vore av värde att få reda på hur mycket av mångsyssleriet som är just praktisk samordning och hur mycket som är en onödig maktkoncentration. Ingen av de undersökningar som man hittills hänvisat till i utskottet tar upp sådana frågeställningar.

Vad folkpartiets linje innebär har vi gång på gång förklarat i motioner, reservationer och inlägg i kammaren. Mångsyssleri betyder ofta skadlig maktkoncentration. Det betyder att människor – som skulle kunna sköta ett politiskt uppdrag i stat, landsting och kommun – inte får den chansen därför att andra lägger beslag på alltför många uppdrag. Mångsyssleriet försvårar också för mångsysslaren själv att effektivt sköta sina uppdrag. Han eller hon tvingas hasta från sammanträde till sammanträde. Han får inte tillräckligt med tid att ställa följdfrågor, överblicka, ta kontakter och tänka efter. Mångsysslaren är ofta ett hot mot det politiska livets vitalitet.

I min motion nr 49 i år har jag preciserat en del problem som inte blir belysta genom några undersökningar.

Hur fördelar politiker sin tid mellan olika uppdrag?

Hur mycket hinner de följa med i facklitteratur och debatlitteratur på de områden där de är med och beslutar?

Vad gör partierna själva för att sprida uppdragen?

Hur mycket tid har mångsysslaren att hålla kontakt med väljarna som han skall företräda?

Går utvecklingen mot mer eller mindre av mångsyssleri?

Svaren på de frågorna har vi inte i dag. Folkpartiet begär därför att en kompletterande kartläggning, sammanställning och analys görs om mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik för att få svar på de frågor som jag här helt kort har refererat.

Mot det säger utskottet att de statsvetenskapliga institutionerna kommer att behandla de här sakerna i sitt forskningsarbete. Det har vi inga som helst garantier för. Det man hittills har gjort har inte gett svar på särskilt många intressanta frågor om mångsyssleriet. Och liksom riksdagen tidigare har beställt utredningar, t. ex. om hur nomineringsarbetet går till i partierna, utan att därför kräva lagstiftning kan vi också nu beställa en utredning om mångsyssleriet utan att det betyder att vi längre fram skall lagstifta mot det.

I år är konstitutionsutskottets majoritet utförligare än förra året. Man säger att mångsyssleriet är en ”praktisk avvägningsfråga”. Ja, visst är det ofta det. Men också praktiska avvägningsfrågor kan belysas med kartläggningar och analyser. Och ingen skall inbilla mig att inte principerna om maktspridning och breddning av inflytandet påverkar de praktiska avvägningar som utskottet talar om.

Utskottet säger också att det bör ”ankomma på de politiska partierna att göra de bedömningar som erfordras i sammanhanget”. Ja visst – det

håller vi reservanter med om. Men frågan är om partierna skall fatta de beslutet utan en ökad insyn. Jag tycker att partierna mer än nu bör ställas till svars för sitt sätt att fördela de politiska uppdragen.

Det kan bli en del som blir tilltufsade i debatten när sådana undersökningar kommer. Det vore alls ingen olycka om så skedde. Jag tror att mycket av den känsla av avstånd mellan väljare och valda som finns i vårt samhälle i dag beror på att för få människor har fått politiska förtroendeuppdrag. Och det problemet har skärpts, inte minst efter kommunsammanslagningarna, som Sören Norrby visade i den förra diskussionen. Kontaktytan ut mot människorna är mindre än den borde vara, och vi politiker bör ha modet att erkänna det.

Jag yrkar bifall till folkpartiets reservation.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Herr Ahlmark är kritisk mot mångsyssleriet inom den politiska verksamheten, och han är säkert ute i ett angeläget och vällovligt ärende. Vad gäller sakfrågan är det i första hand väljarna, dvs. partigrupperna, som skall se till att inte för många uppgifter lägges på en person. Men att göra någon inskränkning i partigruppernas fria rätt att nominera den som man bedömer vara bäst för uppgiften vill självfallet ingen vara med om. Nu gäller inte motionen detta; motionen och reservationen går ut på att en kompletterande kartläggning, sammanställning och analys av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik skall ske.

Utskottet har pekat på att åtskilligt material till belysning av frågan redan finns. Ytterligare undersökningar av intresse i sammanhanget pågår. Utskottet har också den uppfattningen att de i motionen aktualiserade frågeställningarna fortlöpande kommer att behandlas inom ramen för de olika statsvetenskapliga institutionernas forskningsarbete. Något initiativ från riksdagens sida behövs alltså inte för att tillmötesgå motionärernas önskemål.

I sitt anförande här har herr Ahlmark sagt att de nu pågående undersökningarna inte klarlägger vad som är samordning – och som alltså kan fylla ett visst nyttigt syfte – och vad som är maktkoncentration. I den mån detta inte sker får det väl anses vara en angelägen uppgift för de politiska partierna och för pressen att bekämpa de oarter som finns på detta område.

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Den fråga som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 7 diskuterades i riksdagen så sent som den 17 november i fjol. Motionären då var densamme som nu. Motionskravet var då detsamma som nu. Argumenteringen då var i stort sett densamma som nu. Utskottet avstyrkte då som nu motionskravet, och riksdagen biföll för mindre än fyra månader sedan med stor majoritet utskottets avslagsyrkande.

Det kan därför kanske synas som en överlopspgärning att nu upprepa fjolårets debatt. Och, herr talman, de allt oftare upprepede debatterna i

samma ämne, utan att sakläget ändrats, till följd av det växande antalet motionsföljetonger från oppositionens sida, kommer snart att försätta också den riksdagsman som bara har ett enda uppdrag i samma predikament som en del mångsysslare hamnat i, nämligen att tiden inte räcker till för att hålla kontakt med väljarna, följa facklitteraturen, sätta sig in i framtidsfrågorna osv. Det finns faktiskt, herr talman, de i den här kammaren som menar att dessa risker för riksdagsmännen avsevärt skulle minska om riksdagen kunde övertala folkpartiet att göra herr Ahlmark till mångsysslare.

Jag skall nu bara upprepa utskottets huvudmotiveringar för avslag, nämligen att forskning redan pågår och framför allt – det är det viktiga – att även utan den forskningen vet partierna tillräckligt mycket nu för att kunna handla. Partierna, som nominerar folk till de olika uppdragen, bär ju ansvaret för att uppdragen sprids och att mångsyssleriets avigsidor motarbetas.

Så långt är antagligen motionären och jag överens. Men jag tycker uppriktigt sagt att motionären i dag liksom tidigare har redovisat en ensidig syn på problemet mångsyssleri. Han utgår hela tiden ifrån att riskerna – dvs. dålig kontakt osv. – växer med antalet uppdrag, att det finns något slags fast matematiskt samband. Vi som jobbar praktiskt med de här problemen vet emellertid att han då bortser från att de här svårigheterna – den dåliga kontakten osv. – ofta uppstår just därför att politikern har för få uppdrag, för få kontaktytor. Ibland är det alltså önskvärt att flera uppdrag läggs på samma person.

Jag skall anföra ett enda exempel. Ta ledamöterna i skoldirektionen i Stockholm – och det gäller sannolikt ledamöterna i skolstyrelser runt om i landet. De har ett viktigt, ett maktpåliggande och mycket tidskrävande uppdrag, och det kunde räcka med det, tycker man, om man inte tänker längre än så. Men ändå åtar de sig ofta att sitta med i de olika företagsnämnderna. Varför? Är det av oförstånd eller kanske av maktlystnad? Nej, naturligtvis inte, utan därför att de anställda kräver – och har rätt att kräva – att arbetsgivarpartens representanter i företagsnämnderna har makt och myndighet, kan besluta i enlighet med sin uppfattning, för det ökar de anställdas inflytande.

Det är som vi ser det nödvändigt att ledamöterna i skoldirektionen får en chans att fortlöpande följa och ta del av skolans inre arbete. Det kan inte ske bättre än genom att de sätter sig som ledamöter i de särskilda styrelser som finns för de olika skolorna, och det ger ett eller flera uppdrag till.

Ett liknande resonemang kan föras i fråga om många uppdrag, både kommunala och andra. Det är ibland önskvärt med uppdragskombinationer just för att man skall få tillfälle att sätta sig in i komplicerade frågor och för att man skall klara kontakten med väljarna.

Herr Ahlmark har tidigare, då vi diskuterat den här frågan, nämnt ett par exempel på mångsysslare, ett par varnande exempel. Av någon outgrundlig anledning har det båda gångerna slumpat sig så, att det är en socialdemokrat med många uppdrag som nämns. Någon har för all del, herr talman, misstänkt att det låg en politisk tanke bakom det urvalet, men den misstanken delar inte jag. Intressantare att få belyst är den

ensidiga matematiska synen som herr Ahlmark redovisar i sina exempel. Han räknade under debatten här i november upp 61 uppdrag som innehades av *en* person och utropade sedan indignerat: Det är orimligt att ha 61 uppdrag av detta slag!

”Av detta slag”, sade han – som om uppdragen vore av samma slag! Han sade ingenting om att en del av uppdragen krävde både mycket tid och mycket arbete och att andra just inte krävde någon tid alls och inte heller något arbete. Av de 61 angivna uppdragen var några – och inte så få – ordförandeskap i s. k. pappersbolag. Detta kräver det arbete och den tid som det tar att skriva sitt namn på ett papper – det vet alla som sysslar med sådant. Av detta slags uppdrag kan man ha några tusen utan att fördenskull vara särskilt arbetstyngd.

Jag skall nu inte falla för frestelsen – även om det ligger nära till hands – att med utgångspunkt i herr Ahlmarks exempel diskutera önskvärdheten av de uppdragskombinationer som ledde till anhopningen av uppdrag på den person herr Ahlmark anförde som ett avskräckande exempel. Jag nöjer mig med att konstatera att både han och den socialdemokrat herr Ahlmark nämnde i 1970 års debatt skötte varje uppdrag de hade föredömligt och utan att för den sakens skull förlora kontakten vare sig med väljarna eller med framtidsfrågorna.

Därmed har jag också sagt att det antal uppdrag som man utan större risk kan lägga på *en* person inte bara varierar med uppdragens art och innehåll utan också med olika individers kvaliteter och kvalifikationer. Men för att undvika missförstånd och eventuella vantolkningar vill jag betona att mångsyssleriet naturligtvis kan innebära sådana risker och medföra de allvarliga olägenheter som motionären påtalar. Och då är det partierna som bär det främsta ansvaret för att riskerna undanröjs och uppdragen sprids.

Detta är ett problem som vi inom det socialdemokratiska partiet diskuterar inför praktiskt taget varje nominering, och vi tycker att vi har kommit ett stycke på väg. Låt mig på nytt ta ett exempel från Stockholm. En undersökning som gjordes 1970 visar att det då fanns 5 136 kommunala uppdrag. Av dem innehades 2 449 av socialdemokrater. Och uppdragen var fördelade på 2 048 personer, dvs. i genomsnitt 1,2 uppdrag per person. De socialdemokratiska fullmäktigeledamöterna hade 2,4 uppdrag i genomsnitt per person, och de socialdemokratiska ledmöter i nämnder och styrelser som inte samtidigt var fullmäktigeledamöter hade 1,1 uppdrag per person.

Det är som sagt partierna som bär ansvaret. Jag påstår inte att det parti jag tillhör har undanröjt det mångsyssleri som innebär olägenheter och att vi har löst dessa problem en gång för alla. Nej, detta är något som vi ständigt har uppmärksamheten på. Men jag tycker ändå att vi ganska hyggligt har burit vår del av ansvaret för att problemen löses.

Som alla vet har herr Ahlmark tagit upp dessa frågor två gånger tidigare i riksdagen, och båda gångerna har han av utskottets talesman uppmanats att redovisa på vad sätt folkpartiet bär sin del av ansvaret. Någon sådan redovisning fick vi inte höra nu, men jag utgår från att den kommer i något av de många följande inlägg som jag förutsätter att herr Ahlmark kommer att göra. Men svara då också på en annan fråga, herr

Torsdagen den
2 mars 1972

*Kartläggning av
det politiska
mångsyssleriet*

Ahlmark. Den socialdemokrat som herr Ahlmark nämnde som ett avskräckande exempel när denna fråga diskuterades i riksdagen förra gången har avgått från sina uppdrag och ersatts med en folkpartist, som har övertagit de flesta av de kommunala uppdragen och som dessutom har ett anseeligt antal andra uppdrag. Av skäl som jag tidigare nämnt utgår jag för min del från att denna uppdragsanhopning är väl motiverad, men herr Ahlmark har tidigare med emfas utslungat sin förkastelsesdom över att så många uppdrag samlats på en hand, då de innehades av en socialdemokrat. Berätta nu för riksdagen, herr Ahlmark – den kommer säkert att lyssna spänt – vad herr Ahlmark och folkpartiet har gjort för att undanröja vad herr Ahlmark i november kallade en orimlig och i dag en skadlig anhopning av uppdrag! Det är bra, sade herr Ahlmark, om partierna och politikerna ställs till svars. Herr Ahlmark är nu ställd till svars. Svara då, herr Ahlmark!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag försökte i mitt förra anförande visa att det här är ett allmänt demokratiskt problem, som finns i alla partier. Mångsyssleriet är en oerhört viktig fråga för alla partigrupper, i kommuner och landsting och i riksdagen. Vi skall försöka sprida uppdragen till många människor. Om man ökar kontaktytan ut till människorna, så breddar man makten och ansvaret. Då ökar man också insynen i politiken. Jag sade också klart ifrån – jag började t. o. m. med det, så att inte ens Sten Andersson borde kunna missuppfatta mig – att jag *inte* tror att allting är felfritt i den liberala rörelsen. Detta är ett problem för alla partier.

I debatten i november tog jag upp ett fall, före finansborgarrådet i Stockholm, som hade 61 olika uppdrag. Ett antal av dem var naturligtvis inte uppdrag som tog mycket tid, men andra tog väldigt mycket tid. Det vet Sten Andersson mycket väl. Det finns en hel rad av dessa uppdrag – medlem av AP-fondens styrelse, medlem av 1968 års kapitalmarknadsutredning, medlem av lokaliseringsberedningen och en del andra uppdrag – som tar tid och bör ta tid.

Det är klart att det är bra om partierna kan se till att de mest arbetstygda politikerna sprider sina uppdrag. Det är just den idé jag driver i folkpartiet och som jag driver här i riksdagen. Jag tror att folkpartiet hunnit rätt långt på den vägen. Jag vet inte precis vilken person det är som Sten Andersson syftar på. Men jag kan försäkra honom att skulle vi räkna samman hans uppdrag och se hur mycket tid de tar, så inte skulle det bli samma imponerande kvantitet som när det gällde den person jag talade om för knappt fyra månader sedan.

Nu säger Sten Andersson, med rätta, att antalet uppdrag inte säger allt. Nej, just det. Men det är egentligen bara antalet uppdrag som de utredningar utskottet hänvisar till har lyckats skaffa fram. Vad folkpartiet begär är en *kartläggning* och en *analys* av vilken typ av uppdragssamordning som är önskvärd och nödvändig och vilken som innebär en onödig maktkoncentration. Men det är ju vi som vill gå längre, medan ni vill stanna vid de, ganska få, utredningar som redan har gjorts.

Sten Andersson säger att vi haft två debatter tidigare i riksdagen om

mångsyssleriet, en 1970 och en 1971. Han tycker inte vi skall fortsätta att debattera det. Antag att vi i folkpartiet under låt oss säga de senaste 15 åren hade resonerat på det viset i författningsfrågor och när det gällt viktiga problem om demokratins fördjupning i Sverige! Då hade vi i dag inte haft det här huset och den här enkammararen. Det var just genom att folkpartiet år efter år, vid flera tillfällen vid varje riksdag, tog upp t. ex. enkammarkravet och drev kravet på direktvald riksdag, vald i sin helhet i ett och samma tillfälle, som vi lyckades driva herr Anderssons konservativa parti till att acceptera författningsreformen.

Det finns en hel rad förslag i vårt närdemokratiska program -- om kommunaldelsråd, om spridning av makt på olika sätt, om ökad insyn i utskottens arbete, om att fler människor skall få mera att säga till om när det gäller den kommunala politiken och insyn i t. ex. kommunala bolag -- som vi kommer att ta upp år efter år tills reformerna har genomförts. Varför gör vi det? Jo, därför att vi tycker att reformerna är utomordentligt viktiga. Enda sättet att få Sten Andersson att acceptera dem är att bilda opinion för dem. Enda sättet att bilda opinion för dem är att dra fram dagens nackdelar och visa att våra reformförslag skulle kunna bättra en del. Vi kommer att fortsätta även om herr Andersson reagerar litet surt.

Med sin statistik från Stockholm -- som jag naturligtvis inte kan kontrollera omedelbart -- antydde Sten Andersson, fastän han kom med en liten reservation efteråt, att det mesta är bra i hans parti. I förra debatten sade den socialdemokratiska företrädaren att praktiskt taget allt var bra i hans parti. Efter den debatten kom det två repliker i den socialdemokratiska pressen. Jag skall gärna citera dem för herr Andersson i Stockholm. Värmlands Folkblad skrev den 18 november förra året: "Under debatten förklarade socialdemokraten Georg Pettersson i Visby, att han inte funnit påtagliga mångsyssleriproblem i sitt eget parti. Han kanske inte haft tid att leta efter dem."

Dala-Demokraten skrev samma dag så här: "Ju flera uppdrag han (mångsysslaren) har dess mera i händerna på administratörerna och teknikerna blir han. Mycket är bagatellfrågor, kan det sägas. Men en hel rad bagatellfrågor bildar snart en linje. -- -- De förtroendevalda själva begär ett misstag om de av partinit och ideologiska skäl inte säger ifrån sig uppdrag. Om de har ambitionen att sköta dem alla sliter de bara ut sig utan att kunna uträtta så mycket de vill. Är de nöjda är det fel. Självbelättna politiker utgör en fara."

Jag uppfattar delvis Sten Anderssons tonfall som en förbättring av debattklimatet på *den* punkten. Vi är, hoppas jag, överens om att det här är ett problem i alla partier. Därför bör också en kompletterande kartläggning och analys, som folkpartiet begär i sin reservation, företas. Den skulle kunna bli en press på partierna att ytterligare skärpa sig, den skulle kunna stimulera debatten om hur vi skall bredda makten och ansvaret i det svenska samhället.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag delar herr Ahlmarks uppfattning att självgod politiker är en fara för demokratin. Jag vill inte alls -- och det vill heller

Torsdagen den
2 mars 1972

*Kartläggning av
det politiska
mångsyssleriet*

ingen annan här i kammaren -- förmena herr Ahlmark rätten att motionera, även om syftet är lika genomskinligt propagandistiskt som nu. Men det blir -- och det är bara ett konstaterande -- mycket betungande såväl för utskottsarbetet som för arbetet här i kammaren att samma motioner ständigt kommer igen. Jag tror att vi i konstitutionsutskottet i år bara har gamla motioner med samma yrkanden och samma argumentering och motiv. Detta tar tid, tid som utskottsledamöterna och riksdagsledamöterna skulle kunna använda för att hålla kontakt med väljarna, läsa facklitteratur och sätta sig in i framtidsproblematiken.

Jag tror att herr Ahlmark är allvarligt upptagen med de här problemen. Men han ser förfärligt ensidigt på dem. Herr Ahlmark säger att han inte vet vilken person jag åsyftar med mitt exempel. Men, herr Ahlmark, vem som är fastighetsborgarråd i Stockholm borde vara känt för herr Ahlmark. Jag vill inte nämna namn, därför att jag tycker att det är ojust då vederbörande inte kan gå i svaromål. Till den insikten har också herr Ahlmark så småningom kommit.

Herr talman! Egentligen är det kanske onödigt att förlänga den här debatten ytterligare. Alla i kammaren, på ett undantag när, märkte att herr Ahlmark gled undan. Han gav oss inget besked. Och det kan ju inte vara hans blygsamhet som hindrade honom från att tala om vad han gjort för att komma till rätta med de farligheter och de orimligheter som han i november -- alltså för mindre än fyra månader sedan -- stod här och ondgjorde sig över och som han försökte övertyga även oss om att de förelåg.

Herr Ahlmark beskyllde i debatten i fjol riksdagen för att vara konservativ då den inte biföll motionskravet på forskning. Men att begära forskning är i och för sig inte särskilt radikalt. Radikalt är däremot att handla, att göra sitt för att förändra en verklighet man anser vara vrång.

Herr Ahlmark säger att han kommer igen. Och det är jag säker på att han gör - för att citera den förutvarande statsministern -- med en drucken papegojas envishet. Då tycker jag att herr Ahlmark skall ta tillfället i akt och berätta för kammaren vad han och folkpartiet gjort för att undanröja den fara för demokratin som han påtalade från denna talarstol för fyra månader sedan. Men då gällde det en socialdemokrat.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu börjar Sten Andersson komma in i sin vanliga jargong. Han talar om "en drucken papegojas envishet" och sådant, och det verkar som om han känner sig mer hemma med den terminologin. Men jag fortsätter ändå att diskutera seriöst om sakproblemen.

Det är alldeles klart att den person som herr Andersson tydligen syftade på inte alls har så många uppdrag som den politiker jag diskuterade förra året. Jag vet att han själv är angelägen om att iaktta en rejäl begränsning av de onödiga politiska uppdrag som en person i hans ställning annars lätt kan samla på sig.

Nu säger Sten Andersson att det är betungande för utskott och kammare att vi i folkpartiet gång på gång tar upp frågorna om ökad närdemokrati. Ja, vad har vi diskuterat i konstitutionsutskottet redan under de här veckorna? Vi har tagit upp en ökad länsdemokrati, hur

människorna i de olika regionerna i större utsträckning skall kunna få vara med och planera sitt samhälle. Vi har diskuterat kommundelsråd, som innebär att folk skall få säga sitt om hur den egna kommundelen skall byggas ut. Vi har resonerat om kommunala folkomröstningar, som skall ge människorna chans att säga sitt i omstridda frågor. Vi har diskuterat bättre insyn i kommunala bolag och kommer senare till frågorna om ökad offentlighet i utredningsväsendet och ökad offentlighet i utskottsväsendet.

Menar herr Andersson att vi i folkpartiet skulle lägga av att driva de idéerna därför att ni med er majoritet har röstat ned de förslagen vid en tidigare riksdag? Menar ni att vi skulle driva vårt program för ökad när demokrati *en* gång och sedan, när Sten Andersson & Co röstat ned det, lägga av? Jag kan försäkra herr Sten Andersson att vi liberaler kommer att fortsätta – här i riksdagen och ute bland människorna – att arbeta för reformer som kan fördjupa demokratin och bilda opinion, till dess de reformerna har genomförts.

Herr Andersson kan säga att vi visar en ”drucken papegojas envishet”. Visst är vi envisa: vi ser de här frågorna i ett ideologiskt perspektiv. Att sprida uppdrag, makt och ansvar är viktigt för att fördjupa demokratin. Det skall vi fortsätta att göra. Vi lovar att återkomma i de frågorna.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig förnekat att de frågor som vi nu år efter år har diskuterat i konstitutionsutskottet är mycket viktiga. Vad jag har sagt är att det är samma frågor vi diskuterar gång efter annan, utan sakläget har förändrats – och trots att det i de flesta frågorna pågår utredningar. Folkpartiet och motionärerna vet att behandlingen till dess utredningarna är klara blir densamma. Man vill ha ett propagandatillfälle och riksdagen till propagandaplattform.

Jag tycker inte att herr Ahlmark var särskilt övertygande den här gången heller. Han har nu kommit underfund med vilken person det gäller, och han säger att uppdragsanhopningen har minskat från 61 till något obestämt mindre antal. Nu säger det ingenting, om man inte väger de olika uppdragen mot varandra, tittar efter vilken tid de tar och vilket arbete som krävs för att sköta dem, om man inte ser till samordningsbehov osv. Jag påpekade redan tidigare att det antal uppdrag som man utan risk kan lägga på en person i hög grad är beroende på olika individers kvaliteter och kvalifikationer. Om man tar det i betraktande tycker jag att det är en ganska hygglig avvägning folkpartiet har gjort då man minskat antalet uppdrag från 61 till ett 40-tal – eller vad det nu är. Det har man dock gjort utan att därmed minska de risker herr Ahlmark påtalade; man har kanske inte heller ökat dem.

Det är herr Ahlmark som anser att uppdragsanhopningen i det av honom valda exemplet utgör en risk för demokratin. Berätta: Vad gör herr Ahlmark för att undanröja denna fara? – Ingenting, och det är inte radikalt.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redan svarat på den frågan. Vi gör framför allt

Torsdagen den
2 mars 1972

*Kartläggning av
det politiska
mångsyssleriet*

två saker. För det första begränsar vi inom vårt eget parti antalet uppdrag för dem som har ledande och andra politiska befattningar – inklusive den person som herr Sten Andersson har nämnt. För det andra bildar vi en allmän opinion ute i samhället mot mångsyssleri – inklusive riksdagen – och det kommer vi att fortsätta göra. Det är svaren på de frågor som herr Andersson utprepar gång på gång.

Men det som verkligen intresserar mig, som en principiell fråga om hur riksdagen skall arbeta, är att Sten Andersson gång på gång kommer tillbaka och säger: Det är fel av folkpartiet att motionera när ett yrkande har avslagits vid en tidigare riksdag.

Om vi tycker att det är oerhört viktigt med kommundelsråd för att öka människornas inflytande över sin kommundels utbyggnad, vägar, transporter, skolplacering osv. – skulle vi då lägga ned vår talan efter det att vår motion avslagits för första gången? Skulle vi återkomma en gång vart femte år eller så?

Om vi menar att kommunala folkomröstningar vore ett bra medel att fördjupa den kommunala demokratin, skall vi då, sedan socialdemokraterna begagnat sin röstmajoritet här i kammaren – inte så mycket sina argument, för det har de inga – lägga ner vår opinionsbildning för kommunala folkomröstningar? Vi driver år efter år kravet på offentliga utskottsutfrågningar. När jag började motionera om det var det bara ett par ledamöter i hela riksdagen som stod bakom det kravet. Nu är det minst två av partierna som gör det.

Skall vi lägga ner opinionsbildningen under ett antal år därför att Sten Andersson inte vill syssla med de frågorna i utskottet och här i kammaren? Jag kan försäkra herr Andersson att vi inte uppfattar arbetet på fördjupad demokrati riktigt på det viset. Skall vi få herr Anderssons parti att acceptera de reformer som man avslår år efter år, då måste vi också bilda opinion år efter år. Vi kommer att fortsätta att bilda opinion.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Ahlmark antydde motsatsen vill jag bara säga att jag i mitt arbete både som riksdagsman och inom partiet är mycket upptagen av hur man skall kunna fördjupa och bredda demokratin. Jag är oerhört intresserad av de problem och även de förslag som folkpartiet har tagit upp. Visst skall vi diskutera dem, och det har vi också gjort gång efter annan. Jag förmenar inte alls herr Ahlmark och hans parti – för att använda samma uttryckssätt som han gör – att komma igen med de här motionerna. Motionera på bara, även om ni vet svaren.

Vad jag har sagt är att det tar förfärligt mycket tid i anspråk att vi diskuterar samma sak och för fram samma argument gång efter annan. Vi har inte fått utredningsresultatet men tvingas ändå till diskussioner. Det tar tid – tid som vi skulle kunna använda till bättre kontakt med väljarna, till att läsa facklitteratur, till att sätta oss in i framtidsfrågorna. Det är bara detta jag har sagt.

Jag vet att herr Ahlmark till hösten kommer tillbaka, och då skall vi ta upp samma debatt igen. Men redovisa då också – som jag har gjort för mitt parti – vad det är som sker praktiskt på detta område inom

folkpartiet! Berätta gärna mer i detalj, eftersom herr Ahlmark har valt exemplet, vad som händer med de uppdrag som det folkpartistiska fastighetsborgarrådet övertog från en socialdemokrat och som var så förfärligt betungande och farliga för demokratin. Herr Ahlmark är ställd till svars. Svara — om inte nu, så då!

Herr LUNDBERG(s):

Herr talman! Jag har en känsla av att frågan om hur demokratin skall kunna fördjupas har förbigåtts. Jag kan i regel inte instämma med herr Ahlmark. Jag vill inte heller instämma i vad han säger om riksdagen och förändringarna här, inte heller i vad han säger om kommundelsråd eller folkomröstningar m. m. eftersom jag där har en helt annan mening än han. Men själva den sakfråga som herr Ahlmark har tagit upp är en för demokratin viktig fråga.

En gång hade tjänstemännen i det här landet sådana arbets- och löneförhållanden att de kunde upprätthålla många befattningar som gav dem lön. De gick från det ena ämbetsverket till det andra för att visa sig. Men de hann aldrig med att utföra något praktiskt arbete. Det är självklart att det inom alla partier i dag finns ett mångsyssleri som vi inte har möjligheter att bemästra förrän vi får det kartlagt. Jag går här inte in på person, eftersom problemet finns överallt.

Jag har varit med i folkrörelserna under 45 år och har även deltagit i åtskilligt politiskt arbete. Det är ett faktum att arbetet inom landsting, kommun och riksdag numera är annorlunda och mer krävande än förr. Trots detta kan inget parti svära sig fritt ifrån att de viktigaste uppdragen koncentreras till ett mycket litet antal människor, vilka därigenom innehar en makt som är orimlig med hänsyn till deras bristande möjligheter att följa frågorna.

Om man i en kommun har 40 eller 50 uppdrag och desslikes sådana tunga uppdrag som kräver heltidsanställning, finns det inte någon människa som ensam kan fullgöra dem alla på ett riktigt sätt. Meningen med folkvalda ombud var ju att vi skulle komma bort från de förhållanden, som vi hade under äldre tider i hundratals år, nämligen att ett fåtal tjänste- och ämbetsmän hade beslutanderätt men samtidigt ingen tid och inga möjligheter att komma i kontakt med allmänheten.

Jag tyckte inte om vår partisekreterares anförande. Han måste ju känna till alla dessa problem. Det är självklart, att alla partisekreterare måste veta hur det ligger till i det praktiska arbetet. Att ta fram en statistik som visar att medeltalet uppdrag är 1,2 är ju rena dumheten. Där ingår kanske dessutom en del suppleanter i hästuttagsnämnden, som det brukade heta förr i tiden.

Vi måste fördela de viktiga uppdragen i samhället på ett annat sätt, därför att allmänheten i dag har rätt att kunna komma i kontakt med de förtroendevalda. Man skall kunna resonera med dem, få hjälp av dem. Jag har i Stockholm i många fall kunnat konstatera att ingen har tid med en enskild människa, fastän man i ett samhälle och i en demokrati skall ta hänsyn just till människorna.

Därför tycker jag att Kungl. Maj:t bör göra en genomgång av fördelningen av olika uppdrag. Samtidigt borde Kungl. Maj:t se till att

Torsdagen den
2 mars 1972

*Kartläggning av
det politiska
mångsyssleriet*

man fördelar det hela så, att inte alla viktiga uppdrag läggs på en och samma person som aldrig hinner fullgöra dem, därför att han måste springa från sammanträde till sammanträde. Då hinner de förtroendevalda aldrig träffa vare sig valmanskår eller andra människor, som behöver hjälp, och man kan då aldrig fullfölja ett ärende på det sätt man önskar. Därför tycker jag verkligen att partierna kunde enas om att försöka komma till rätta med det här problemet samt att Kungl. Maj:t skulle kunna vara dem behjälplig med en riktig kartläggning.

Det är ju ur demokratisk synpunkt ytterligt viktigt i hela vårt samhällsarbete att människorna kan komma till tals med sina representanter både i riksdagen och i andra organ. Denna fråga behöver verkligen ägnas mer uppmärksamhet.

Vi måste verkligen lösa detta problem så att inte det avstånd som i dag faktiskt finns mellan folk och valmanskår resulterar i att folkets missnöje växer och till slut blir en formlig klyfta. Ur demokratisk synpunkt är det en mycket viktig fråga. Vi skall akta oss för att råka ut för samma sjukdom som fanns här i samhället en gång i tiden, då tjänstemännen löpte mellan olika ämbetsverk där de bara hade tid att visa sig men inte hann med att göra något ordentligt arbete. Både utskottet och riksdagen i sin helhet borde tänka på den risk som här finns, även om vi själva är inblandade. Det fordras en viss självrannsakan av oss alla. Vi vet väl överlag hur svårt det många gånger kan vara för en vanlig människa att träffa de förtroendevalda som är lika upptagna som heltidsanställda tjänste- och ämbetsmän. Det är verkligen ett allvarligt problem.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DAHLÉN (fp):

Fru talman! Jag hade inte tänkt delta i den här debatten, men det var ett par inslag i herr Anderssons i Stockholm anförande som gör att jag tar till orda.

Det går inte att komma ifrån att herr Andersson var mycket missnöjd med att folkpartiet år efter år återkommer med vissa krav. Han tyckte att det talades för mycket i de här frågorna, även om han möjligen vänligt nog kunde tillåta att vi återkom med dem. Jag noterar att herr Andersson inte nöjde sig med att konstitutionsutskottets vice ordförande förde majoritetens talan. Hittills har herr Andersson själv hållit fyra anföranden i det här ärendet som han tycker att det talas för mycket i. Men det har han ju rättighet att göra.

Men det var även ett principiellt ifrågasättande åtminstone i hans första anförande av det riktiga i att ett oppositionsparti återkommer med krav som en majoritet har avslagit. Jag tycker det är märkligt att han ifrågasätter det. Skulle liberalerna i början av detta sekel ha upphört med att kräva allmän och lika rösträtt? Skulle Hjalmar Branting, som ju första gången valdes in på en liberal lista, när han kommit in i riksdagen omedelbart ha slutat att kämpa för den allmänna rösträtten därför att det fanns konservativt folk då också som inte ville genomföra reformen? Nej, det tycker herr Andersson naturligtvis skulle vara en orimlig tanke.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Vidgning av den
statliga löne-
garantin vid
konkurs*

Själv hade jag nöjet att skriva vår första motion om enkammarriksdag i början av 1950-talet. Det fanns en stabil konservativ majoritet som var emot motionen. Vi fick återkomma innan författningsutredningen tillsattes och även efteråt. Det är ju helt orimligt att man i riksdagen – folkrepresentationen – skulle avstå från att framföra krav om framför allt demokratins arbetsformer i det här landet. Jag kan försäkra herr Andersson att trots att herr Andersson är missnöjd och tycker att det talas för mycket kommer vi att ta fram dessa saker. Demokratin behöver ständigt förbättras och förnyas. Och var är platsen att diskutera dessa saker om inte i Sveriges riksdag? Herr Andersson får förlåta, vi återkommer så mycket vi vill!

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ahlmark och Norrby i Åkersberga, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Ahlmark och Norrby i Åkersberga.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 244
Nej – 43
Avstår – 11

§ 15 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:9 med förslag till lag med särskilda bestämmelser om insättning på skogskonto.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Vidgning av den statliga lönegarantin vid konkurs

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 3 i anledning av motioner om vidgning av den statliga lönegarantin vid konkurs.

Herr LEVIN (fp):

Fru talman! Motionen 317, signerad av mig och herr Annerås, syftar till beslut om en utredning av möjligheterna att utvidga den s. k.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Vidgning av den
statliga löne-
garantin vid
konkurs*

lönegarantin vid konkurs till att omfatta även underleverantörers fordringar till den del de är hänförliga till utlägg för lön åt anställda, dvs. införande av en ny förmånsrätt, något som man i och för sig skall vara mycket försiktig med.

Förslaget emanerar från SHIO:s remissyttrande, med anledning av vilket departementschefen på sin tid sade, att en utvidgning av den statliga garantin ej kunde ske utan den utredning som vi nu begär. I sitt utlåtande nr 79 konstaterade första lagutskottet 1970, att utskottet delade uppfattningen att visst fog kunde finnas för önskemålet om skydd också av sådana underleverantörers fordringar som nu är i fråga. Emellertid ansåg första lagutskottet att underlag, som man uttryckte sig, knappast förelåg för att begära den utredning som vore erforderlig för frågans bedömning.

Vid 1971 års riksdag framhöll lagutskottet att det inte fanns anledning att frångå första lagutskottets ståndpunkt, som alltså innebar dels att kravet nog kunde vara berättigat, dels att underlag för en begäran om utredning saknades.

Efter en fyllig redogörelse för gällande rätt och frågans tidigare behandling, som upptar sex sidor, anmäler utskottet nu på generöst räknat tre rader att ingen omständighet inträffat, som ger anledning till ett frångående av förra årets negativa ståndpunkt, och yrkar förty avslag på motionen.

Jag ber, fru talman, å motionärernas vägnar att — i skuggan av alla de stora och nya tankar som presenterats tidigare under dagens debatt — helt ödmjukt få uttrycka en respektfull beundran för den fantasi, logik och konsekvens som utmärker lagutskottets betänkande nr 3.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Fru talman! Det är naturligtvis inte så att ett utskotts avstyrkande av en motion i och för sig leder till samma ställningstagande av utskottet, om ett motionsyrkande av samma innehåll ställs året därpå och kanske ett följande år. Någon blind automatik av det slaget förekommer inte heller i detta ärende, där motionsyrkande om utredning rörande viss utvidgning av den statliga lönegarantin ställts tre år i rad, först då lönegarantilagen behandlades av riksdagen 1970, därefter förra året och sedan nu i år. Det var 1970, som herr Levin erinrade om, första lagutskottet och förra året och i år lagutskottet som avstyrkt motionsyrkandena.

Jag vill till herr Levin säga att man i detta sammanhang kanske bör erinra sig att — som lagutskottet gjorde redan förra året — lönegarantilagen varit i kraft bara en kortare tid och att erfarenheterna av dess tillämpning därför är relativt begränsade. Det är dock en omständighet som bör tillmätas viss betydelse.

Lagutskottet har givetvis även i år sökt så objektivt som möjligt bedöma den här frågan, även om denna bedömning sedan redovisats i korta ordalag. Liksom tidigare första lagutskottet och riksdagen och för övrigt även departementschefen är lagutskottet inte främmande för att det kan finnas behov av en utvidgning av lönegarantin vid konkurs till att omfatta även underentreprenör och hans anställda såvitt avser vad dessa

tillfört konkursboet genom arbete.

Liksom första lagutskottet 1970 har lagutskottet förra året och i år alltså inte varit likgiltigt för den här frågan utan bejakat att visst fog kan finnas för lönegarantins utvidgning enligt motionärernas önskan.

Å andra sidan, fru talman, medför en sådan utvidgning ökade kostnader. Dessutom – och det kanske är det viktigaste – kompliceras frågan av rättstekniska skäl, eftersom lönegarantin anknutits till förmånsrättslagens bestämmelser. Lönegarantin omfattar *nu* löne- och pensionsfordringar som enligt förmånsrättslagen har förmånsrätt i en konkurs. Sådan förmånsrätt finns inte för närvarande för t. ex. löner till anställda hos underleverantörer.

Någon omständighet har inte framkommit, anser vi därför, som väger upp dessa motiv och som kan förmå utskottet att inta en annan ståndpunkt än förra året.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Föredrogs

lagutskottets betänkande nr 4 i anledning av motion angående besvärsrätten i mål om utmätning och

försvarsutskottets betänkande nr 1 med anledning av motioner om värnpliktsförmåner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 18 Tjänstgöring i internationellt biståndsarbete som alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 2 med anledning av motion om tjänstgöring i internationellt biståndsarbete som alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:185 av herr Wikström m. fl. (fp), vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde om förslag angående tjänstgöring i internationellt biståndsarbete som alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:185.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag vill förbereda kammarens ledamöter på att jag i anslutning till detta betänkande från försvarsutskottet kommer att ställa ett yrkande, nämligen att riksdagen i anledning av motion 185 hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag angående tjänstgöring i internationellt

Torsdagen den
2 mars 1972

Tjänstgöring i internationellt biståndsarbete som alternativ till värnplikts-tjänstgöring och vapenfri tjänst

biståndsarbete som alternativ till värnplikts-tjänstgöring och vapenfri tjänst.

Det är tredje året i rad som denna fråga aktualiseras i riksdagen. Kravet att tjänstgöring i internationellt biståndsarbete – för dem som efter prövning befinnes lämpliga och inom av statsmakterna fastställda kvotramar – skall kunna vara alternativ till värnplikts-tjänstgöring och vapenfri tjänst är ett gammalt önskemål från folkrörelsehåll, främst många ungdomsorganisationer. Liknande system finns på många håll i Europa. Försvarsutskottet vill dock inte acceptera detta och anför i år liksom i fjol att utvecklingsländerna enbart skulle efterfråga kvalificerad biståndspersonal med god skolunderbyggnad och lång yrkeserfarenhet.

Det är förvisso riktigt att sådan kvalificerad biståndspersonal efterfrågas i utvecklingsländerna, men det finns också behov av en mellan-kategori av arbetare. Jag har själv sett många sådana i aktivt arbete, t. ex. som brunnsborrare i Indien eller bilmekaniker i Zaire. Det är här inte fråga om experter av den typ SIDA brukar sända ut utan snarare om fredskårsarbetare, och vi vet att det finns stort behov av sådana i en rad utvecklingsländer. Varför skall ett system som är möjligt i andra länder i Europa vara otänkbart i Sverige?

Utskottet anför också att man bör avvakta erfarenheterna av den nya bistånds- och katastrofutbildningen och dess effekter i olika avseenden, innan man på allvar prövar den tanke som förs fram i motionen. Tyvärr fick den utredning som låg bakom den nu aktuella bistånds- och katastrofutbildningen enligt sina direktiv inte behandla den fråga som motionen aktualiserar, men en av experterna i utredningen förordade i en reservation ett system av det slag som vi motionärer nu har rekommenderat. Många remissinstanser understödde tanken liksom en rad tidningar.

Den avgörande frågan är naturligtvis huruvida man kan tänka sig att acceptera ett undantag från kravet på värnplikts-tjänstgöring eller vapenfri tjänst i Sverige för tjänstgöring i internationellt biståndsarbete. Även om utskottet inte anför någon principiell grundsyn, förmodar jag att det är detta som ytterst ligger bakom avstyrkandet. Det är då bara att notera att motionärerna och säkert många andra riksdagsledamöter med dem på denna punkt har en avvikande uppfattning.

Vi tror att de krav som förs fram i motionen kommer att växa sig starkare. Det vore dock klokt att redan nu hos regeringen hemställa om en snabbutredning av dessa frågor och ett förslag till en kommande riksdag.

Jag ber att få yrka bifall till mitt yrkande och skulle sätta värde på om det sedan lästes upp i sin helhet inför voteringen. Jag hade trott att det skulle ha delats ut i kammaren, men hoppas nu att hela klämman skall läsas upp i anslutning till den votering som jag kommer att begära, fru talman.

I detta anförande instämde herrar Gustafson i Göteborg, Jonsson i Alingsås och Wirmark (samtliga fp).

Torsdagen den
2 mars 1972

*Tjänstgöring i inter-
nationellt bistånds-
arbete som alterna-
tiv till värnplikts-
tjänstgöring och
vapenfri tjänst*

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Fru talman! Jag skulle vilja helt kort beröra ett av argumenten mot u-landstjänst som alternativ till värnpliktstjänstgöring respektive vapenfritjänst som anfördes av försvarsutskottet förra året – det åberopas av utskottet även i år – och berördes alldeles nyss av herr Wikström.

U-länderna efterfrågar, säger man, bara kvalificerad biståndspersonal med god skolunderbyggnad och lång yrkeserfarenhet. Sådana meriter har inte ungdom i värnpliktsåldern hunnit skaffa sig.

Men, fru talman, samma problem har man lyckats lösa för de värnpliktiga som får den i år realiserade bistånds- och katastrofutbildningen enligt 1970 års beslut. Har en till sådan utbildning antagen värnpliktig inte erforderliga yrkeskunskaper inom ett visst område, får han först den inledande utbildningen på tre månader, men sedan får han möjlighet att under viss tid skaffa sig yrkeskunskaper innan han genomgår den allmänna och längre bistånds- och katastrofutbildningen. Han får alltså uppskov med fortsättningen av bistånds- och katastrofutbildningen.

Ett liknande uppskovsförfarande skulle kunna tillämpas i fråga om sökande till alternativtjänstgöring i u-land, om sådan tjänstgöring principiellt accepterades av riksdagen. Vi pekade på uppskov som en given utväg till det här föreliggande problemets lösning i vår motion förra året.

Nog är det väl en god sak och ett rimligt krav att ge möjlighet till meningsfulla insatser i ett u-land för dem som inte finner det meningsfullt med värnpliktstjänstgöring liksom för dem som är vapenfria och vill göra en mera meningsfull insats än den civila tjänst som nu ålägges dem.

Enligt min och mina medmotionärers mening är det alltså en god sak som utskottet åter här avvisat.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Som herrar Wikström och Wiklund i Stockholm erinrat om är detta en fråga där det finns bestämt delade meningar som inte heller följer partigränserna.

Herr Wikström påminde om att detta är tredje året i rad som denna fråga är uppe. Det är också den tredje debatten på femton månader som riksdagen har just i vad gäller frågan om utredning rörande tjänstgöring i internationellt biståndsarbete som alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst.

Både i år och i fjol har ett enhälligt försvarsutskott yrkat avslag på det ställda utredningskravet.

Herr Wiklund i Stockholm påpekar att det finns vissa möjligheter med den nu föreslagna utbildningen att få komma igen sedan man skaffat sig en viss utbildning. Det är ett av skälen till att vi i detta betänkande skrivit att enligt vår mening bör erfarenheterna från denna kvalificerade utbildning avvaktas innan den nu begärda utredningen verkställs. Även den nya utbildningen sker inom ramen för värnpliktstjänstgöringen och den vapenfria tjänsten och utgör grund för krigsplacering inom totalförsvaret. Det är en ordning som utskottet vill hålla fast vid. Vi vill inte för närvarande revidera värnpliktssystemet. Att det är otänkbart i Sverige

Torsdagen den
2 mars 1972

*Tjänstgöring i inter-
nationellt bistånds-
arbete som alterna-
tiv till värnplikts-
tjänstgöring och
vapenfri tjänst*

att godta tjänstgöring i internationellt utvecklingssamarbete som alternativ till värnplikt när det förekommer i en rad andra europeiska länder beror just på att det inte ryms inom ramarna för det nuvarande värnpliktssystemet.

Målet för denna utbildning är att skapa en reserv för rekrytering av personal för utvecklingssamarbete och katastrofhjälp, och vi vet i dag inte hur stor efterfrågan blir i de länkta mottagarländerna på dem som genomgått den beslutade utbildningen.

I fjol använde vi mycket tid för att sätta oss in i dessa frågor. Vi hade också föredragningar från SIDA. Det var särskilt från det hållet som man framhöll att den biståndspersonal som mottagarländerna framför allt eftertraktade var personal med god skolunderbyggnad och lång yrkeserfarenhet.

Jag vill bara kort och gott konstatera att ett enhälligt utskott uttalat att det anser att de skäl som låg till grund för förra årets beslut alltjämt är bärande och att erfarenheterna av den nya utbildningen och dess effekter i olika avseenden bör avvaktas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Fru talman! Jag vill bara be om en precisering av herr Petersson i Gäddvik på en enda punkt. Han säger att man bör avvakta erfarenheterna av bistånds- och katastrofutbildningen innan man tar ställning till utredningsyrkandet om u-landstjänst som alternativ till värnpliktstjänstgöring. Detta uttalande tycks mig innebära att utskottet positivt övervägt denna fråga och att möjligheten att detta skall acceptera motionsyrkandet längre fram inte är utesluten. Det skulle vara av stort intresse att höra om herr Petersson i Gäddvik vill bekräfta att så är fallet.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Min mening är att vi skall avvakta erfarenheterna av den nya utbildningen och se vilken efterfrågan det blir på den personal som får denna utbildning innan vi tillsätter en utredning.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels ett av herr Wikström under överläggningen framställt yrkande i anslutning till motionen nr 185, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit ett av herr Wikström under överläggningen framställt yrkande.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 232
Nej — 42
Avstår — 22

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Information
rörande vapenfri
tjänst*

§ 19 Information rörande vapenfri tjänst

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 3 med anledning av motion om information rörande vapenfri tjänst.

Fru ÅSBRINK (s):

Fru talman! Man talar i våra dagar med mycket stor iver om behovet av allsidig information i vårt samhälle. Konsumentinformation är med rätta ett värdeord just nu. Det må förlåtas mig om jag mot den bakgrunden har svårt att förstå försvarsutskottets misstänksamhet mot värdet av en ökad information till dem som ansöker om vapenfri tjänst, en information som skulle tjäna till att såvitt möjligt undvika onödig irritation i en redan känslig situation.

Det av utskottet omnämnda meddelandet till vapenfrinämndens utredare, som har utsänts i februari 1971, utgör enbart en ensidig information, en information som bara riktar sig till den ena parten. Trots allt vet därför fortfarande inte den sökande parten om sina rättigheter, eftersom han inte kan läsa sig till dem ens om han går till den tryckta handledningen för utredningsmän. Han är alltså beroende av att utredningsmannen följer alla för den sökande okända anvisningar — ett för vårt demokratiska samhälle enligt min mening otillfredsställande förhållande.

Det ter sig för mig obegripligt att man skall avvisa en så enkel sak som att exempelvis genom ett tryckt blad upplysa den sökande i och med att han får kallelse till ett samtal — ett blad som skulle innehålla gången av utredningen, den sökandes rätt att ta del av den skriftliga redovisningen jämte besvärshänvisning.

Motioner är ju, fru talman, i hög grad till för att avslås — det lär man sig snart. Men frågan är om motiveringen till ett avslag får vara hur konstlad som helst. Utskottet skriver att en anvisning om besvär rätt "under pågående utredning torde kunna uppfattas som en antydning om att utredaren emotser ett för sökanden negativt beslut av nämnden". Denna formulering framstår för mig som ett bevis för en slående brist på verkliga sakskaäl. Varför — kan man fråga sig när man söker paralleller — har i så fall den som ägnar sig åt hemförsäljning skyldighet att upplysa den tilltänkte kunden om förekomsten av en ångervecka?

Det måste verka rent förödande, om man drar ut konsekvenserna av utskottets sätt att argumentera.

Fru talman! Alla känner vi till styrkan i ett enhälligt utskott, varför det tyvärr är utsiktslöst att ställa ett annat yrkande. Det enda hoppfulla i denna situation är uppgiften att man har börjat arbeta på en ny upplaga

av den tryckta handledningen. I bästa fall sätter denna diskussion några spår i den nya upplagan så att man tillgodoser ett legitimt behov av god konsumentupplysning också på detta område.

Än står oss hoppet åter.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Låt mig först säga till fru Åsbrink att utskottet delar den meningen att den sökande till vapenfri tjänst skall bli informerad om skyldigheter och rättigheter beträffande sådan tjänst och även om utredningens gång.

Vi har också under utskottsbehandlingen undersökt dessa frågor, och vi kom faktiskt fram till att fru Åsbrinks motion i varje fall till en del byggde på att hon inte själv var fullt informerad om vilka upplysningar utredarna har att ge dem som sökt vapenfri tjänst. Fru Åsbrink kände nämligen inte till att det i februari förra året har kommit ett tillägg, där man just talar om den här kommunikeringen.

Sedan tror jag för min del att det kan vara en fördel om man i den nya handledningen tar in – och även överlämnar till dem som söker vapenfri tjänst – en uppställning över gången av dessa ärenden. Men vi i utskottet sade oss, att om det är så att man speciellt pekar på besvärshänvisningen, så kan det ge intrycket att utredaren har den uppfattningen, att den sökande inte kommer att få gehör i vapenfrinämnden. Om den däremot ingår som en bland många upplysningar tror jag inte att det har den verkan.

Med det sagda vill jag yrka bifall till utskottets förslag, och jag vill också lugna fru Åsbrink och kammaren med att när vi behandlade detta ärende för några månader sedan hade vi att stödja oss på en alldeles ny JO-utredning som gällde den här utredningsorganisationen. Både JO och utskottet fann att det inte var anledning att ifrågasätta vare sig organisationen eller förfarandet för utredningen.

Fru ÅSBRINK (s):

Fru talman! Det är alltid ett bekvämt sätt att beskylla en motionär för att inte känna till saker och ting, men jag finner efter utskottsordförandens inlägg att det faktum kvarstår, att det icke föreligger skyldighet att överlämna något skriftligt material till den sökande.

Att den sökande icke på förhand känner till sin rätt – det är det jag vill komma åt. Jag vet att det direkt har skett – låt oss säga att det beror på den mänskliga faktorn – att en sökande icke har upplysts om sin rättighet. Jag vill bara ha en bekräftad dubbel kommunikation, en ömsesidig information, så att den sökande, även ifall utredningsmannen skulle glömma att upplysa om det eller av olika skäl inte lämnar denna upplysning och översänder utredningen, skall veta att bevaka sin rätt.

Så enkelt är det – det kanske är för enkelt för att man skall vidta en förändring. Men det är ju denna kommunikering som skall garanteras genom att man helt enkelt överlämnar en skriftlig redovisning, som lätt kan fogas till kallelsebrevet när det gäller samtalet.

Jag betraktar det inte som något argument när utskottet säger att detta skulle verka negativt. Då är det ju många säkerhetsåtgärder i vårt

samhälle som vi aldrig skulle kunna vidta därför att de skulle vittna om någon sorts förutfattad mening att det skall gå galeit. Det är en argumentering som jag inte kan acceptera.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Vad det gäller detta med kommunikation, så är det ju föreskrivet att utredningsmannen skall upplysa om detta. Om utredningsmannen glömmer av det – det är första gången jag hör talas om något sådant – känner ju vapenfrinämnden till bestämmelserna och ser till att det blir kommunicering innan nämnden behandlar ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 20 Företagsdemokratin inom krigsmakten, m. m.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 4 med anledning av motion angående företagsdemokratin inom krigsmakten, m. m.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:956 av herr Måbrink (vpk) och fru Ryding (vpk) vari föreslagits, såvitt nu var i fråga, att riksdagen *dels* uttalade sig för ändrade direktiv för den försöksverksamhet "Fördjupad företagsdemokrati och ökat medinflytande" som i överbefälhavarens regi skulle igångsättas, innebärande att de i motionen upptagna synpunkterna om de demokratiska rättigheterna tillgodosågs, *dels* uttalade sig för att ansvaret för försöksverksamheten överfördes från militärer och tjänstemän till de folkvalda politikerna.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. skulle avslå motionen 1972:956 såvitt avsåg yrkande att riksdagen uttalade sig för ändrade direktiv för den försöksverksamhet med fördjupad företagsdemokrati och ökat medinflytande som skulle igångsättas i överbefälhavarens regi. m. m.,
2. skulle avslå motionen 1972:956 såvitt avsåg yrkande angående ansvaret för försöksverksamheten.

Herr MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag vill först påpeka att vår motion enbart gäller de värnpliktigas demokratiska rättigheter. Den berör således inte övrig personal inom krigsmakten.

Utskottet säger i sitt betänkande att det inte kan dela motionärernas kritik mot krigsmakten och deras syn på medinflytande för värnpliktiga.

De nuvarande förhållandena på de militära förbanden är sådana att de värnpliktiga är berövade de demokratiska rättigheter som de har utanför kaserngrindarna, i det civila livet. Jag menar då yttrande-, mötes- och organisationsfrihet. Samtidigt är det just dessa demokratiska rättigheter som de värnpliktiga skall försvara.

Låt mig nämna några exempel på hur det nu går till. Det första exemplet gäller val av kompaniassistent. Denne skall enligt vad jag förstår

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Företagsdemokratin
inom krigsmakten,
m. m.*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Företagsdemokratin
inom krigsmakten,
m. m.*

vara de värnpliktigas förtroendeman. Systemet fungerar så att de värnpliktiga får välja den kompaniassistent som de anser sig ha förtroende för, och därefter tar kompanichefen ut de tre som har fått de bästa röstresultaten. Bland dessa tre utser kompanichefen sedan denne assistent. Men detta tillvägagångssätt har i ett flertal fall resulterat i att den av de tre som fått det minsta röstetalet har blivit utsedd.

Det finns också andra exempel på hur ledande befäl i kraft av sin auktoritära rätt har beskurit de värnpliktigas möjligheter att göra sig hörda. På grund av att allt fler värnpliktiga har protesterat mot denna totala brist på demokrati har ÖB nu fått i uppdrag att förbereda en försöksverksamhet med fördjupad företagsdemokrati. I de meddelade direktiven sägs, att för de värnpliktiga skall denna försöksverksamhet innebära en begränsning på grund av tjänstgöringstiden, men de skall också genom ökat medinflytande få bättre möjligheter till bl. a. insikt i och förståelse för försvarets funktion och dess krav på den enskilde.

Detta skall åstadkommas på följande sätt. På ett tiotal förband skall en försöksverksamhet igångsättas. Kompaniassistenter skall utses på samma odemokratiska sätt som nu. På de förband där försöksverksamheten skall bedrivas får de värnpliktiga utse en kompaninämnd, men ordförandeskapet skall innehållas av kompanichefen, som också skall ha rätt att avskeda ledamöter i nämnden, som uttalar sig negativt om försvaret.

1971 års värnpliktsriksdag fattade följande beslut i medinflytande-frågan: "Som princip skall representanterna till nämnder och kongresser väljas direkt av de värnpliktiga, vilkas talan de skall föra. Ordföranden" — alltså ordföranden i kompaninämnden — "utses genom val i kompaninämnden. Kompaniassistenten väljs av de värnpliktiga vid kompaniet i samband med val av kompaniets representanter vid förbandsnämnden. Nyval kan ske om 1/5 av kompaniets värnpliktiga så begär."

Den av 1971 års värnpliktsriksdag tillsatta arbetsgrupp som fick i uppdrag att yttra sig över det av ÖB planerade experimentet med ökat medinflytande säger följande: "ÖB:s försöksverksamhet innebär i jämförelse med dagens medinflytandeverksamhet ute på förbanden ingen som helst förbättring — tvärtom.

På ca en tredjedel av förbanden finns redan kompaninämnder. Val av kompaniassistent och förbandsledamot i försöksverksamheten innebär ett steg tillbaka och ett avståndstagande från den representativa demokratin."

Om försöksverksamheten över huvud taget skall få ett meningsfullt innehåll bör följande åtgärder vidtas:

1. De grundläggande demokratiska rättigheterna, dvs. mötes-, organisations- och yttrandefrihet, införs.
2. Försöksverksamhet skall bedrivas vid samtliga förband.
3. Valen skall ske så att de värnpliktigas uttalade vilja också blir gällande.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionen 956.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Företagsdemokratien
inom krigsmakten,
m. m.*

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Jag vill uppriktigt säga att det inte alls förvånar mig att herr Måbrink är kritisk till försvarsutskottets betänkande med anledning av motion 956. Om man har den uppfattningen att krigsmaktens ledning, eller "generalerna" som det heter i motionen, på alla sätt motarbetar de värnpliktigas krav på ökad bestämmanderätt och införandet av de demokratiska rättigheterna innanför kaserngrindarna, då måste man vara missnöjd med utskottets yttrande. Vi i utskottet skriver också klart ut att vi inte delar motionärernas uppfattning.

Under förra årets riksdag hade vi till behandling en rad motioner som gällde just medinflytande för värnpliktiga. Vi ägnade i utskottet mycket tid till att sätta oss in i dessa frågor, och vi var även då eniga om vårt betänkande, som riksdagen också följde i sitt beslut. I betänkandet nr 19 1971 uttalade vi vårt gillande av den försöksverksamhet som krigsmaktens ledning avsåg att bedriva för att utvärdera hur en fördjupad företagsdemokrati inom försvaret fungerar. Det är klart att denna försöksverksamhet kommer att beröra just de frågor som herr Måbrink tar upp, t. ex. bestämmelsen om val av kompaniassistenter m. m.; den bestämmelsen kommer att prövas under denna försöksverksamhet. Vi ansåg också i utskottet att resultatet av dessa försök bör avvaktas innan man beslutar om mera genomgripande förändringar.

Det är ofrånkomligt att svensk säkerhetspolitik kräver uppoffringar av landets folk. Vi gör dessa uppoffringar för att säkra vår frihet och vår fred. Det får också vår manliga ungdom känna av, eftersom vårt försvar är grundat på allmän värnplikt och värnpliktsutbildning. Det är en utbildning som inte ens i fred kan jämföras med en verksamhet som bygger på ett anställningsförfarande. Inom utskottet är vi medvetna om detta, men också om att man inom det militära försvaret gör stora ansträngningar för att få till stånd bättre former för samarbete och umgänge mellan olika personalkategorier.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Herr MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag anser inte att Sveriges säkerhetspolitik har något med frågan om de demokratiska rättigheterna för de värnpliktiga att göra. Det kan inte utgöra någon som helst fara för säkerhetspolitiken om de värnpliktiga får utöva de grundläggande demokratiska rättigheterna. Det är ju den rätten man nu fråntar dem. Så länge man gör det anser jag bestämt att, som vi säger i motionen, generaler osv. motarbetar strävandena att få till stånd bättre förhållanden inom militärförbanden.

Herr Petersson i Gäddvik sade att just de saker jag tagit upp kommer att beaktas i försöksverksamheten. Nej, det är ju det som inte kommer att ske. Herr Petersson i Gäddvik nämnde bl. a. valet av kompaniassistenter. Där kommer man enligt de direktiv som finns och som jag förmodar att herr Petersson i Gäddvik har läst att i stället genomföra en klar försämring. I fortsättningen är det kompaninämnden som skall utse assistenten. Nu skall alltså inte de värnpliktiga på kompanierna ens få vara med och välja kompaniassistenter.

Jag vill också påpeka att den arbetsgrupp som 1971 års värnplikts-

Torsdagen den
2 mars 1972

*Företagsdemokratien
inom krigsmakten,
m. m.*

riksdag tillsatte helt, på punkt efter punkt, har tagit avstånd från ÖB:s förslag.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Enligt min mening har svensk säkerhetspolitik en mycket hög grad av samband med allmän värnplikt och värnpliktstjänstgöring. Jag är därför helt övertygad om att det är angeläget att eftersträva att den värnpliktiga ungdomen i möjligaste mån trivs med sin värnpliktstjänstgöring. Men man kommer aldrig ifrån att en sådan tjänstgöring måste ha ett visst tvång över sig.

Jag tror att utskottet i fjol när vi granskade dessa frågor, liksom i år när det gäller denna motion, kom till en riktig slutsats, nämligen att vi ville avvakta resultaten av den pågående försöksverksamheten innan vi begärde genomgripande förändringar i fråga om de värnpliktigas medinflytande.

Herr MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag tycker att det är en reaktionär uppfattning som herr Petersson i Gäddvik gör sig till talesman för. Jag tror inte att man skapar förståelse för det svenska försvaret enligt ert sätt att resonera, genom en auktoritär ledning, varigenom de värnpliktiga påtvingas disciplin. Det har också visat sig att man på förbanden alltmer opponerar sig mot just denna auktoritära styrning.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 956 i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 956 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 275
Nej — 11
Avstår — 5

Torsdagen den
2 mars 1972

*En parlamenta-
risk utredning ang.
näringspolitiken*

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 3 i anledning av motion om en parlamentarisk utredning angående näringspolitiken.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:1315 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk arbetsgrupp för utarbetande av grunder och handlingslinjer för en aktiv näringspolitik enligt motionens syfte.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1315.

Reservation hade avgivits av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell samt fru Hambræus (samtliga c), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:1315 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppdrag att utarbeta grunder och handlingslinjer för en aktiv näringspolitik i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr SJÖNELL (c):

Fru talman! De vanliga människornas och företagens situation i dagens svenska samhälle domineras av två hotfulla ting: arbetslöshet och prisstegringar. Båda dessa företeelser ingriper brutalt och smärtsamt i de enskilda människornas liv, vare sig det är fråga om ensamstående, familjer eller företag, och bägge företeelserna är till stor del avhängiga av vilken politik som förs — eller snarare vilken brist på politik som föreligger.

Det verksammaste medlet mot såväl arbetslöshet som prisstegringar är en ökad och bättre produktion. En höjning av produktionen skapar fler arbetstillfällen både genom direkta och indirekta effekter, och produktionsstegringar betyder även ökad varutillgång — något som verkar i prispressande riktning och alltså motverkar inflationen. Det är sålunda en angelägenhet av högsta klass att vi alldeles omgående lyckas åstadkomma en produktionsökning — och därtill en väsentlig sådan.

En förutsättning härför är — därom torde alla vara ense — att näringslivet har möjlighet och vilja att effektivt utnyttja tillgängliga resurser. Till resurserna bör då inte bara räknas de yttre resurserna, sådana som råvaror, maskiner, ändamålsenliga lokaler, kapital och krediter, utan även vad jag vill kalla de inre resurserna — energi, uppfinningsrikedom och yrkesskicklighet inom näringslivet på alla nivåer — samt sist, men inte minst, basförutsättningen för det hela, som jag i brist på bättre benämning vill kalla framtidstro.

Det är således inte så få ting — vart och ett av yttersta betydelse — som måste finnas och verka på en gång för att näringslivet skall få önskvärd effektivitet. Annorlunda uttryckt måste så goda förutsättningar som möjligt skapas för de enskilda människornas och företagens arbete. Politiken måste vara konsekvent och kontinuerligt förutsättnings-
skapande, och ett av dess viktigaste instrument måste bli en aktiv och genomtänkt näringspolitik. Behovet av en sådan politik framstår i stark relief vid en blick både på utvecklingen under 1960-talet och på den senaste tidens sysselsättningssituation. Under 1960-talet ökade industri-
investeringarna — hävstången för näringslivets fortsatta expansion — i

Torsdagen den
2 mars 1972

*En parlamenta-
risk utredning ang.
näringspolitiken*

betydligt mindre grad än vad som hade fordrats för att vårt land skulle ha kunnat hålla sina konkurrensmöjligheter intakta. Under åren 1961–1968 steg industriinvesteringarna med blott 1,3 procent per år och under åren därefter, 1969–1971, blev uppgången cirka 5 procent om året. De båda senaste långtidsutredningarna har angivit den nödvändiga minimiuppgången till 7 respektive 6,5 procent per år.

Jag vill påstå att den alltför långsamma kapacitetstillväxten från 1960-talets början fått till följd att vårt näringsliv förlorat sin tätposition i den internationella konkurrensen. Jag vill också påstå att en starkt bidragande orsak härtill liksom till dagens arbetslöshet och oroande prishöjningar är regeringens och socialdemokratins oförmåga att framskapa en genomtänkt näringspolitik och konsekvent tillämpa den.

Till årets riksdag har centerpartiet i motionen 1315 hemställt ”att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk arbetsgrupp för utarbetande av grunder och handlingslinjer för en aktiv näringspolitik enligt motionens syfte”.

Bakgrunden till denna motion är insikten om och centerns övertygelse att ett högt utvecklat industriland som vårt, med en mängd samhällsaktiviteter så intimt integrerade, inte kan klara produktions- och sysselsättningsproblemen och en rad med dessa sammanhängande större och mindre frågor utan en klart definierad näringspolitik, uttryckt i ett handlingsprogram.

Utöver vad jag anfört skall jag ange några skäl för den trängande nödvändigheten av att ha ett övergripande näringspolitiskt handlingsprogram. – Den utförligare argumenteringen finns i den nämnda partimotionen, till vilken jag hänvisar.

Vi önskar oss själva och våra efterkommande framåtskridande och välfärd. Med välfärd menar jag då detta begrepp i dess vidaste betydelse – alltså inte bara det som kan mätas i kalla bruttonationalproduktssiffror, utan även vad därutöver fordras av arbetstrivsel och andra immateriella värden som tillsammans med materiellt välstånd kan göra den enskilda människans liv meningsfullt. En avgörande förutsättning för både framåtskridande och välfärd är, som jag tidigare framhållit, ett effektivt näringsliv, vars effektivitet befrämjas om samhället följer en genomtänkt näringspolitik. Näringslivets effektivitetsutveckling får emellertid inte bli hur vildvuxen som helst, utan näringslivets verksamhet och tillväxt måste underordnas samhällets välfärds- och jämlikhetspolitik. Detta innebär inte att näringslivet härigenom skulle få minskat ansvar för utvecklingen utanför dess domäner. Tvärtom har näringslivet ett samhällsansvar, som numera på många håll upplevs som både påtagligt och tungt, men inom näringslivet känner man sig i dag – och detta gäller framför allt de mindre företagen – både orolig inför det tyngre samhällsansvaret och vilsen inför framtiden, som upplevs såsom osäker och konturlös. En klart utstakad näringspolitik, presenterad inom ett handlingsprogramms fasta ram, skulle utan tvivel undanröja åtskilligt av näringslivets nuvarande vilsenhet inför framtiden och bland andra positiva ting skapa mera av ”hoppfull håg och fantasi”, investeringsviljan till fromma.

Enligt centerns uppfattning är ett decentraliserat samhälle förutsättningen för ett lyckligt samhälle, ett välfärdssamhälle. Ett decentraliserat

Torsdagen den
2 mars 1972

*En parlamenta-
risk utredning ang.
näringspolitiken*

samhälle kan inte skapas och utvecklas utan en aktiv regionalpolitik, och en gynnsam regional utveckling är i mycket hög grad beroende av livskraftiga småföretag, bl. a. som underleverantörer. Vilken plats inom samhällsramen skall regionalpolitiken få och vilken skall de mindre företagen få? Endast ett konkret näringspolitiskt handlingsprogram kan ge svar på dessa utomordentligt viktiga frågor. Detsamma gäller om så viktiga element i vårt samhälle och dess utveckling som t. ex. kreditförsörjning, skattepolitik, information och insyn, konkurrens- och konsumentpolitik, utbildningspolitik, kroppsarbetarens situation, arbetsmarknadspolitik, miljöpolitik, regionalpolitik och företagsdemokrati. Alla dessa aktiviteter måste jämte många andra skilda beståndsdelar i det stora samhällskonglomeratet samordnas och sammanvägas till ett av våra viktigaste politiska instrument när det gäller att kanalisera allas våra skilda krafter i riktning mot största möjliga välfärd. Detta instrument heter aktiv näringspolitik.

Fru talman! De mindre företagen spelar en stor roll bl. a. för att upprätthålla den regionalpolitiska balansen. Det gäller alltså att inplacera dessa företag på rätt sätt både i det samhällsekonomiska och i det näringspolitiska sammanhanget. Småföretagen får alltså inte behandlas så illa som den socialdemokratiska regeringen gjort under de senaste åren, då bristen på generella stimulanser i samhällsekonomi fått ersättas av punktinsatser, som i form av bl. a. kreditrestriktioner allvarligt hotat de mindre företagens existens och utvecklingsmöjligheter. Oförmågan hos den socialdemokratiska regeringen att använda och avväga generella respektive selektiva konjunkturstimulanser bottenar ytterst i oförmågan att skapa en planmässig näringspolitik. Detta negativa förhållande förstärker ytterligare centerns krav på ett näringspolitiskt handlingsprogram.

För att de mindre företagen på ett rättvist sätt skall få möjligheter att utveckla sina goda förutsättningar, för att inte bara företagen utan även tusen sinom tusen löntagare skall undgå att stampas ut ur produktivt liv till följd av tidens våldsamma strukturförändringar, och för att näringsliv och samhälle över huvud taget skall kunna erbjudas en harmonisk utveckling krävs två grundläggande ting: samarbete och förtroende.

I den mån någon konsekvent näringspolitik tillämpats på socialdemokratiskt håll har denna utmärkts av ett närmast negativt intresse för samarbetstanken. Det har inom näringslivet och långt utanför detta skapat ett skadligt misstroende mot regeringen och onödiga motsättningar. En följd av detta förhållande som regeringen icke gjort något för att undanröja har blivit att på många håll spritts och odlats en föreställning om att löntagare och företagare måste vara politiska motståndare till varandra. Det är därför en av den aktiva näringspolitikens angelägnaste uppgifter att undanröja sådana falska och skadliga föreställningar.

I vår motion 1315 sägs det: "En aktiv näringspolitik måste som en grundlinje ha en klart uttalad samarbetsinställning. Detta gäller såväl samarbetet mellan samhället och näringslivet som samarbetet inom näringslivet. Med det sistnämnda avser vi dels ett organiserat samarbete mellan företag, dels en utvecklad demokrati på arbetsplatsen." Det finns skäl att på det starkaste understryka dessa grundsatser, fru talman.

Torsdagen den
2 mars 1972

En parlamentarisk utredning ang. näringspolitiken

Utskottsmajoriteten vill alltså icke godta centerns åsikter om nödvändigheten av ett övergripande näringspolitiskt handlingsprogram utan avstyrker på ett både sterilt och korthugget sätt våra förslag härutinnan. Låt mig då säga att den motivering man angett för avslaget på motionen är logiskt omöjlig. Det skulle enligt utskottsbetänkandet vara orealistiskt med ett näringspolitiskt handlingsprogram för samhället, därför att det skulle vara ett alltför omfattande arbetsfält för en parlamentarisk utredning. Däremot skulle det vara en lämplig uppgift för de olika partierna, säger man, att formulera övergripande näringspolitiska program. Kan t. ex. näringsutskottets ordförande, herr Svanberg, som sitter i kammaren, förklara den bristande logiken i utskottsmajoritetens argumentering?

Naturligtvis är det, som framhålls i motionen, en svår uppgift att forma övergripande grunder och handlingslinjer för näringspolitiken. Det är fråga om samlade åtgärder över strängt taget hela det politiska fältet. En sådan samordning är nödvändig. Ju svårare uppgiften är, desto angelägnare är det att ta itu med den. Ju mer näringspolitiken måste omfatta, desto större brist är det att den inte samordnats i ett handlingsprogram. Det kan man inte komma ifrån. Nu säger man alltså i utskottsbetänkandet, att denna omfattande uppgift inte kan klaras av en parlamentarisk kommitté — men den kan klaras av partierna vart för sig. Varför skulle det vara svårare för en parlamentarisk kommitté än för partierna? Det är ju samma sorts människor det gäller. Uppgiften kan rimligtvis inte vara mera omfattande och vidsträckt för alla partier tillsammans än för varje parti för sig. Det är ju samma uppgift.

Man kan kanske säga, att statsminister Palme på sistone krånglat till det hela för dem som här skall försvara utskottsmajoriteten. Han gjorde ju ett s. k. utspel vid Nordiska rådets session i Helsingfors förra veckan, då han krävde ett nordiskt handlingsprogram i fråga om näringspolitik, regionalpolitik och miljöpolitik. Detta omtalades i stora rubriker. Men hur skulle man kunna skapa ett nordiskt handlingsprogram för näringspolitik, om man inte här hemma vill vara med om att ha ett svenskt? Det går helt enkelt inte ihop.

Denna fråga berördes här i riksdagen redan förra veckan i samband med diskussionen om ett jämlikhetspolitiskt handlingsprogram. Då var herr Nilsson i Östersund socialdemokratins talesman, och han uttalade sig på ett sätt, som alls inte stämmer med vad man nu har sagt i näringsutskottet. Enligt näringsutskottets betänkande är ett näringspolitiskt handlingsprogram en alltför omfattande uppgift. Men herr Nilsson i Östersund sade precis tvärtom, nämligen att han mycket väl förstod att det var praktiskt möjligt att göra en översyn när det gällde näringspolitiken, ty då höll man sig "inom en ganska begränsad ram" — och till "frågor som hör samman på ett nära och intimt sätt". Det är så sant som det är sagt.

Man bör härav kunna dra slutsatsen, att herr Nilsson i Östersund nu lovat rösta med reservationen. Och detsamma bör ju gälla statsminister Palme — efter det som han förehade sig vid Nordiska rådets session i Helsingfors.

Ibland har man sagt, att det skulle vara omöjligt för de politiska

partierna att komma överens om en helhetssyn på näringspolitiken. Något år tidigare har man t. o. m. tagit in detta i själva utskottsbetänkandet. Jag tar upp detta redan nu, eftersom det kan tänkas, att herr Svanberg om en stund tänker i samma banor.

Naturligtvis är det ingen hemlighet att partierna är oense om åtskilligt i näringspolitiken. Men näringspolitiken intar härvidlag inte någon särställning. Vi har här i riksdagen tidigare antagit handlingsprogram eller riktlinjer för t. ex. bostadspolitiken, lokaliseringspolitiken, arbetsmarknadspolitiken och jordbrukspolitiken. Motsättningarna i t. ex. lokaliseringspolitiken och jordbrukspolitiken har förvisso inte varit mindre än vad de är i näringspolitiken i stort. Det finns alltså ingen anledning att säga att det från den utgångspunkten skulle vara svårare att skapa ett handlingsprogram för näringspolitiken.

I inrikesdepartementets huvudtitel har ånyo utlovats, att regeringen till hösten skall lägga fram förslag till "ett regionalpolitiskt handlingsprogram för hela landet". Jag är helt övertygad om att det här finns lika stora meningsskiljaktigheter mellan partierna som i fråga om näringspolitiken i stort. I den mån samförstånd inte kan nås får naturligtvis majoritetslinjen gälla, mer eller mindre påverkad av minoriteten. Avvikande meningar får framföras i reservationer. Därmed får vi också en bättre konkretiserad helhetsdebatt. Detta gäller om ett regionalpolitiskt handlingsprogram, som vi skall ta ställning till i höst, men naturligtvis också i fråga om ett näringspolitiskt handlingsprogram. Det är lika bråttom med detta. Men här tycks regeringen tyvärr helt ha tappat greppet.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Persson i Heden (c) och Börjesson i Glömminge (c).

Herr SVANBERG (s):

Fru talman! Detta är ju ingen ny motion, utan det är fjärde året i följd som i stort sett samma yrkande ställs från centerhåll. Både 1969, 1970, 1971 och nu 1972 framförs samma krav om en utredning för att utarbeta handlingslinjer för en aktiv näringspolitik. Samtliga gånger hittills har dessa motioner avslagits med endast centern som reserveranter.

Jag tycker att ingen kunde bättre än herr Sjönell bevisa hur hopplös den uppgift är som han vill ålägga en utredning. Han börjar sitt anförande med att säga att arbetslöshet, prisstegringar osv. beror på vilken politik som förs. Han menar att vi skall tillsätta en utredning som skall tala om vilken politik som bör föras i detta land. Är inte det något som strider mot hela det demokratiska system som vi har, där vi framför våra olika meningar i partierna? Herr Sjönell vill t. o. m. utreda energi, uppfinningsriktighet och framtidstro. Han går sedan ut i ett våldsamt angrepp mot socialdemokratin och säger att den inte har gjort det och inte det. Nu skall alltså, enligt honom, den socialdemokratiska regeringen tillsätta en utredning för att tala om hur den politik som förts med alla dess fel i stället borde ha varit. Det är väl ändå att vara litet naiv att föreställa sig att det skall gå till på det viset.

Torsdagen den
2 mars 1972

*En parlamenta-
risk utredning ang.
näringspolitiken*

På första sidan i motionen står det att näringslivet måste "vara i huvudsak privat eller kooperativt och bygga på ett fritt konsumtionsval och en sammanvägning av de krafter, som konkurrens och samverkan utgör". Litet längre ned på samma sida kommer man med en betygsättning och säger att regeringens näringspolitik har dominerats av en strävan till ökning av det statliga företagandet. Här går man ut i en som jag tycker helt riktig politisk diskussion — jag vill inte på något sätt värdera centrens åsikter. Men vad man sedan begär är att detta skall sammanvägas i en objektiv utredning. Man plockar fram en hel mängd saker som man vill ha utredda. Herr Sjönell räknade upp de flesta av dem. Bland annat nämnde han statliga företag. Jag skulle aldrig kunna föreställa mig att den som har utsett sig själv till de statliga företagens främste kritiker i kammaren, herr Burenstam Linder, och jag tillsammans skulle sätta oss ned och utarbeta en policy för den statliga företagsamheten. Jag uppskattar att herr Burenstam Linder aldrig har försökt locka mig i den fällan att vi tillsammans skulle utarbeta ett näringspolitiskt program. Det är komplett omöjligt. Det är tydligen också alla övriga partier emot.

Herr Sjönell säger vidare, att för en klar näringspolitik måste det och det vara värdefullt. Ja, enligt centrens mening måste den viktigaste beståndsdelen vara det och det. Självklart skall centern ha ett näringspolitiskt program där man framför sina åsikter. Men att begära att en utredning skall sätta sig ned och försöka klara ut objektiva sanningar tror jag är alldeles galet.

Här sägs också att det verkligen behövs en parlamentarisk utredning, och man framhåller att vi har kommit sams i andra frågor. Herr Sjönell hänvisar till att vi har ett gemensamt handlingsprogram för lokaliseringspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, jordbrukspolitiken och mycket annat. Det lustiga är att både arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken tas med bland de ämnen som behöver bli föremål för en gemensam utredning och ett gemensamt program. Herr Sjönell talade så mycket om att det var bristande logik hos utskottet. Jag undrar hur det är med herr Sjönnells logik i sammanhanget.

Så frågar herr Sjönell: Varför är det svårare för en utredning att klara detta än för partier? Helt enkelt därför att partiernas program måste bygga på politiska värderingar, som varje parti står för. Man kan inte ha en sammanvägning, där man får något slags moderat-kommunistisk-center-folkpartistisk-socialdemokratisk politik. Hur skulle den se ut? Det är rent nonsens att tro att detta går att sammanväga. Ett demokratiskt samhälle formas alltid i kamp mellan olika åsiktsriktningar. För centern måste det vara lika värdefullt som för andra att själv skapa ett handlingsprogram för sin näringspolitik, för sin syn på näringspolitiken.

Jag vill peka på att en hel massa utredningar sysslar med just de saker som herr Sjönell tar upp. I utskottsbetänkandet nämns t. ex. kapitalmarknadsutredningen, företagsskatteberedningen, utbildningsutredningen, lokaliseringsutredningen och delegationen för de mindre och medelstora företagen. Vidare kan nämnas långtidsutredningen och samarbetsutredningen. Vi har också inom industridepartementet i gång ett flertal branschutredningar. Allt detta finns redan, och den vanliga gången är väl i en demokrati att regeringen utreder olika saker via olika

utredningsorgan. Utredningarna går i regel på remiss, så småningom lägger regeringen ett förslag och riksdagen har att besluta. Där har de politiska partierna att agera utifrån sina olika värderingar: man vill godta förslagen, man vill inte göra det. Man måste göra bedömningarna utifrån politiska värderingar, som helt enkelt inte bygger på annat än att så anser vi. Detta är själva demokratins väsen.

Till herr Sjönell skulle jag vilja säga: Vi inom socialdemokratin har ett näringspolitiskt program. Herr Sjönell sade att vad som verkligen fattades var en aktiv näringspolitik. Ja, "Aktiv näringspolitik" är ett program som socialdemokratin för sin del antog 1967. Vi håller just nu på att komplettera det med vissa aktuella saker. Det är vad vi anser bör göras i detta sammanhang. Vi har våra värderingar. Om det är så omöjligt för centern att själv ha några egna värderingar och om partiet är så väldigt illa ute att det inte kan få till ett eget näringspolitiskt program, går det ju att låna något av de tidigare socialdemokratiska som i stort sett är genomförda. Ni kan ju överta efterkrigsprogrammet, som i stort sett är förverkligat. Det skulle gå ihop med detta något suddiga resonemang.

Sedan har herr Sjönell bekymmer för att statsministern varit i Helsingfors och föreslagit ett nordiskt handlingsprogram för närings- och lokaliseringpolitiken. Då menade herr Sjönell att statsministern måste rösta med centern i dag. Jag tror knappast att han har någon anledning till det. Vad statsministern föreslår är att man skall undersöka på vilka områden man kan få gemensamma projekt och gemensamma saker att syssla med i de nordiska länderna. Jag tror att det är en helt annan sak än en politiskt lika bedömning över hela Norden. I och för sig kanske det kunde finnas en väg. Vi har socialdemokratiska regeringar i alla de nordiska länderna just nu, och det kanske vore möjligt för dem att enas. Jag tror att det skulle vara mycket enklare än för centern och socialdemokraterna att enas.

Herr Nilsson i Östersund kan nog svara för sig själv. Han har inte heller bundit sig för att gå med på detta något dimmiga resonemang.

Med detta vill jag sluta och inte förlänga diskussionen. Det kan ligga någonting i att centern nu för fjärde året försöker med denna motion utan att få något annat parti med sig. Är inte det ett belägg så gott som något annat för att alla de andra partierna upplever näringspolitiken som en mycket väsentlig del av det som är partiernas program och åsikter? Det är ingenting som vi sitter och förhandlar om i ett utredningssammanhang. Varje parti måste ha en syn på näringspolitiken. Har man inte det, är man bara ute för att prata litet allmänt om populära ting och svänga sig med vissa populära ord utan att ha någon substans i sitt näringspolitiska tänkande.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SJÖNELL (c):

Fru talman! Herr Svanberg slutade med att säga att vi på centerhåll saknar substans i vårt politiska tänkande när vi lagt fram förslag om näringspolitiskt handlingsprogram. Det var ju älskvärt sagt, och jag skall kvittera älskvärheten med att säga att jag i rätt stor utsträckning saknar substans i näringsutskottsordförandens försvar för majoritetens ställnings-

Torsdagen den
2 mars 1972

*En parlamenta-
risk utredning ang.
näringspolitiken*

tagande i detta ärende. Det var en mängd ord men bra litet av saklig debatt och reella argument.

När herr Svanberg skall återge vad jag sade i mitt första anförande gör han som en viss potentat när denne citerar Bibeln. Det är egentligen ganska häpnadsväckande att man kan komma så långt ut i geografin som herr Svanberg gör när han påstår att jag har sagt, att den socialdemokratiska regeringen skall tillsätta en utredning med uppgift att fastlägga vilken politik som skall föras i vårt land, och att denna politik skall leda till mindre arbetslöshet och mindre prisstegringar.

Vad jag sade, herr Svanberg – och det är en helt annan sak –, var att om man hade haft ett klart uttänkt och konsekvent genomförd näringspolitik under 1960-talet och under de senaste åren, skulle säkerligen prisstegringspressen och även arbetslösheten ha varit mindre. Det är alltså en helt annan sak. Vi anser att avsaknaden av en näringspolitik och av fasta grepp på näringspolitikens område har en stor del av skulden till dagens situation.

Herr Svanberg sade vidare att det är omöjligt att tillsammans skriva ett näringspolitiskt program när man har att arbeta med så pass många olika grundläggande värderingar, som representeras av de politiska partierna. Jag måste i detta sammanhang återkomma till herr Palme. Det är beklagligt, herr Svanberg, men det är faktiskt så att herr Palme har sagt att man skall utarbeta ett gemensamt nordiskt handlingsprogram just för näringspolitiken. Hur skall det gå till? De luftiga invändningar som herr Svanberg gjorde kan inte omintetgöra att herr Palme verkligen menade något med sitt program. Jag förmodar i varje fall att han gjorde det och att han verkligen vill ha ett program, som innebär en färdig produkt. I debatten härom skall då inte bara, som här i Sverige, vara involverade fyra eller möjligen fem utan ett tiotal partier. Herr Palme tror likafullt att ett sådant program skall kunna åstadkommas. Om detta är möjligt på det nordiska planet, lär det kunna klaras även här. Herr Svanberg skulle kanske kunna tala med herr Palme om saken, så blir det måhända lättare.

Herr Svanberg säger vidare att regionalpolitiken bara är en del av näringspolitiken och att man därför inte kan lägga fram ett övergripande näringspolitiskt program. Ja, men om man nu har kunnat komma fram till gemensamma uppfattningar och satsningar på en rad områden, som regionalpolitik, arbetsmarknadspolitik osv., skall det då vara så omöjligt att avstämma dessa uppfattningar och att sedan sammanställa dem i ett övergripande program? Jag fattar inte logiken i detta.

Herr Svanberg säger att man måste bygga på politiska värderingar och att detta med nödvändighet måste leda till att det blir omöjligt att arbeta samman sina ståndpunkter. Ja, men har man inte varje gång man gått till verket för att få till stånd gemensamma program haft olika politiska värderingar, exempelvis på arbetsmarknadspolitikens, lokaliseringspolitikens och regionalpolitikens områden, dvs. de områden vi har räknat upp i motionen och beträffande vilka man inte har bestritt att vi har en gemensam politik? Det har väl varje gång förelegat skilda politiska värderingar, men man har ändå kunnat enas. Det borde med litet god vilja vara möjligt även i detta sammanhang.

Det sades vidare att socialdemokraterna har ett näringspolitiskt

program. Det är det som vi tycker att ni inte har, och vi har efterlyst ett sådant program. Man uppträdde under mycket stora åthävor och tyckte det var oerhört märkvärdigt när man på den socialdemokratiska kongressen 1968 talade om att näringspolitiken — observera den socialdemokratiska näringspolitiken — skulle komma att dominera 1970-talets politik. Utvecklingen kan enligt min uppfattning ungefär liknas vid berget som födde en rätta. Det har hittills ur allt detta i större skala endast framsprungit två ting, nämligen Investeringsbanken — i och för sig en bra sak, vars grundidé vi anslöt oss till — och Statsföretag AB, som måhända i somligt kan göras bättre än vad det nu är. Som slutmonument över en genomtänkt och konsekvent näringspolitik tycker jag dock att resultatet är ganska magert.

Herr Svanberg sade avslutningsvis att vi i centern är illa ute därför att vi inte kan åstadkomma ett eget näringspolitiskt program. I detta sammanhang är väl ändå näringsutskottets ordförande ute med de vanliga krumsprängen på demagogins bakgårdar. Jag kan inte fatta uttalandet på annat sätt. Vi har nämligen ett väl utarbetat näringspolitiskt program. Vi har lagt fram det i en omfattande partimotion och vi har föreslagit att detta program skall läggas till grund för en parlamentarisk utredning, som skall komma fram till gemensamma värderingar och ett övergripande program.

Detta är vad vi har och har gjort. Vi är inte alls illa ute, och vi tänker inte på något sätt försöka planka av det socialdemokratiska programmet. Men vi tror att man kan avstämma de olika åsikterna och få fram ett gemensamt program, vilket jag anser vara mycket viktigt.

Så vill jag än en gång fråga herr Svanberg: Hur skall herr Palmes förslag realiseras? Skall det bli ett gemensamt näringspolitiskt program för Norden? Eller är det bara fråga om ett luftigt resonemang för att markera intresse för *något* slags gemensamt nordiskt uppträdande?

Herr SVANBERG (s):

Fru talman! Egentligen kan det vara onödigt att bemöta herr Sjönell. Han fortsatte ju bara att röra om i samma gryta som i det första anförandet. Saker och ting blir inte bättre av att upprepas.

Herr Sjönell påstod att jag läser betänkandet som en viss potentat läser Bibeln. Jag citerade ganska ordagrant vad herr Sjönell sade om att man ville göra det och man ville göra det. Och centern får ha vilka program den vill. Det är inte min sak att säga någonting om detta. Men om det hade funnits ett klart utarbetat program, så hade det varit bättre, sade herr Sjönell. Socialdemokratin *har* ett klart utarbetat näringspolitiskt program. Herr Sjönell's värdering av det må stå för hans räkning. Jag tycker att det är betydligt bättre än vad herr Sjönell vill medge att det är.

Jag återkommer på nytt till det jag försökte tala om för herr Sjönell: Här är det fråga om ett politiskt arbete och politiska värderingar. Det tycks han ha väldigt svårt att fatta. Om den socialdemokratiska regeringen fört en så förtvivlat hopplös politik som herr Sjönell påstår — svenska folket tycker inte alltid det — så finns det ju i vår demokrati en möjlighet att råda bot för detta. Herr Sjönell får som oppositionsman se till att man byter regering. Herr Sjönell får arbeta för att få en regering

Torsdagen den
2 mars 1972

*En parlamenta-
risk utredning ang.
näringspolitiken*

som tillämpar det program centern påstår sig ha och som han nu föreslår att alla partier i riksdagen skall enas om att göra till föremål för en utredning.

Herr Sjönell ställer saker och ting på huvudet. Är partierna oense om fundamentala ting, så är det herr Sjönelles uppgift att verka för att det blir en annan regeringspolitik. Men jag tror att det blir väldigt svårt att samla svenska folket kring den näringspolitik som herr Sjönell påstår att centern har.

Så har herr Sjönell rekommenderat mig att tala med statsministern. Herr Sjönell borde nog ha lyssnat litet bättre till vad statsministern sade i Helsingfors. Jag sade dessutom att det kanske t. o. m. var enklare att få till stånd ett gemensamt nordiskt program. I första hand gäller det nämligen för industriministerna att utarbeta ett förslag, och det råkar vara socialdemokratiska industriministrar i alla de nordiska länderna nu. Det borde vara betydligt enklare för dem att komma sams än för en socialdemokratisk regering att komma sams med herr Sjönell eller eventuellt hela centern i det här sammanhanget.

Jag finner det alltså helt klart att herr Sjönell har full rätt att köra med sitt program och anse att det är aldeles utomordentligt och att jag har lika stor rätt att tycka att det inte är utomordentligt utan tvärtom väldigt dåligt. Framför allt skulle vi inom socialdemokratien inte vilja överta det. Vi har ett mycket bättre själva.

Herr SJÖNELLE (c):

Fru talman! Det finns ingen anledning att spilla tid på att analysera konsten att citera. Vi kan ju gå till protokollet när detta blivit utskrivet och se vem som har citerat vad och på vilket sätt.

Jag hävdar att socialdemokratien saknar ett väl genomtänkt näringspolitiskt program. Man har presenterat ett sådant under stora åthävor, men konkret har det givit väldigt litet. Enligt vad jag har mig bekant har socialdemokraterna tillsatt en ny kommitté — jag tror t. o. m. att herr Svanberg ingår i den — för att utarbeta ett nytt näringspolitiskt program, bara fyra år efter 1968 års partikongress. Den omständigheten visar väl att man är ganska osäker på hur man skall ha det på näringspolitikens område. Lycka till, herr Svanberg, med det arbetet! Det finns mycken visdom för den vetgirige att hämta i centerns partimotion som vi debatterar nu.

Det kan anmärkas att socialdemokratien på en punkt följt en konsekvent linje när det gäller näringspolitiken, och det är att man förutom inrättandet av Investeringsbanken och Statsföretag AB har satsat mycket ensidigt på de 5 procent av näringslivet som utgörs av statliga företag. Man har överdimensionerat de samhällliga satsningarna på den sektorn men underlåtit att satsa på och vitalisera den privata och kooperativa delen av näringslivet som ändå svarar för 95 procent av detta. Detta är enligt centerns uppfattning också en felaktig näringspolitisk satsning som man snarast måste rätta till.

Fru talman! Efter denna debatt liksom efter tidigare debatter i samma ärende har jag kommit fram till en slutsats som jag beklagar. Anledningen till att man inte vill vara med om att försöka få fram ett näringspolitiskt

handlingsprogram kan helt enkelt inte vara någon annan än att regeringen och regeringspartiet inte kan komma fram till någon näringspolitik som stämmer med vårt näringsliv i vår s. k. blandekonomi. Det är en alldeles för svår uppgift för herr Svanberg att förklara det, och han stämmer ju inte ens med sig själv i sina repliker.

Vi har som jag framhållit beslutat om övergripande riktlinjer och handlingsprogram tidigare här i riksdagen. Vi skall behandla ett regionalpolitiskt handlingsprogram till hösten, och det är, fru talman, mycket angeläget, men naturligtvis är det lika angeläget med ett näringspolitiskt handlingsprogram, ja angelägnare, om man tar hänsyn till att det gäller ett större politiskt fält som måste samordnas.

Det är inte märkvärdigare med motsättningarna i näringspolitiken än t. ex. i regionalpolitiken. Det kan inte vara svårare för regeringen och partierna att göra ett programarbete tillsammans än att sitta och göra det var och en på egen hand. Kan vi här i riksdagen tillsammans fatta beslut om t. ex. ett regionalpolitiskt handlingsprogram, då måste vi naturligtvis också kunna göra detsamma i fråga om ett näringspolitiskt handlingsprogram. Det är en självklarhet att de politiska partierna själva måste forma sina övergripande program. Partiprogrammen har ju den karaktären. Det gäller inte minst i fråga om näringslivet.

Centern har ett särskilt näringspolitiskt handlingsprogram från 1966 års riksstämman, och vi har en särskild kommitté som arbetar med det. Det är ytterligare en självklarhet att samhället måste forma handlingsprogrammen på grundval av de olika partiernas program. Det gäller näringspolitiken lika väl som annan politik. Men regeringen och socialdemokraterna tycks inte kunna vara med om ett näringspolitiskt programarbete.

Förklaringen är såvitt jag förstår att socialdemokraterna inte kan prestera en näringspolitik som passar för blandekonomins näringsliv. Det beskedet får man också från det programarbete som pågår inom regeringspartiet men som aldrig tycks komma fram till resultat. Man vill tydligen på en och samma gång försöka förena blandekonomi och socialism. Det är praktiskt omöjligt. Men det innebär tyvärr också att vårt näringslivs samtliga möjligheter inte kan tas till vara på bästa sätt.

Herr SVANBERG (s):

Fru talman! I sak finns det egentligen inte något nytt att bemöta, men jag vill gärna ge herr Sjönell en upplysning, eftersom han tycks vara okunnig även på det området. Han säger att socialdemokratin har ett näringspolitiskt program, men nu håller man på och skaffar sig ett nytt endast fyra år efteråt trots att man inte har gjort något åt det man har. Jag råkar kunna det programmet ganska bra. Jag satt med i den utredning som lade fram förslaget 1967.

Vad man nu håller på med – och det borde herr Sjönell ha läst sig till i tidningarna – är att man skisserar vissa konkreta mål för de två tre närmaste åren, ett handlingsprogram för en valperiod med utgångspunkt i samma ideologi som finns i det näringspolitiska programmet. Jag råkar veta det, eftersom jag är ordförande i den utredningen.

Det var detta som herr Sjönell kanske behövde lära sig.

Torsdagen den
2 mars 1972

*En parlamenta-
risk utredning ang.
näringspolitiken*

Vidare säger han att socialdemokraterna inte kan lägga fram ett näringspolitiskt program, de kan inte vara med om ett program för en blandekonomi. Men samtidigt föreslår han att vi skall göra ett sådant program tillsammans. Det skulle innebära att socialdemokratin lät centern genomföra detta fina program som vi inte själva kan genomföra. Det måste väl finnas någon logik i detta, herr Sjönell. Försök att använda det demokratiska samhällets möjligheter att driva politisk propaganda och försök inte blanda bort begreppen genom att den ena sekunden angripa socialdemokraterna för att de varken kan eller vill någonting och nästa sekund fordra att de skall vara med och genomföra ett program som herr Sjönell skall stå för!

Sedan säger herr Sjönell att vi har ju ett program för lokaliseringpolitiken eller regionalpolitiken. I den senaste lokaliseringsutredningen satt centerns nuvarande ordförande och jag med som sakkunniga. Vi var inte överens på alla punkter – på flera punkter har vi särskilda yttranden som visar att vi var oense. Man kom alltså fram till en minimienighet. Och så säger herr Sjönell: Varför kan vi då inte ta näringspolitiken som innefattar allt? Och så räknar han upp praktiskt taget allting i samhällslivet t. o. m. skolutbildningen plus alla ekonomiska frågor. Och här skall vi då göra ett gemensamt program. Säger inte det hur barockt det hela är? Vi är inte överens i grunden om hur det här samhället skall se ut. Vi är inte överens om hur näringslivet skall drivas. Varför skall inte våra olika uppfattningar kämpa mot varandra i riksdagen?

Jag säger återigen till herr Sjönell: Är det så toppenomöjligt för centern att köra sitt program, så låna någon annans! Att hålla på och tjata om det på detta sätt är fullständigt meningslöst.

Herr SJÖNELL (c):

Fru talman! Herr Svanbergs agerande och argumenterande i denna debatt har på ett eklatant sätt understrukit riktigheten av vad jag sade i mitt förra inlägg, nämligen att det är en ideologisk skiljelinje mellan centern och socialdemokratin. Det är ideologiska skäl som gör att man inte kan vara med på det övergripande näringspolitiska program som vi har föreslagit. Den enkla omständigheten att herr Svanberg liksom tidigare vägrar att vara med i detta arbete visar ju att han inte bekänner sig till blandekonomin och alltså inte kan förena sin doktrinära socialistiska uppfattning med blandekonomins krav. Jag tycker att det tillräckligt tydligt vittnar om hur saker och ting ligger till på det ideologiska fältet. Det är den avgörande slutsats vi kan dra av denna debatt.

Herr SVANBERG (s):

Fru talman! Jag kan inte förstå annat än att herr Sjönell är helt yr nu efter alla sina saltomortaler. Vad han ville ha sagt med det senaste inlägget fattar jag helt enkelt inte. Han påstår att mina yttranden visar att det skulle vara alldeles omöjligt att ha med socialdemokraterna, eller i varje fall mig, i ett programarbete som skulle gälla att behålla en blandekonomi. Men varför skall herr Sjönell vara så förtvivlat angelägen att få med oss? Varför kan inte centern, som är så väldigt intresserad av

blandekonomin, göra ett eget program och slåss för det för att få svenska folket att rösta för det och få en centerregering, då allt detta goda skall tillfalla oss? Jag tror att herr Sjönell har väldigt svårt att få någon vettig människa att tro på den där argumentationen. Det är inte på det sättet man skapar ett näringspolitiskt handlingsprogram.

Men det finns en annan fråga som jag skulle vilja ställa till herr Sjönell. Han har två gånger under den här diskussionen sagt att den socialdemokratiska regeringen satsar alldeles för mycket på den 5-procentiga sektorn av näringslivet som är statlig. Jag tycker att herr Sjönell och hans partivänner skall gå ut till de anställda i LKAB, NJA osv. och fråga dem: Tycker ni inte att det är alldeles på tok att regeringen satsar så förfärligt mycket på de statliga företagen? Jag anser inte att man satsar för mycket på dem i något sammanhang.

Herr Sjönelles argumentering är verkligen underligt uppkonstruerad. Å ena sidan angriper han socialdemokratin för att vad den gör är vansinnigt. Å andra sidan säger han: Kom med oss i ett programarbete! Snälla herr Sjönell, vi inom socialdemokratin kommer aldrig att överlåta åt centern att göra ett näringspolitiskt program som vi skulle ansluta oss till; herr Sjönell förklarar ju själv att socialdemokratin är oförmögen att bidra till det arbetet. Den logiken är sådan att herr Sjönell snarast möjligt bör sluta med argumentationen.

Herr SJÖNELLE (c):

Fru talman! Med hänsyn till herr Svanbergs läge i den här debatten förstår jag att han gärna vill att jag skall sluta att argumentera; det är dock en from förhoppning.

När det gäller socialdemokratins näringspolitiska agerande har jag sagt bl. a. att man har snedbalanserat samhällsresursernas insättande på näringslivets befrämjande genom att alltför mycket satsa på den statliga delen av näringslivet. Man har satsat på de 5 procenten statliga företag men i stor utsträckning lämnat de 95 procenten privat och kooperativ företagsamhet utanför. Vi har inte från centerns sida förnekat att det är bra att satsa på statliga företag. Det ingår i vår ideologi att även statlig företagsamhet behövs. Jag tror att Statsföretag AB, som jag sade tidigare, kan göras effektivare i olika avseenden, men att jag fäller den anmärkningen betyder ju inte att jag har förnekat att statliga företag har en roll att spela.

Är det så svårt, herr Svanberg, att fatta det enkla resonemanget att om man har resurser att satsa dels på statliga företag, som representerar 5 procent, dels på privata och kooperativa företag, som representerar 95 procent, och satsar inte alla men större delen av resurserna på de 5 procenten, så blir det en snedbelastning? Ett sådant handlande kan inte förklaras logiskt eller sakligt, men det kan möjligen förklaras ideologiskt. Den enda slutsats jag kan dra av den här debatten är nämligen att den socialdemokratiska synen på näringslivet inte går att förena med blandekonomin. Det är därför som herr Svanberg med så våldsamma demagogiska rallarsvingar kastar tillbaka förslaget om att vi skall gå tillsammans och försöka skapa ett näringspolitiskt handlingsprogram. Det går inte med den ideologiska utgångspunkt som herr Svanberg har,

och det är bara att konstatera det. Den här debatten har väl varit nyttig så till vida som vi har fått den saken klar för oss.

Herr SVANBERG (s):

Fru talman! Herr Sjönell hade den förunderliga utläggningen att jag skulle ha velat att debatten tog slut därför att jag hade svårt att klara den — han var så överlägsen och hade så logiska slutledningar. Snälla herr Sjönell! Det finns ett fint uttryck som jag tror härstammar från de gamla grekerna: Den gudarna vill förgöra, den slår de med blindhet. — Vakna upp och se, herr Sjönell, hur det står till i debatten!

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	228
Nej	--	68
Avstår	--	5

§ 22 Skattemotsvarigheten för postbanken

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 4 i anledning av motion om skattemotsvarigheten för postbanken.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:371 av herr Brundin m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle besluta

1. att vid beräkning av postbankens skattemotsvarighet hänsyn även togs till kommunal utdebitering.

2. att en utredning tillsattes med uppgift att föreslå ett system för ersättning till kommunerna för utebliven skatteintäkt.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:371.

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Ericsson i Ätvidaberg (fp), Sjönell (c) och Hovhammar (m) samt fru Hambraeus (c), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:371 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande skattemotsvarigheten för postbanken.

Herr REGNÉLL (m):

Fru talman! På ärendelistan i dag har redan vid ett par tillfällen dykt upp gamla bekantingar, något som på sina håll har väckt en viss irritation. Också frågan om skattemotsvarigheten för postbanken är en gammal bekantning. Att den kommer igen får ursäktas med att den allteftersom åren går får större angelägenhet. Jag skall försöka visa det.

Motionskravet har hittills avvisats med motivet att skattemotsvarigheten kan beräknas få praktisk betydelse först efter 1974. När detta sades i 1969 års debatt kunde tidsfristen låta betryggande. Men åren går fort. Nu, 1972, har rådrummet krympt väsentligt — det är faktiskt tid att ta itu med ärendet.

Också av ett annat skäl har motionsyrkandet blivit angelägnare. Vi vet att fysiska personer vid den statliga beskattningen har förlorat den avdragsrätt som de tidigare hade för den kommunalskatt som de erlagt. I direktiven för företagsskatteberedningen har finansministern uttalat att avdragsrätten bör avskaffas också för juridiska personer. Kommunal-skatten blir då dubbelt kännbar och bristen på konkurrenslikställighet blir ännu mera besvärande, när man å ena sidan har företag som i vanlig ordning betalar kommunalskatt och å andra sidan företag som slipper att göra detta.

Fru talman! I fråga om det principiella erkänner utskottsmajoriteten utan förbehåll att de regler som gäller för postbanken inte helt motsvarar kravet på konkurrenslikställighet. När jag då anser mig kunna hävda att praktiska omständigheter, tidens gång och kommunalskattens allt större betydelse har gjort en rättställning angelägnare än den var förut, kan jag inte se annat än att ett bifall till motionen är välmotiverat.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr RASK (s):

Fru talman! Får jag bara säga att varken motionärer eller reservanter — och inte heller herr Regnéll i sitt anförande nyss — har kommit med någonting egentligt nytt, åtminstone inte så mycket att det kan motivera ett annat ställningstagande än det som riksdagen stannade för 1969 och därefter har stannat för vid två påföljande tillfällen.

Jag säger också — vilket sades redan vid riksdagsbehandlingen 1969 — att fram till 1975, alltså under en femårsperiod, har postbanken så stora avskrivningsbehov att någon egentlig vinst inte kan redovisas. Det är därför som jag i dag upprepar vad jag sagt tidigare när detta ärende behandlats, att frågan om konkurrenslikställighet mellan postbanken och övriga kreditinstitut för tillfället saknar praktisk betydelse. Utskottet har också i år erhållit uppgifter som helt bestyrker detta uttalande.

Jag vill också understryka vad utskottet skriver i sitt betänkande, nämligen att två utredningar sysslar med frågor som kan innebära förändringar i sådan riktning att de konkurrensfördelar, som motionärer och reservanter tycker att postbanken kan komma att få, helt elimineras.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ytterligare anslag
till vatten- och
luftvårdande
åtgärder inom
industrin*

De två utredningarna är, som utskottet redovisar, den Wårnbergska företagsbeskattningsutredningen och den Sjonanderska samarbetsdelegationen, som överväger formerna för ett närmare samarbete mellan postbanken och Sveriges kreditbank. Utskottsmajoriteten anser sålunda, att även om år 1975 nu närmar sig kan man i alla fall ge sig till tåls.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i förevarande betänkande nr 4.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	150
Nej	—	141
Avstår	—	5

§ 23 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 5 i anledning av motion om auktorisation av kreditupplysningsföretag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24 **Ytterligare anslag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin**

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:7 angående ytterligare anslag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:7 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 21 januari 1972 föreslagit riksdagen att till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 200 miljoner kronor.

Enligt propositionen avsågs ifrågavarande medel stå till förfogande för tillfälligt höjda bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat
dels motionen 1972:1475 av herrar Eriksson i Ulfsbyn (c) och
Andersson i Billingsfors (s),

dels motionen 1972:1476 av herrar Hermansson m. fl. (vpk), vari
hemställts att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde skyndsam plan
för och igångsättning av utbyggnad av statliga och kommunala miljövårds-
arbeten samt att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition 1972:7,

dels motionen 1972:1477 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp), vari
hemställts att riksdagen vid behandling av propositionen 1972:7 skulle
besluta att till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom
industrin på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett
reservationsanslag av 350 000 000 kronor,

dels motionen 1972:1478 av herr Åsling (c), vari hemställts att riks-
dagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1972:7 beslutade att
till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin på tilläggs-
stat II till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett i förhållande till
Kungl. Maj:ts förslag med 100 000 000 kronor förhöjt reservationsanslag
av 300 000 000 kronor.

dels motionen 1972:1479 av herrar Sellgren (fp) och Larsson i Umeå
(fp), vari hemställts att riksdagen till Bidrag till vatten- och luftvårdande
åtgärder inom industrin på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret
1971/72 anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 100
miljoner kronor förhöjt reservationsanslag av 300 miljoner kronor.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1972:7 och
med avslag på motionen 1972:1476 och, såvitt nu var i fråga, motionerna
1972:1477, 1972:1478 och 1972:1479 till Bidrag till vatten- och
luftvårdande åtgärder inom industrin på tilläggsstat II till riksstaten för
budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 200 000 000 kronor,

2. lämnade motionen 1972:1475 utan åtgärd,

3. i anledning av motionerna 1972:1477, 1972:1478 och 1972:1479,
samtliga motioner såvitt i övrigt var i fråga, som sin mening gav Kungl.
Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande eventuell ytterligare
medelsanvisning för ifrågasvarande ändamål.

Reservation hade avgivits av herr Takman (vpk), som ansett att
utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1476 skulle *dels* avslå Kungl.
Maj:ts proposition 1972:7 samt motionerna 1972:1475, 1972:1477,
1972:1478 och 1972:1479, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en
skyndsam plan för och igångsättning av utbyggnad av statliga och kommu-
nala miljövårdsarbeten.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Den kommunistiska gruppen har i en motion yrkat avslag
på regeringens förslag om ytterligare 200 miljoner kronor till vatten- och
luftvårdsåtgärder inom industrin. Både i motionen och i min reservation
till jordbruksutskottets betänkande finns det utförliga motiveringar. Jag
skall därför nöja mig med att helt kort redovisa våra skäl och yrka bifall
till reservationen.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ytterligare anslag
till vatten- och
luftvårdande
åtgärder inom
industrin*

När miljöskyddslagen trädde i kraft den 1 juli 1969 förutsågs att många äldre industrier skulle få svårigheter att snabbt vidta alla de vatten- och luftvårdande åtgärder som den nya lagen krävde. Samtidigt med att lagen trädde i kraft anslogs därför medel till bidrag till sådana åtgärder. Bidraget skulle utgå med 25 procent av kostnaderna. Det totala bidraget sattes till 250 miljoner kronor, fördelade med 50 miljoner kronor per år under en femårsperiod. Det var alltså frågan om en engångsattsning. Stödet begränsades till fem år för att den äldre industrin snabbt skulle vidta de nödvändiga saneringsåtgärderna.

Bidragets höjning till 75 procent beslutades av höstriksdagen 1971. Regeringen ville då kombinera två saker som båda i och för sig är positiva. Man ville på en gång förbättra sysselsättningsläget och förmå industrin att snabbt rusta upp sin luft- och vattenvård. Men det var arbetslösheten och åtgärderna mot den som var det primära. Bidragets höjning till 75 procent var en del av det paket av konjunkturstimulerande åtgärder som regeringen lade fram.

Grundprincipen bakom vår miljöskyddslagstiftning är som bekant att störningar skall förebyggas och att s. k. onödiga störningar inte bör tolereras. Industrierna måste ta in de nödvändiga miljövårdsåtgärderna i sina kalkyler. Vi anser – och detta har vi uttryckt både i motionen och och i reservationen – att den som bedriver industriell verksamhet som medför skador för den omgivande miljön är skyldig att svara för vad det kostar att eliminera de skador som redan skett och sker och riskerna för skador. Undantag från denna princip bör medges endast när det gäller sådana mindre företag som saknar ekonomiska möjligheter att genomföra nödvändiga miljöskyddsåtgärder. De bör kunna få bidrag ur de anslag som redan anvisats. I vissa andra fall kan det vara motiverat med statliga lån.

Åtgärder mot arbetslösheten kan mycket väl kombineras med andra miljövårdsåtgärder än dem som regeringen föreslagit. På det kommunala och det statliga planet finns utomordentligt mycket kvar att göra innan man kan påstå att luft- och vattenvårdsproblemen är nöjaktigt lösta. Vi begär en skyndsam plan för och igångsättning av statliga och kommunala miljövårdsarbeten.

Om det alltså är sysselsättningen som är det viktigaste just nu – och vi anser verkligen att den är utomordentligt viktig – så skulle vårt förslag ge dubbelt så stor effekt som regeringens. Vi skulle kunna använda de 200 miljonerna som extra bidrag till *kommunerna* och gärna ge 100 procents bidrag till konstruktionen av t. ex. reningsverk i kommuner, som är hårt pressade av stor arbetslöshet och höga kommunalskatter. Man skulle samtidigt *ålägga* industrierna att genomföra de miljövårdsåtgärder, som de nu föreslås få höga bidrag till men som de självfallet borde ha skyldighet att genomföra snabbt utan några bidrag.

Erfarenheterna hittills tyder på att det är storfinansens företag som kapar åt sig de stora bidragen. Grängesbergskoncernen har fått mer än 14 miljoner kronor, Boliden mellan 8 och 9 miljoner, Cellulosabolaget och Stora Kopparberg nära 8 miljoner vardera, Sandvikens Jernverk 5 miljoner osv. Bidragen har inte just gått till företagare som lever i misär. De har i stor utsträckning gått till företag som sedan många år gjort väldiga profiter på att förstöra miljön och som nu också skall göra

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ytterligare anslag
till vatten- och
luftvårdande
åtgärder inom
industrin*

profiter på att vidta självklara åtgärder mot sin miljöskadliga verksamhet.

Det här är kort sagt en väldig jultomteoperation till förmån för sådana kretsar som verkligen inte varit bortkomna och buskabygga i ekonomiska sammanhang. Det är fråga om ytterligare en inkomstöverflyttning från folket till storfianansen.

Vi anser att dessa kretsar skall läras att ta hänsyn till miljön på bekostnad av sina profiler och inte på skattebetalarnas bekostnad. De som har profiterat på miljöförstöringen behöver ingen ytterligare belöning.

Vi kräver, som jag sade, snabbt en plan för utbyggnad av statliga och kommunala miljövårdsåtgärder. Jag yrkar alltså avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr SELLGREN (fp):

Fru talman! När riksdagen i höstas beslöt att i konjunkturstimulerande syfte bl. a. satsa på vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin, mottogs det mycket positivt inom näringslivet. Industrins gensvar på riksdagens och regeringens satsning har varit mycket stort, och det bör kunna ses som en mätare på industrins villighet att medverka till en förbättring av miljön. Åtskilliga industrier har byggts upp under en tid då miljöfrågorna inte var uppmärksammade i tillräcklig omfattning. Det är därför uppenbart att det för sådana företag innebär större ekonomiska insatser att eliminera föroreningarna än för industrier som planeras och byggs i dag. När det gäller att ta igen den eftersläpningen utan att helt förändra företagets lönsamhet har det statliga stödet och dess storlek i flera fall haft avgörande betydelse.

Intresset för och behovet av sådana här åtgärder framgår bäst av den närmast enorma anhopningen av ansökningar om bidrag som kommit in till naturvårdsverket efter riksdagens beslut om höjning av bidraget till högst 75 procent i stället för tidigare gällande 25 procent. Järn- och stålindustrier med ferrolegeringsverk samt pappers- och cellulosaindustrin tillhör den grupp som har det största behovet av luft- och vattenvårdande förbättringar. Dessa industrier står också för mer än hälften av inlämnade ansökningar. Det är uppenbart att dessa industrier, liksom övriga sökande, sökt statligt bidrag för att skapa tillfällen till sysselsättning under rådande lågkonjunktur, inte minst med tanke på att bidraget kan utgå med 75 procent. Den statliga insatsen utgjorde kanske för de flesta förutsättningen för att över huvud taget kunna genomföra önskade förbättringar.

Det måste då betecknas som ytterst förvånande att regeringen i proposition nr 7 i år föreslår ett så lågt belopp, att bidragsprocenten i praktiken skulle sänkas till 25 procent. Bortsett från den olyckliga spännvidden mellan givna utgångspunkter och verkligheten kan man med säkerhet slå fast att det i praktiken skulle innebära att ett stort antal planerade projekt skulle skjutas på framtiden – och därmed skulle man förlora den väntade effekten såväl inom arbetsmarknaden som inom miljövården.

Det var i det läget som jag och min medmotionär herr Larsson i Umeå ansåg det nödvändigt att hemställa hos riksdagen att det föreslagna

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ytterligare anslag
till vatten- och
luftvårdande
åtgärder inom
industrin*

beloppet skulle höjas med 100 miljoner kronor till 300 miljoner kronor. Det var ett mycket rimligt krav, eftersom naturvårdsverkets bidrag, med hänsyn till mängden av ansökningar, i de flesta fall ändå skulle stanna vid 50 procent.

Jordbruksutskottet har inte funnit det osannolikt att de av oss framförda synpunkterna om behovet av en höjning av beloppet skulle vara riktiga. Men i stället för att hemställa om bifall till motionen – som jag hade ansett riktigt – har utskottet uttalat den förhoppningen att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag om ytterligare medelsanvisning på tilläggsstat om det skulle visa sig erforderligt. Regeringen har också under föregående vecka tillkännagivit sin avsikt att höja anslaget med 100 miljoner kronor.

Jag vill därför, fru talman, bara uttala min tillfredsställelse med utvecklingen efter det att vår motion avlämnades. Jag vill konstatera att vi motionärer verkligen var ute i angeläget ärende när vi vid vår granskning av propositionen nr 7 fann att regeringen varit för njugg i sin bedömning och att risk förelåg för att snålheten skulle bedra visheten.

Fru talman! Med det anförda har jag endast velat fästa kammarens uppmärksamhet på att vår motion i princip är bifallen och att medelsanvisningen enligt dagens beslut i riksdagen kommer att ligga på lägre nivå än de medelsanvisningar som regeringen avser att göra.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Ärade talman! Herr Sellgrens anförande ger mig inte anledning att göra någon kommentar.

Däremot vill jag säga till herr Takman att det är mycket möjligt att han har rätt när han anför att en stor del av de berörda företagen mycket väl har råd att själva kosta på de aktuella åtgärderna – och det är nog riktigt att de förr eller senare kan komma att tvingas göra det. Man skall emellertid se den här åtgärden ur beredskapssynpunkt och som en konjunkturstimulerande insats; då blir bilden litet annorlunda.

Det är ofrånkomligt att ett realiserande av de här investeringarna kommer att betyda en ökad sysselsättning – och därmed också medföra en minskning av arbetslöshetsriskerna. Det ökade beloppet blir en stimulans som sätts in just i det psykologiskt riktiga ögonblicket – som vi nog har nu. Skulle de här åtgärderna dämpas upp för närvarande, men ändå behöva genomföras, är det möjligt att de skulle komma att realiseras vid en tidpunkt när vi har ett bättre sysselsättningsläge och de inte riktigt passar in i bilden. Därför bör alltså Kungl. Maj:ts förslag i den här propositionen bifallas nu.

Eftersom jag ser vår värderade jordbruksminister i kammaren vill jag uttala en stilla förhoppning om att samma generositet som nu har visats mot industrin så småningom också skall komma att visas mot jordbruket. Hittills har man här i riksdagen sagt nej till varje krona till jordbruket i samma syfte. Men, det är en sak som kommer senare, när vi skall behandla huvudtiteln, och den skall inte behandlas i dag. I dag gäller det den här föreliggande propositionen och utskottets betänkande nr 4, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Jag skall inte polemisera särskilt mycket mot herr Hansson i Skegrie, men han påpekade vad jag sade tidigare, nämligen att det i första hand här är fråga om konjunkturstimulerande åtgärder. Jag menar – och det sade jag också klart ifrån – att konjunkturstimulansen skulle bli identiskt densamma om dessa 200 miljoner gick till kommunerna för nödvändiga miljövårdsåtgärder. Dessutom – och jag tyckte mig förstå att herr Hansson i Skegrie inte var oense med mig om detta – skulle man kunna tvinga industrierna, speciellt de industrier som skyltar i de här sammanhangen, att vidta nödvändiga miljövårdsåtgärder utan att vi ger dem 200 miljoner kronor. Om man fick till stånd miljövårdsåtgärder för de 200 miljonerna på det kommunala planet och motsvarande på det industriella planet, skulle det bli en dubbel konjunkturstimulans och dessutom en dubbelt så snabb miljösanering som vad regeringen och tyvärr också jordbruksutskottets majoritet syftar till.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Jag skall inte göra debatten alltför lång utan skall bara göra två små påpekanden med anledning av herr Takmans inlägg.

Först säger han att det hade varit bättre om de 200 miljonerna hade anvisats åt kommunerna för miljövårdsändamål. Då vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att kommunerna under den här perioden får så mycket pengar de behöver till miljövårdsändamål. De får bygga hur många kommunala reningsverk som de över huvud taget orkar med; riksdagen har inte fastställt något tak för anslaget, och de bygger alltså allt de kan bygga.

Det andra påpekandet är att vår principiella inställning är att man, när man startar ett nytt företag i vårt land, i kostnadskalkylerna skall inräkna alla kostnader för de miljövårdsanordningar som samhällets lagstiftning föreskriver. Det är alldeles riktigt; det skall inte bli tal om subventioner. Men eftersom miljöskyddslagen gäller för alla de gamla företag som tillkommit långt innan man visste vad miljövård var, har vi menat att man under en övergångstid med statligt bidrag bör kunna få fram de miljövårdsåtgärder som behövs. Normalt ger vi i princip 25 procents statsbidrag. Här såg vi nu en chans att i stället för att minska arbetsgivaravgifterna och sänka momsen – dvs. vidta generella åtgärder – göra en selektiv insats som skulle ge effektiv sysselsättning under en kort tid samtidigt som värdefulla miljövårdsåtgärder kunde vidtas. Det visar sig nu att vissa ledamöter vill ha ännu mer pengar, och vi skall från regeringen återkomma till riksdagen för att få godkännande för ytterligare några miljoner till det ändamålet.

Fru talman! Principen är således att nybyggda företag i framtiden själva skall bekosta sina miljövårdsanordningar, men när vi håller på att sanera upp i det här landet kan det under en övergångstid behövas vissa statsbidrag. Under en kort tid då vi har arbetslöshet är ökade statsbidrag ett effektivt medel: det ger både sysselsättning och snabba miljövårdsåtgärder.

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ytterligare anslag
till vatten- och
luftvårdande
åtgärder inom
industrin*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. tidpunkten
för framläggande
av förslag till ny
vallag*

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Jag kan inte omedelbart få fram de uppgifter som behövs om kommunerna, men jag gjorde en genomgång förra året av några av de tjocka böcker som går under beteckningen Länsprogram 1970 från de olika länen, och där framgick att man var beredd att uppföra en mängd reningsverk och andra miljövårdsanläggningar, som alltså nu saknas.

Vad det beror på att man inte där använder de pengar som tydligen finns vågar jag inte yttra mig om. Vad vi har reagerat emot i det här fallet är att man flyttar över pengar för nödvändiga miljövårdsåtgärder till företag som verkligen inte har ont om pengar. Vi anser att det är stötande och felaktigt. Det kanske var bra att jordbruksministern påpekade att sådant inte skall få förekomma i framtiden – finns det prejudikat på sådana bidrag, blir det svårt att avveckla dem. Jag kommer väl i fortsättningen att plocka fram dagens protokoll och citera detta yttrande av jordbruksministern, att sådant inte kommer att försiggå i framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

§ 25 Ang. tidpunkten för framläggande av förslag till ny vallag

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Molins* (fp) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 90, till herr justitieministern, och anförde:

Fru talman! Herr Molin har frågat justitieministern när han avser att förelägga riksdagen förslag till ny vallag avseende 1973 års val.

1965 års valtekniska utredning har som bekant i ett betänkande föreslagit att vid de allmänna valen skall utnyttjas maskinella hjälpmedel vid både röstning och sammanräkning. Utredningsförslaget, som avlämnades under hösten 1971, innehöll inte någon lagtext. Lagtexten lades i stället fram i en promemoria som utarbetades inom justitiedepartementet på grundval av utredningens förslag. Utredningens betänkande och promemorian remissbehandlades samtidigt.

Sedan remissbehandlingen har avslutats pågår beredning i ärendet inom justitiedepartementet. Jag vill i sammanhanget erinra om att utredningen om den kommunala demokratin och kommunallagsutred-

ningen har lagt fram förslag till ändrade regler om utseende av suppleanter för kommunfullmäktige. Detta förslag är under beredning inom civildepartementet i samråd med justitiedepartementet. Ett förslag från kommunalvalskommittén om bl. a. nytt valsätt vid de kommunala valen skall däremot enligt vad regeringen nyligen har beslutat efter överläggningar med ledarna för de övriga partierna i riksdagen bli föremål för viss ytterligare utredning och därför inte läggas till grund för åtgärder till 1973 års val.

I enlighet med vad som förutsattes redan i direktiven till valtekniska utredningen har såväl den föreslagna valapparaturen – dvs. s. k. valboxar och kassetter – som övriga delar av det maskinella förfarandet prövats i realistiska former. Bl. a. har maskinellt förfarande använts vid de under februari månad i år förbandsvis genomförda valen till 1972 års värnpliktskonferens.

När erfarenheterna från valen till värnpliktskonferensen har ställts samman kommer med utgångspunkt i dem och övrigt tillgängligt material ställning att tas till frågan om valmetodik.

Även om den maskinella tekniken bedöms inte kunna komma till användning vid 1973 års allmänna val, finns behov av vissa ändringar i vallagstiftningen angående bl. a. poströstningsförfarandet. Proposition i ämnet kommer att läggas fram senast under höstriksdagen 1972. Det är avsikten att frågan om ändrade regler för utseende av suppleanter för kommunfullmäktige samtidigt skall anmälas för riksdagen.

Herr MOLIN (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lidbom för svaret på min enkla fråga.

Det innehöll ett par viktiga upplysningar, nämligen för det första att det av kommunalvalskommittén föreslagna valsystemet med spärr och utjämningsmandat inte kommer att gälla vid valet 1973, för det andra att erfarenheterna från användandet av valboxar och kassetter i värnpliktsvalet kommer att avgöra huruvida det blir ett maskinellt förfarande eller inte vid 1973 års val. Det lutar väl åt att det inte blir något sådant, och det tror jag vore bra.

Det enda i statsrådets svar som inte är helt tillfredsställande är frågan om tidpunkten för propositionen. Statsrådet säger att den kommer senast under höstriksdagen 1972. Vi hade ju en särskild vallag för det gemensamma valet 1970, som delvis ersatte lagen om val till riksdagen och den kommunala vallagen. Jag föreställer mig att man får gå till väga på samma sätt till 1973 års val.

Även om vi nu har fått ett par viktiga upplysningar som är verkligt betydelsefulla för dem som ute i landet skall planera inför valet 1973, vill jag ändå understryka behovet av ett relativt snabbt beslut i riksdagen när det gäller förfarandet. Det gäller bl. a. frågan om suppleanter i kommunfullmäktige, som statsrådet nämnde i sitt svar, och det gäller frågan om regler för valkretsindelningen vid kommunala val. Jag vill uttrycka förhoppningen att ”senast under höstriksdagen 1972” i realiteten skall kunna bli under denna vårsession. Både för de kommunala valnämnderna som skall planera valkrets- och valdistriktsindelningen

*Ang. principerna
beträffande riksdagens
hörande vid vissa författ-
ningsändringar*

inför 1973 års val och för partierna som skall förbereda sina nomineringar vore det nyttigt att få en proposition redan under vårsessionen.

Herr statsrådet LIDBOM:

Fru talman! Jag är fullkomligt medveten om angelägenheten av att framlägga ett förslag till den lagstiftning som är nödvändig inför 1973 års val så tidigt som möjligt. Men vi måste rimligen först avvakta resultatet av provvalet med hjälp av den maskinella tekniken och på ett seriöst sätt pröva vad man får fram av hela detta nya tekniska system innan vi tar en definitiv ställning. Det har väl något fördröjt propositionen.

Finner vi att det inte går att genomföra 1973 års val med denna maskinella teknik – och ett och annat tyder ju på det – kommer vi att bedriva propositionsarbetet så fort det någonsin går med de ändringar i vallagstiftningen som vi då bedömer som nödvändiga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 26 Ang. principerna beträffande riksdagens hörande vid vissa författningsändringar

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara fru *Kristenssons* (m) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 92, till herr justitieministern, och anförde:

Fru talman! Fru Kristensson har frågat justitieministern om han vill redogöra för principerna beträffande riksdagens hörande i frågor om t. ex. ändring i polis- och åklagarinstruktioner, där formell skyldighet att höra riksdagen inte föreligger men lämplighetsskäl kan tala härför.

Enligt regeringsformen kan Kungl. Maj:t utan riksdagens medverkan besluta om författningar som ligger inom vad som kallas Kungl. Maj:ts ekonomiska och administrativa lagstiftning. Inom det området faller bl. a. författningar av den art som tas upp i fru Kristenssons fråga. I vissa fall kan Kungl. Maj:t vara bunden av riksdagens beslut i en anslagsfråga. I andra fall kan lämplighetsskäl tala för att riksdagens mening inhämtas. Det senare gäller t. ex. då författning rör en fråga i vilken riksdagen tidigare har uttalat sig eller när Kungl. Maj:t i något avseende vill avvika från av riksdagen fastställda grunder för viss offentlig verksamhet.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lidbom för svaret. Egentligen har jag inte fått något besked på min fråga om vilka principer man tillämpar då man gör dessa lämplighetsavvägningar. Men jag skall inte öda någon tid på det utan endast tala om att min fråga föranleddes av den information som vi fick för någon vecka sedan om att justitieministern nu bestämt sig för att ändra polisinstruktionen så att

butikssnatterier inte skulle leda till någon rapport, under förutsättning att tillgreppet inte översteg 20 kronor.

Det är, herr talman, enligt min mening anmärkningsvärt att riksdagen inte har hörts i ett ärende av så stor principiell vikt och i en fråga som riksdagen dessutom ägnat stort intresse. Jag vill erinra herr statsrådet om att snatteribrott varit föremål för en parlamentarisk utredning och att man hört remissinstanserna i ärendet. För egen del har jag som självklart utgått ifrån att justitieutskottet hade att emotse en proposition i ärendet och att riksdagen skulle behandla frågan. Det är möjligt att herr statsrådet handlat formellt helt korrekt – det vill jag inte bestrida – men i sak är det anmärkningsvärt, eftersom lagar stiftas av regering och riksdag. Då får det anses otillfredsställande att justitieministern ensidigt utan att höra riksdagen vidtar en åtgärd som de facto urholkar bestämmelsen i brottsbalken 8: 2 om snatteribrott.

Vidare vill jag, herr talman, säga att riksdagen tidigare varit positiv till ett förenklat förfarande vid handläggningen av vissa ordningsföreseelser. Det har dock hela tiden stått klart att man måste avväga effektivitetsintresset mot kravet på att upprätthålla respekten för lagstiftningen. Det kan vara en svår avvägning. Jag menar att det hade varit rimligt att den avvägningen fått göras av riksdagen i sista hand. Nu blir det polisen som får göra vissa ställningstaganden till svåra avvägningsfrågor, för det är kanske inte alltid så enkelt att dra gränsen mellan snatteri och stöld.

Jag hade inte tänkt att gå in i någon sakdebatt utan avsåg att hålla mig till det principiella, men låt mig ändå ställa ett par frågor: Finns det någon garanti för att man får en särskild bedömning av personer som begått upprepade föreseelser, när någon registrering inte förutsetts ske av den gärning som omfattas av rapporteftergiften? Och hur tänker man sig att informationen om detta skall ske? Den information som hittills skett via TV har faktiskt lett till en missuppfattning hos allmänheten – i varje fall hos många ungdomar – att nu är det fritt fram att gå in i snabbköpen och stjäla, bara man håller sig under 20 kronor. Det är ju ändå inte meningen.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Fru Kristensson är litet missnöjd med att det svar hon nyss fick av mig var intetsägande. På den punkten tror jag vi kan mötas. Jag har en viss förståelse för den reflexionen. Fru Kristensson har frågat efter principerna för den lämplighetsbedömning som regeringen gör. När det gäller en lämplighetsbedömning ligger det i sakens natur att man inte tar sikte på varje enskilt fall och att man inte följer några på förhand fastlagda principer.

Vad fru Kristensson i själva verket hade på hjärtat var emellertid att få diskutera ett högst konkret beslut, nämligen beslutet att genomföra vissa ändringar i åklagarinstruktionen och polisinstruktionen med sikte på handläggandet av en del bagatellmål. Låt mig säga ett par ting om detta.

Den ändring som vi nyss gjort i åklagarinstruktionen innebär att fler åklagare än närvarande får behörighet att besluta om åtalsunderlåtelse och att utfärda strafföreläggande för vissa förmögenhetsbrott. Det har vi gjort för att dessa mål skall kunna handläggas snabbare. Ändringen i

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. principerna
beträffande riksdagens
hörande vid vissa författningsändringar*

polisinstruktionen innebär en utvidgning av möjligheterna att meddela rapportteftergift för bagatellbrott. Förutsättningarna är desamma som enligt den tidigare gällande lydelsen av paragrafen, dvs. att brottet skall vara obetydligt och att en erinran skall bedömas vara en skälig reaktion.

När det senast skedde en ändring i denna paragraf, 1969, skedde det utan riksdagens hörande. Nu liksom 1969 är syftet med ändringen huvudsakligen processekonomiskt. Det måste vara en avvägningssuppgift för regeringen att bedöma hur man skall använda de resurser som riksdagen ställer till förfogande för brottsbekämpning. Därmed ligger det naturligtvis i regeringens skön att göra en disposition, som innebär att man avlastar en del arbete på bagateller och koncentrerar det framför allt på den allvarligare brottsligheten. Det arbete som polisen tidigare har fått lägga ned på snatterier och en hel del andra småbrott har varit så omfattande att det knappast torde ha stått i någon rimlig proportion till vad den fått ut av detta.

Jag skulle sammanfattningsvis vilja säga att det måste ligga inom Kungl. Maj:ts lagstiftningsmakt att t. ex. genom instruktionsändringar se till att de resurser man har tillgängliga används så effektivt som möjligt inom de ramar som lagen anger och som följer av riksdagens anslagsbeslut. När det gäller möjligheterna att beivra brott måste man försöka använda resurserna för att i första hand klara den mest allvarliga brottsligheten. Det är det som har varit vägledande för de ändringar som nyligen har gjorts i polis- och åklagarinstruktionerna, och de har skett i samma ordning som tidigare.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag levde i den föreställningen att departementschefen ändå följde vissa principer när det gällde en så viktig fråga som i vilka fall riksdagen skall höras i sådana här lämplighetsfrågor. Så tycks emellertid inte vara fallet.

Jag delar statsrådets uppfattning att en snabb handläggning skall eftersträvas, och jag har också förståelse för att man i vissa fall kan vidta rationaliseringsåtgärder för att det skall vara möjligt att komma till rätta med den grövre brottsligheten. Men jag vill opponera mig mot att man under knapphetens kalla stjärna och inför det faktum att, som vi kan konstatera, brottsligheten stiger på ett oroväckande sätt måste tillgripa metoder som gör att människor i vårt land kan få den uppfattningen att småstölden inte har så stor betydelse. Bortsett från sakfrågan menar jag därför att det centrala nu är att få ut en adekvat information till allmänheten, så att den icke kan leva kvar i den felaktiga uppfattning som man på många håll har, att det nu är tillåtet att gå in och stjäla i affärerna bara man inte stjälar för mer än 20 kronor.

Till slut vidhåller jag fortfarande min uppfattning att denna fråga hade bort underställas riksdagen. Jag vill inte säga att riksdagen hade varit negativ, men jag anser att frågan är principiellt så väsentlig att det hade varit naturligt att efterhöra riksdagens uppfattning.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Jag kan först bara upprepa att ändringarna i polisinstruktionen ligger inom ramen för det i lagen föreskrivna området för vad som får utfärdas instruktionsvägen.

Om man vidare i realiteten via instruktioner helt hade avskaffat straffen för vissa brott, t. ex. hade utfärdat instruktionsändringar som innebar att snatterier i framtiden över huvud taget inte skall beivras, kunde jag väl ha ansett att fru Kristensson hade haft fog för sin fråga, om man inte skall gå den raka vägen och låta riksdagen ta ställning. Detsamma kan gälla om man vill gå rapporteftergiftsvägen.

Men nu är det inte så utan man har utfärdat instruktionsändringar som innebär en begränsning av polisens sysslande med vissa typer av bagatellbrott. Det gäller bl. a. butikssnatterierna. Men det har inte generellt uttalats att t. ex. butikssnatterier eller bedrägliga beteenden inte i framtiden skall beivras eller något liknande. Det är de ringare fallen av t. ex. butikssnatterier, där omständigheterna i varje särskilt fall är bagatellartade, som kommer att beröras av de nya reglerna.

Kungl. Maj:t har också samtidigt som instruktionerna utfärdats utsänt ett cirkulär till polismyndigheterna om rapporteftergift vid snatteribrott, där man närmare uppehållit sig vid förutsättningarna härför. Där inskärps bl. a. att brottet i det enskilda fallet skall framstå som obetydligt och att det inte får föreligga några omständigheter som bör leda till mera ingripande åtgärder. I så fall kan en erinran vara motiverad. Det är med hänsyn till denna uppläggning vi ser detta som en fråga om hushållning med polisresurserna i syfte att få en koncentration av dessa till den allvarligare brottsligheten och en begränsning av deras handläggning av bagatellbrotten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 27 Om skärpta bestämmelser för transporter till sjöss av kemiska laster

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Rosqvists (s) i kammarens protokoll för den 10 februari intagna fråga, nr 60, och anförde:

Herr talman! Herr Rosqvist har frågat mig, om jag anser det befogat efter explosionsolyckan på tankfartyget Sintus med mera skärpta bestämmelser för transporter till sjöss av kemiska laster och med obligatorisk information om sådana lasters handhavande till ansvarig personal.

Innan pågående undersökningar är klara vill jag inte närmare kommentera den aktuella olyckan. Jag anser det emellertid vara på sin plats med en redogörelse för de säkerhetsföreskrifter och andra åtgärder som vidtas för att möjliggöra säkra sjötransporter av farligt gods och då speciellt kemikalier.

Den grundläggande regleringen för all säkerhet ombord återfinns i 1965 års lag om säkerheten på fartyg med åtföljande tillämpningskun-

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om skärpta
bestämmelser för
transporter till
sjöss av kemiska
laster*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om skärpta
bestämmelser för
transporter till
sjöss av kemiska
laster*

görelse. Med stöd av denna lagstiftning meddelar sjöfartsverket de närmare föreskrifter och anvisningar som kan anses behövliga på olika områden, vilka sammantaget går under benämningen säkerhetsreglementet.

Sjöfartsverket har efter samråd med arbetskyddsstyrelsen således meddelat anvisningar om skydd mot olycksfall och ohälsa ombord, vari även hantering av farligt gods behandlas.

I fråga om sjötransporter har Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO) utarbetat föreskrifter. Dessa anger hur fartyg, som transporterar farligt gods, skall vara konstruerade och utrustade och hur fartyg och laster skall hanteras. Bl. a. har två koder utarbetats med speciella säkerhetsanvisningar för transport av kemikalier i bulk. Den första, som är en interimisrekommendation för befintliga fartyg, sattes i kraft genom sjöfartsverkets kungörelse den 12 juni 1970 om transport till sjöss av flytande kemikalier i bulk. Den andra koden, kallad kemikaliebulk-koden, antogs av IMCO:s generalförsamling den 12 oktober 1971. Sjöfartsverket har för avsikt att sätta den i kraft i Sverige den dag IMCO rekommenderat, dvs. den 12 april 1972. De detaljföreskrifter som behövs för tillämpningen utarbetas av sjöfartsverket i nära samråd med norska sjöfartsdirektoratet.

I sammanhanget vill jag också nämna, att den internationella redarorganisationen (ICS) utarbetat operativa säkerhetsanvisningar för transport av kemikalier i bulk, som tillämpas av svenska redare.

Jag vill även hänvisa till den sedan juli 1971 verksamma sjöfartens tankfartygsoperativa kommitté (STOK) med representanter för redare, ombordanställda och sjöfartsverket, som tagit initiativ till fortbildningskurser för personal sysselsatt med petroleum- och kemikalietransporter. Den första petroleumkursen anordnades vid Malmö sjöbefälskola i november-december 1971. Den första kemikaliekursen kommer att äga rum i Kalmar i april i år.

Säkerheten i här berörda avseende främjas även av en effektiv tillsynsverksamhet. Sjöfartsinspektionen har under senare år tilldelats ökade resurser för att förstärka sina insatser på området. Sjöfartsinspektionen och yrkesinspektionen kommer även att öka sina insatser i skyddet mot olycksfall över huvud ombord på fartyg. Detta sker i direkt samverkan med berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.

Av den lämnade redovisningen torde framgå, att omfattande åtgärder redan i dag sätts in för att så långt som möjligt undvika olyckor. Av vad jag sagt framgår även, att ytterligare insatser – såväl vad gäller säkerhetsföreskrifter som tillsyn, utbildning och information – kommer att vidtas för att garantera säkrast möjliga transporter av farligt gods till sjöss.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på frågan. Av det utförliga svaret framgår att tillsynsmyndigheten sjöfartsverket infört bestämmelser som på olika sätt ålägger rederierna att hålla fartygen utrustade på sådant sätt att olyckor skall förebyggas. Det framgår också att ett visst samarbete sker mellan redare, ombordanställda

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om skärpta
bestämmelser för
transporter till
sjöss av kemiska
laster*

och sjöfartsverket för att främja detta syfte. Sjöfartsverket utövar också tillsynsverksamheten, dvs. övervakar att utfärdade bestämmelser åtydles.

I det fall som jag har tagit upp, explosionen på M/T Sintus, har enligt vad utredningen visar last av kemikalier i bulk förekommit utan att utfärdade bestämmelser följts. Fartyget hade fört en last av metanol utan att det erhållit klass härför.

Det finns föreskrifter angående transport av olika flytande kemikalier. Metanol finns ej upptaget i dessa föreskrifter, men enligt gällande bestämmelser skall i sådant fall, dvs. vid transport av kemikalier som ej finns med i bestämmelserna, särskilt tillstånd inhämtas hos sjöfartsverket. Så har ej skett. På förekommen anledning har i fartygets tillsynsbok den 24 augusti 1971 införts att fartyget inte fick föra sådan last som metanol.

Den 4 januari 1972 inträffade en explosion i samband med rengöring efter en metanollast. Explosionen orsakade en ung sjömans död och ytterligare två personer fick allvarliga skador. Lasten hade intagits i utländsk hamn – i det här fallet i Tallinn i Sovjet. Här kan inte svensk fartygsinspektion kontrollera vad fartyg lastar och hur det lastas. Besättningen känner inte till vad som fraktas – i det här fallet en flytande kemisk produkt – med ett fartyg som med hänsyn till sin säkerhetsutrustning och beskaffenhet i övrigt ej var klassat för detta och ej heller hade tillstånd därtill.

Är statsrådet villig medverka till att sådana regler införes att besättningen på lämpligt sätt informeras – i varje särskilt fall – om de kemiska laster som ett fartyg med hänsyn till sin beskaffenhet och utrustning får föra och dessutom erhåller sådan *trovärdig* uppgift angående den produkt som skall lastas att det kan avgöras om den verkligen får tas ombord?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Till svar på den direkta frågan av herr Rosqvist vill jag säga att redarens allmänna skyldighet enligt säkerhetslagstiftningen att tillse att ombordanställd får kännedom om de särskilda risker för ohälsa och olycksfall, som är förbundna med arbete av visst slag på fartyget, har beträffande transport av farliga laster reglerats närmare i sjöfartsverkets anvisningar från juni 1971 om skydd mot olycksfall och ohälsa. Där sägs bl. a.:

”På fartyg som transporterar hälsofarliga ämnen skall särskilt meddelande därom finnas uppsatt på anslagstavla för besättningens kännedom. Meddelandet skall ange vilka försiktighetsåtgärder som ombordanställd skall vidta för att ej utsättas för hälsorisker och de symptom som erhålles vid förgiftning. Meddelandet skall vidare ange ämnets brandfarlighet, brandbekämpnings- och saneringsåtgärder och kortfattade anvisningar för säkra arbetsmetoder samt andra upplysningar som kan vara av värde. Meddelandet bör utformas som ett iögonenfallande varningsanslag med farosymboler enligt IMCO:s kod om transport till sjöss av farligt gods och med svart och gul kantmarkering (s. k. skyddsmärkning). — — — Finns personal bland besättningen som ej är läskunnig i svenska, norska eller danska språket skall meddelandet även vara avfattat på engelska”.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om åtgärder med
anledning av av-
stängning av vissa
glesbygdsvägar*

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Det är tydligt att det finns bestämmelser, och de kanske finns åtkomliga för besättningen. Men besättningen vet inte vilken sorts last fartyget får föra, och man vet heller inte med säkerhet vilken last som tas ombord. Det var så det gick till på M/T Sintus. Det är för att förebygga att sådant upprepas som jag ställer min fråga.

Jag är medveten om att de allra flesta redare är ansvarsmedvetna. I det fall som jag har relaterat kan man inte säga att vederbörande varit direkt ansvarsmedveten, och det har medfört en mycket allvarlig olycka.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 28 Om åtgärder med anledning av avstängning av vissa glesbygdsvägar

Herr kommunikationsministern Norling erhöll ordet för att besvara herr Öhvals (fp) i kammarens protokoll för den 10 februari intagna fråga, nr 64, och anförde:

Herr talman! Herr Öhvall har frågat mig om jag avser att vidta särskilda åtgärder med anledning av de svårigheter som drabbar befolkningen i Norrbottens inland, när vägverkets aviserade avstängning av vissa glesbygdsvägar träder i kraft.

Frågan torde närmast avse statens vägverks beslut om att dra in vissa vägar eller vägdelar i Norrbottens län. Åtgärden innebär att dessa undantas från allmänt vägunderhåll men inte att de avstängs.

Låt mig först konstatera, att bestämmelserna i väglagstiftningen är sådana att om länsstyrelsen och vägverket har skilda uppfattningar i fråga om indragning av väg skall ärendet underställas Kungl. Maj:ts prövning. I de beslut som vägverket fattat beträffande indragning av väg i de av herr Öhvall avsedda fallen, har vägverk och länsstyrelse varit överens om indragningarna. I två fall har besvär anförts över vägverkets beslut. Remissbehandling pågår, och innan ställning tagits är jag självfallet inte beredd att göra några uttalanden.

Som bekant kan länsstyrelsen ge statsbidrag till enskild väghållning. Statsbidrag utgår om vägen är utfart för en bebyggelse och är av betydande längd eller om vägens drift är synnerligen betungande för väghållaren. Regeringen har i årets statsverksproposition föreslagit att anslaget Bidrag till drift av enskilda vägar skall ökas med drygt 5 miljoner kronor till 60 miljoner kronor.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Kommunikationsministern säger att i två fall har besvär anförts mot beslutet om att vägar skulle undantas från allmänt vägunderhåll. Beträffande detta är inte kommunikationsministern beredd att nu säga någonting, och det kan jag förstå.

För att undvika missförstånd vill jag deklarerat att bakom min fråga inte ligger någon anklagelse mot den regionala vägmyndigheten i

Norrbottnen, när den har ansett sig tvingad att undanta vägar från underhåll. Det gäller nio vägar på sammanlagt ungefär tre mil. Liknande åtgärder pågår på många håll i Norrlands inland. När anslagen är knappa blir det ofta glesbygdsbefolkningen som kommer i kläm. Plogbilen kommer inte längre i vanlig ordning, och de såriga vägarna under våren och försommaren lämnas utan åtgärd.

Att sörja för en god vägstandard i glesbygden är i högsta grad en fråga om social och ekonomisk utjämning. Glesbygdsbefolkningen har enligt en utredning som gjorts vid Umeå universitet en klar uppfattning när det gäller vägfrågorna. Av de tillfrågade säger inte mindre än 40 procent att vägfrågan för dem är väsentligast av allt. I den fortsatta planeringen måste större vikt läggas vid de regionalpolitiska aspekterna. En förutsättning för att de regionalpolitiska insatserna skall ge en önskad effekt är givetvis att man kan upprätthålla vägar och servicestandard på ett tillfredsställande sätt. För närvarande pågår en regional trafikplanering, och det borde vara helt uteslutet att lägga ner trafikleder och anslutningsvägar, innan man kan överblicka vad den trafikplaneringen kommer fram till.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill bara göra den korta kommentaren till vad herr Öhvall sade att möjligheterna att bo kvar i glesbygden med hänsyn till de statsbidrag som ofta utgår inte är direkt kopplade till tillgången på allmän väg. Vi måste komma ihåg att flertalet av de boende i glesbygderna redan i dag normalt bor längs enskilda vägar som de får använda sig av – och för vilka man ofta får statsbidrag – innan de kommer ut på det allmänna vägnätet.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att vägarna ju blir överförda till enskilt underhåll där man kan få statsbidrag. Men enligt vägverkets framställningar fanns inte mindre än 400 sådana här ärenden som vilade på grund av att det inte fanns medel. Vid utgången av 1971 uppgick den totala eftersläpningen av ärenden till inte mindre än 600 enligt vägverkets beräkningar. Det är alltså ansökningshandlingar som ligger utan att åtgärdas. Det är klart att detta är mycket tråkigt för den befolkning som drabbas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 29 Ang. SJ:s fraktpolitik beträffande malmbanan

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Öhvalls (fp) i kammarens protokoll för den 15 februari intagna fråga, nr 66, till herr inrikesministern, och anförde:

Herr talman! Herr Öhvall har frågat chefen för inrikesdepartementet om han avser att undersöka huruvida statens järnvägars fraktpolitik på malmbanan är förenlig med regionalpolitiska strävanden. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om reservering
för sjukhus m. fl.
institutioner av
enkla och lätt-
fattliga tele-
fonnummer*

Enligt uppgift är fraktavtalsförhandlingarna inte slutförda. Jag anser mig under sådana förhållanden inte böra göra några uttalanden.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga, även om jag inte denna gång heller fick det svar jag hade önskat mig. Frågan ställdes den 14 februari, och jag riktade den till *inrikesministern*. Anledning därtill var att jag ansåg att det här gällde en prisfråga som borde bli föremål för en undersökning.

SJ vill höja frakterna för den malm som fraktas på malmbanan från Vitåfors i MalMBERGET till järnverket i Luleå. Man vill höja ersättningen för 1972 med 2 miljoner kronor och för 1973 med ytterligare 3 miljoner kronor – alltså en höjning på 40 à 50 procent på två år.

NJA protesterar och anser att järnverket redan nu har världens dyraste malmfrakter. Om vi sätter index för den egna frakten till 100, blir resultatet att man i USA ligger på mellan 46 och 67, i Canada på 63 och i Australien på 57. Om NJA skulle acceptera SJ:s nya krav skulle index stiga till 123 första året. Per tonkilometer räknat får NJA betala 8,3 öre, medan man i andra länder betalar mellan 3,2 och 4,6 öre.

På malmbanan fraktas också exportmalm för LKAB:s räkning. I detta fall gäller dock ett annat fraktavtal. Skäligheten i detta avtal har också ofta ifrågasatts. Det är kanske inte så underligt eftersom SJ ju har monopolställning när det gäller malmtransporterna.

Enligt min mening måste det vara något galet med prissättningen på malmtransporterna, när NJA på allvar överväger att frakta malm från Lappland ner till kusten med lastbilar. Frågan är värd att undersökas. Regeringen borde göra det.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Öhvall nämnde först att han hade ställt sin fråga redan den 14 februari. Det är helt riktigt. Jag har fått frågan för besvarande, eftersom den ligger inom mitt verksamhetsområde. Att den inte besvarats förrän i dag, beror på att jag haft kammarens tillstånd att på grund av utlandsresor få besvara frågan först i dag.

I sakfrågan vill jag inte säga ett dugg mer än som sagts i svaret. Jag uttrycker bara min förvåning över att herr Öhvall tycks tro att herr Öhvall och jag i den svenska riksdagen kan föra fraktavtalsförhandlingar som berör Norrbottens järnverk och statens järnvägar. Jag hoppas att herr Öhvall är ensam om uppfattningen att det är den rätta platsen att föra fraktavtalsförhandlingar på.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 30 Om reservering för sjukhus m. fl. institutioner av enkla och lättfattliga telefonnummer

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Börjessons* i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 17 februari intagna fråga, nr 74, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag är beredd medverka till att enkla och lättfattliga telefonnummer reserveras för sjukhus och andra institutioner med viktiga samhällsfunktioner samt att dessa telefonnummer bereds särskild plats i respektive telefonkataloger.

Televerket tar i all rimlig utsträckning hänsyn till de av herr Börjesson aktualiserade frågorna.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga – det var kort men jag tycker att det innehöll vad jag önskat i fråga om svar.

Jag vill gärna kommentera anledningen till att jag väckte min fråga.

För den stora allmänheten skulle det vara av stor betydelse om man kunde underlätta kontakterna med institutioner såsom sjukhus etc. som har samhällsviktiga funktioner att fylla genom att för dessa inrättningar reservera enhetliga telefonnummer över hela landet med undantag för riktnummer. För vanliga medborgare innebär det i många fall svårigheter att få tag i respektive nummer speciellt om man vistas utanför hemorten. Telefonkatalogerna kan ofta innehålla hänvisningar vid ett telefonnummer som i synnerhet vid brådskande tillfällen fördröjer och komplicerar möjligheterna till kontakt med rätt avdelning eller person på den institution man söker. Speciella svårigheter uppstår då man på hemorten önskar snabb kontakt med en institution ute i landet, eftersom man i regel har tillgång till endast hemortens telefonkatalog.

Enligt uppgifter som jag inhämtat skulle inte oöverstigliga tekniska hinder föreligga för att genomföra enhetliga telefonnummer för t. ex. sjukhus, jourhavande läkare, brandkår och polis med undantag för riktnumret som gäller för vederbörande ort. Med den allt större betydelse telefonen fått som ett snabbt kommunikationsmedel borde enligt min mening de tekniska möjligheterna utnyttjas så att människorna på enklast tänkbara sätt kan använda dessa snabba kontaktmöjligheter i brådskande fall. Enhetliga nummer, såsom exempelvis 90 000, kunde förbehållas samhällsnyttiga serviceorgan av olika slag och reserveras särskild plats i telefonkatalogerna. På denna plats bör samtliga institutioners namn och nummer stå för att medborgarna lätt skall få tillgång till respektive telefonnummer. På större orter där det t. ex. förekommer flera sjukhus kan lämpligen de två sista siffrorna varieras. För den stora allmänheten skulle enhetliga telefonnummer betyda så stora lättnader i kontaktmöjligheterna att frågan bör följas med allra största uppmärksamhet.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag var mycket kortfattad i mitt svar, framför allt beroende på att jag inte riktigt kunde inse vad det fanns för problem i herr Börjessons fråga. Jag vet litet mera nu.

Jag nämnde redan i mitt svar att televerket i all rimlig utsträckning tar hänsyn till önskemålen från samhällsviktiga institutioner när det gäller telefonnummer och redigering av telefonkatalogen osv. Detta har enligt min uppfattning lett till att det inte är några större svårigheter att få reda på aktuella telefonnummer.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. säkerhets-
åtgärderna vid
transport av
värdepost*

Det kan också tilläggas att det i samband med de senaste årens kommunsammanläggningar, som i vissa fall lett till mycket stora kommuner som sträcker sig över flera olika riktnummerområden, har uppstått svårigheter med att olika organ inom en kommun finns i olika delar av telefonkatalogen. Liksom andra organ har emellertid kommunerna möjlighet att få hänvisningar i telefonkatalogen. Möjligheterna att ytterligare förbättra informationen i katalogen kommer att utredas av televerket i samband med en planerad översyn av bestämmelserna för själva katalogföringen.

Herr Börjesson nämnde telefonnumret 90 000. Jag tycker att det är väsentligt, ty det är ett telefonnummer som går till televerkets SOS-centraler. Denna SOS-tjänst som inrättades i mitten på 1950-talet efter riksdagsbeslut innebär ju att en människa i nöd alltid kan slå numret 90 000 var än i landet han eller hon befinner sig. Genom telefonnumret 90 000 kommer man i kontakt med polis, med ambulans, med brandkår, med jourhavande läkare, med sjöräddning, med jourhavande tandläkare och jourhavande präst m. fl. Det kostar aldrig mer än avgiften för en samtalsmarkering, och om man till äventyrs skulle vara tvungen att ringa ett sådant samtal från en telefonkiosk med den vanliga tremilsapparaten behöver man inte ens betala för ett sådant samtal.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för den komplettering av sitt svar som kommunikationsministern har lämnat. Jag vill också vitsorda det värdefulla i att vi har numret 90 000 att tillgå i brådskande fall. Men det bör gälla i brådskande fall och inte användas i tid och otid.

När jag här talar om svårigheter, menar jag att det är angeläget att man gör det ännu lättare för den telefonerande allmänheten att kunna slå i telefonkatalogen. Hade man i telefonkatalogerna en särskild sida som just var reserverad för samhällsnyttig service, såsom sjukhus, brandkår, polis etc., tror jag att det skulle vara av mycket stort värde för allmänheten.

Jag tolkar svaret, både det första och det kompletterande svaret, så att man på televerket följer den här frågan med allra största uppmärksamhet, och jag är tacksam för det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 31 Ang. säkerhetsåtgärderna vid transport av värdepost

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Börjessons* i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 17 februari intagna fråga, nr 75, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig vilka åtgärder som vidtagits för att trygga säkerheten för transport av värdepost.

Jag besvarade den 16 november 1971 i kammaren en enkel fråga av herr Börjesson om säkerheten vid värdetransporter. I det sammanhanget redogjorde jag för en rad åtgärder som vidtagits av postverket för att förbättra säkerheten. Som exempel på vidtagna åtgärder nämnde jag ökat

antal transporter med polisbevakning eller dubbelbemanning, ökad användning av kommunikationsradio samt körning på dagtid i allt större utsträckning.

Sedan jag lämnade mitt förra svar till herr Börjesson har postverket vidtagit ytterligare säkerhetsförbättrande åtgärder framför allt genom transport av värdepost på dagtid i ännu större utsträckning. Ytterligare åtgärder förbereds på grundval av en omfattande kartläggning av hela den postala transportapparaten.

Överläggningar pågår vidare mellan postverket och rikspolisstyrelsen bl. a. om möjligheten till utökad polisbevakning vid värdetransporter.

Jag nämnde i mitt förra svar till herr Börjesson att en viktig fråga i det här sammanhanget är att undersöka möjligheterna att genom vissa arrangemang nedbringa såväl antalet värdetransporter som storleken av de transporterade beloppen. I detta syfte har i början av året – efter initiativ av postverket – en expertgrupp bildats med företrädare för riksbanken, rikspolisstyrelsen och postverket.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka även för detta svar. Det är riktigt att det, som kommunikationsministern sade här, var så sent som för några månader sedan som vi här i riksdagen diskuterade frågan om större säkerhet vid transporter av värdepost. Det skedde i anledning av en uppmärksamrad rånkupp i Halland.

Kommunikationsministern framhöll vid den frågestunden att det inte är möjligt att skapa ett säkerhetssystem som kunde anses vara fulländat, detta på grund av de höga kostnader det skulle medföra. Det rör sig dock om 2 miljoner transporter av detta slag per år och i genomsnitt 7 000 per dag.

Jag anser att dessa siffror belyser nödvändigheten av att man ser till att de här transportererna sker på ett mera betryggande sätt än vad som av allt att döma nu är fallet.

Helt nyligen inträffade återigen en kupp, och det rörde sig också denna gång om mycket pengar. Beträffande detta fall finns det verkligen anledning att ifrågasätta lämpligheten av att postverket använder biltransporter utan bevakning vid transport av större värdepost. Hade man vidtagit en sådan åtgärd som nämns i svaret, nämligen att man skall se till att de större värdetransporterna skall följas med bemanning, så hade inte denna tråkiga händelse inträffat.

Jag nämnde i diskussionen i höstas att en postbefordran med järnväg vore med all säkerhet att föredraga. Där järnvägsförbindelser finns, borde enligt min mening värdepost transporteras med järnväg. Med all säkerhet skulle järnvägstransporterna utgöra den säkraste metoden och också kännas tryggare för den som ansvarar för transporten. Vid en kupp är det inte bara så att pengar kan gå förlorade utan dessutom kan enskilda människor utsättas för stora risker. Under alla förhållanden måste alla möjligheter till bättre säkerhetsbestämmelser noga övervägas. Det som inträffat bör utgöra tillräckligt motiv för ökade ansträngningar i detta syfte.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill bara göra den korta kommentaren, att varje ändring i en mycket stor och dyrbar transportapparat som den posten har medför ett stort arbete, och man gör inga stora ändringar över en natt. Trots detta har i alla fall postverket på den korta tid som gått sedan jag förra gången svarade herr Börjesson här i kammaren gjort väsentliga ändringar i transporten av värdepost. Postverket har också gjort en översyn av säkerhetsinstruktionerna till personalen om uppträdandet i olika situationer.

Jag vet inte vad herr Börjesson avsåg med det lilla exempel som han snuddade vid. Det kunde inte gärna vara något annat han tänkte på än det nyligen inträffade fallet med den chaufför som försvann. Att man i det fallet slog larm så sent, berodde inte på brister i säkerhetssystemet utan får skyllas på den mänskliga faktorn.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 32 Ang. upprätthållandet av färjförbindelser

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Glimnérs* (c) i kammarens protokoll för den 22 februari intagna fråga, nr 81, och anförde:

Herr talman! Herr Glimnéer har frågat mig om jag vill medverka till att de orter som är beroende av färjförbindelser inte får försämrade förbindelser på grund av arbetstidsförkortningen för färjpersonalen.

Trafiken vid färjlederna bör vara turlisteregrerad. Vid de flesta och framför allt de större färjlederna är detta sedan länge fallet.

Enligt den från årsskiftet gällande vägkungörelsen, som ersätter den tidigare vägstadgan, skall länsstyrelse – och inte som hittills väghållare, dvs. i dessa fall vägförvaltning – fastställa turlistorna. I samband därmed prövas turlistorna med hänsyn till aktuella trafikbehov. Även personalens tjänstgöringsförhållanden beaktas. Bl. a. är arbetstidsförkortningen här av betydelse.

I flertalet fall innebär de nya turlistorna endast smärre förändringar och förskjutningar som knappast innebär försämrade färjförbindelser.

I en del fall – det gäller särskilt mindre färjleder – skulle en fortsatt oreglerad färjtrafik eller en oförändrad turlista till följd av arbetstidsförkortningen ställa krav på en betydande personalökning. Oförändrad färjtrafik respektive turlista vid samtliga färjleder bedöms enligt vägverket kunna leda till en utökning av färjpersonalen med omkring 50 man vilket innebär en årlig kostnadsökning av ca 3 miljoner kronor. Till detta kommer att det kan bli nödvändigt att förse en del av denna personal med tjänstebostäder.

Vid ca ett tiotal mindre färjleder finns det enligt uppgift anledning att överväga om trafikbehovet är så stort att det motiverar färjtrafik nattetid. Man måste då emellertid inte enbart ta hänsyn till trafikens omfattning utan även till de lokala ortsförhållandena, förekomsten av trafikanter med skiftarbete, turlistor för busslinjer etc. Rimliga omfartsmöjligheter är också av betydelse.

För brådskande transporter såsom vid sjukdomsfall finns den vid vägverket inrättade beredskapstjänsten. Det innebär att man dygnet runt per telefon kan komma i kontakt med ansvarig arbetsledare, som i sin tur kan larma den personal som kör färjan.

Genom att det numera ankommer på länsstyrelsen att fastställa turlista bör möjligheterna för en mera allsidig avvägning mellan de olika intressen som betingar färjtrafikens omfattning ha förbättrats.

Herr GLIMNÉR (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga, men trots svarets utförlighet har det ändå inte kunnat skingra mina bekymmer för den försämring som man kan förvänta.

Bakgrunden till min fråga är ett länsstyrelseförslag om inskränkning av trafiken med ett antal färjor inom vårt län. Som exempel kan anges fyra fall, där färjeleden t. ex. stängs kl. 22 mot tidigare kl. 23, där natttrafiken kommer att upphöra, där passningstjänsten kommer att upphöra och där färjeleden kommer att stängas mellan kl. 12 och 17.

Till detta förslag är fogat en PM, där man konstaterar att den nya arbetstidslagen trädde i kraft den 1 januari 1972 och att i samband därmed ett avtal träffats om nya arbetstider för färjvakterna.

I denna PM slår man, herr talman, fast att "antalet färjvakter får enligt givna direktiv icke ökas". Detta är ett konkret exempel på vad herr Dahlgren efterlyste i förra veckans debatt med statsrådet här i kammaren, då han fråga om det gjorts något uttalande om att servicenivån ytterligare skulle minskas, en fråga som statsrådet då lämnade obesvarad. Jag får tolka svaret här i dag av statsrådet så att servicenivån på detta område kommer att minska.

Jag vill, herr talman, ställa en följdfråga till herr statsrådet, eftersom dessa inskränkningar av färjetrafiken har underställt berörda kommuner. Av gårdagens press kunde jag konstatera hurusom skolstyrelsen i Norrköping i sitt yttrande angående färjetrafiken över Bråviken har hemställt om en utökad färjetrafik i stället för en försämring. Jag skulle då vilja fråga statsrådet beträffande det förslag om den försämrade servicen vid färjorna som nu gått ut på remiss till kommunerna: Om det är så att kommunen motsätter sig denna försämring, kommer man att vidta andra åtgärder och behålla turtätheten eller är detta remissförfarande endast en formsak? Kommer man inte under sådana förhållanden att ta någon hänsyn till kommunernas yttranden?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Vi utfärdar inga anvisningar från Kungl. Maj:t om försämrad service, utan vi konstaterar att i detta fall som i andra fall och på andra områden har huvudmännen för verksamheten nu fått klart för sig att det skall bli en arbetstidsförkortning. Man måste då se över sina arrangemang, och ta hänsyn till de nya förhållanden man har att arbeta under. Det är ingenting specifikt för denna verksamhet, utan det gäller överallt i samhället. Om man då, som jag sade i mitt svar, finner att det i något fall kan vara möjligt att i samråd och med hänsynstagande till de lokala ortsförhållandena, förekomsten av trafikanter med skiftarbete,

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om åtgärder för
att minska be-
lastningen på
landsvägsnätet*

turlistor för busslinjer etc. vidta en eller annan inskränkning i verksamheten för att täcka de kostnader som arbetstidsförkortningen medför, så kan väl detta ändock inte betecknas som ett medvetet besked om att servicen från ett visst datum skall försämras.

Herr Glimnér frågade hur det är med överklagningsrätten. Självfallet gäller också i fråga om dessa beslut att om en kommun inte anser länsstyrelsens beslut beträffande turlistor för färjetrafiken vara riktigt avvägt kan kommunen genom att anföra besvär få beslutet prövat av regeringen. Denna besvärsmöjlighet föreligger också för statens vägverk, om vägverket anser att den fastställda turlistan medför onormalt höga kostnader för färjedriften, jämfört med de förbättrade trafikförhållanden på andra håll i länet som man skulle kunna åstadkomma med dessa medel.

Herr GLIMNÉR (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för detta inlägg. Att det finns en överklagningsrätt är inte precis någon nyhet. Om besvär en gång kommer att anföras hoppas jag att de kommer att behandlas välvilligt.

Jag kan dock inte komma ifrån uppfattningen att man i vissa orter står inför försämringar som drabbar människorna ute i periferin, de som har långa avstånd och som är beroende av dessa förbindelser vare sig de skall till jobbet eller till serviceorten, vare sig det är fråga om transporter för skolskjutsar eller sjukresor eller vad det vara må. De inskränkningar som är aviserade kommer att innebära försämringar för dessa människor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 33 Om åtgärder för att minska belastningen på landsvägsnätet

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Lövenborgs* (vpk) i kammarens protokoll för den 22 februari intagna fråga, nr 82, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har frågat mig om jag anser att de statliga företagen bör rekommenderas att i sin trafikplanering utgå från att landsvägsnätet – särskilt när det gäller speciellt tung trafik - i minsta möjliga utsträckning belastas och att SJ:s taxepolitik liksom andra åtgärder utformas för att befrämja detta syfte.

De statliga företagen har samma strävan som andra företag att genomföra sina transporter på ett effektivt sätt till så låga kostnader som möjligt. Det innebär att man för godstransporter väljer järnväg när transportens art är sådan att järnvägen är det för företaget bästa transportalternativet och att man väljer lastbil när denna är det bästa alternativet. Ofta kan en kombination av järnväg och lastbil vara mest gynnsam och ge de lägsta transportkostnaderna.

Gällande bestämmelser möjliggör för SJ att sluta särskilda fraktavtal med sina kunder. SJ äger därvid medge sådana nedsättningar i förhållande till taxan som bedöms förenliga med företagets ekonomiska intresse. Denna möjlighet gäller självfallet i fråga om såväl statliga som enskilda kunder.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, men jag vill inte påstå att jag tycker det är särskilt tillfredsställande. Det ger ingen antydning om en bättre styrning och samordning för att gagna samhället i dess helhet när det gäller trafikpolitiken och de statliga företagens handlande.

Anledningen till min fråga är inte bara det problem som tidigare har berörts här, nämligen fraktavtalet mellan NJA och SJ, denna rosenrasande diskussion. Det är som bekant så, vilket tidigare har framförts här, att SJ har krävt att fraktpriserna på malmtransporterna till NJA skall höjas med 20 procent på fjolårets tonpris. Det är en sten på bördan, och NJA har inte funnit anledning att acceptera dessa priser. Man har sagt nej. Inför öppen ridå har en mycket infekterad diskussion förts. Eftersom NJA bygger ut och kommer att förbruka ännu mera malm i framtiden kommer fraktkostnaden att öka drastiskt under kommande år, så mycket är väl klart.

Allt detta har gjort att det mellan ledningarna för två statsföretag har öppnats en diskussion av sådan karaktär att man nästan måste nypa sig i armen för att övertyga sig om att man är riktigt vaken.

Från SJ:s sida har det talats om den dåliga lönsamheten, om att det hela måste gå ihop, om att man har ränteutgifter på malmbanan osv., och därför måste man höja priserna. Och då talar man ändock om malmtrafiken, som – det vet varje norrbottning – har gett staten, liksom också SJ, så oerhörda vinster under åren.

NJA har svarat med att infordra offert från lastbilsföretag för att överväga malmtransport på landsväg eller i andra hand att köpa malm från utlandet. Den friheten tycker jag att man måste lägga sig i en smula.

Detta är en helt absurd diskussion. Var och en begriper ju att något så stolligt egentligen inte kan inträffa som att man börjar frakta malmen på landsvägarna med lastbil. Men diskussionen återspeglar det anarkistiska tillstånd som råder inte bara på det trafikpolitiska fältet utan också när det gäller relationerna och samordningen mellan statsföretagen. Man får ju bevittna hur två statsföretag etablerar ett privat inbördeskrig och sätter käppar i hjulen för varandra.

Och det var orsaken till min fråga. Visar inte den diskussion som jag har hänvisat till hur angeläget det är med en annan trafikpolitik, som inte bara kräver kostnadstäckning in absurdum för SJ, och hur nödvändigt det är med en bättre samordning mellan de statliga aktiviteterna för att styra trafiken i förnuftig riktning?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill till herr Lövenborg liksom tidigare till herr Öhvall säga att vi har rätt att uttala oss om det mesta i det här huset men att vi knappast bör ta oss rätten, vare sig nu eller framgent, att diskutera fraktavtalsförhandlingar mellan statens järnvägar och Norrbottens järnverk eller förhandlingar mellan två parter i något annat sammanhang.

Jag vill dessutom erinra om den regionala trafikplanering som nu skall genomföras i landets samtliga län. Inom parentes sagt ligger Norrbottens län, som är ett försökslän, ett år före med den planeringen. Genom de trafikplaner som skall upprättas och som i princip omfattar alla transportgrenar kommer vi att få ett underlag som bättre än hittills gör

*Om åtgärder för
att minska be-
lastningen på
landsvägsnätet*

det möjligt att bedöma den rimliga arbetsfördelningen mellan olika transportmedel. I den planeringen kommer att belysas den roll som olika transportmedel, med hänsyn till bl. a. transportstrukturen i stort inom regionen och respektive transportmedels förutsättningar, kan spela när det gäller att på ett ändamålsenligt och ekonomiskt godtagbart sätt tillgodose olika slag av transportbehov.

Låt mig sedan allra sist säga – bortsett från alla andra synpunkter på den här verksamheten och de förhandlingar som just nu förs bl. a. uppe i Norrbotten – att jag i princip anser att malmtransporter eller tunga transporter av annat slag icke lämpligen bör ske på landsväg.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det sista i herr Norlings andra anförande var egentligen det mest positiva. Jag har inte umgåtts med illusionen att vi här och nu skulle kunna lösa frågan om fraktavtalet mellan SJ och NJA, men jag hade väntat mig att herr Norling litet mer skulle betona vikten av en bättre samordning mellan de olika statsföretagen.

Vi som är positivt inställda till statsdrift – vilket ju vi kommunister är – ställer också kravet att statsföretagen skall gå före med gott exempel. I stället handlar man nu så, att statsdriften ofta diskrediteras. Det är detta som är allvarligt.

Jag utgår alltså ifrån att frågan om malmtransporterna från malmfälten till NJA kommer att lösas – inte på det sättet att vi får en öde och tyst bana medan NJA köper malmen från USA eller Liberia eller så att vi norrbottningar trängs ut från landsvägarna av fullastade malmbilar i full karriär. Så kan det naturligtvis inte bli, men diskussionen är onödig och förvirrande och stärker inte statsdriftens anseende.

När det gäller att komma fram till en bättre trafikplanering och en bättre trafikpolitik över huvud taget menar jag att statsföretagen bör komma med i bilden på ett annat och bestämdare sätt. Man bör gå före med gott exempel, och jag anser att samhället också måste ta sig rätten att påverka de stora statliga företagens trafikplanering och befrämja den genom en förnuftig trafikpolitik.

Jag tänkte inte bara på kubbningen mellan SJ och NJA och det senare företagens hot om att gå ut på landsvägarna med malmtrafiken. Med i bilden finns också ASSI som i en ny trafikplan, vilken presenterades i fjol, förberedde indragning av hamnen i Karlsborg i Norrbotten och landsvägskörning av produktionen. I det fallet var det ju bara en vaken folkopinion som tvingade ASSI:s ledning att åtminstone synbart revidera de mest utvecklade planerna. Men den frågan hänger ännu i luften, eftersom ASSI kräver upprustning av hamnen i Karlsborg och det är ovissst vem som skall betala. Där finns också ett hot om att man kommer att ytterligare belasta ett redan hårt belastat vägnät.

Till den frågan får vi väl återkomma eftersom jag har interPELLERAT, men jag tar också detta som ett exempel på hur olika statsföretags ledningar opererar utan samordning och utan hänsyn till varandra och till önskemålet om en förnuftigare trafikpolitik. Det är därför som jag tycker att det finns all anledning till någon form av rekommendation som de statliga företagen, inklusive SJ, har att ta hänsyn till.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 34 Om bibehållande av oförändrade järnvägskommunikationer i Skaraborgs län

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om bibehållande
av oförändrade
järnvägskommuni-
kationer i Skara-
borgs län*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Hyltanders* (fp) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 88, och anförde:

Herr talman! Herr Hyltander har frågat mig om jag vill medverka till att järnvägskommunikationerna inom Skaraborgs län inte kommer att försämrats, vilket synes vara fallet om förslaget till ny vartidtabell 1972 genomföres.

SJ har rätt att själv bestämma trafikomfattningen på järnvägsnätet. I samband med tidtabellskiftet ser SJ regelmässigt över förbindelserna i syfte att anpassa dessa till trafikefterfrågan. I den mån större tidtabellförändringar blir aktuella, föregås dessa normalt av samråd med länsstyrelsen, som i sin tur inhämtar yttranden från berörda kommuner och andra intressenter.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, även om det kanske påminner något om de svar som brukar ges när det gäller radioprogram och liknande.

De planerade indragningarna omfattar persontåg-rälsbuss på sträckan Töreboda—Skövde—Falköping, tågnummer 2101, 2105, 2111, 2113 och Falköping—Skövde—Töreboda, tågnummer 2104, 2110, 2112, 2114, 2116 och 2118. Det är tre turer i vardera riktningen måndag—fredag, två lördagsturer i ena riktningen och en lördag—söndagstur i andra riktningen.

I likhet med vad som framhållits från Skövde kommun i skrivelse till SJ:s generaldirektör den 8 februari 1972 och tidigare den 24 november 1971, vill jag fästa uppmärksamheten på ett skoltåg från Töreboda kl. 7.00 med ankomst till Skövde 7.38, som har drygt 100 skolelever och dessutom i genomsnitt ytterligare ett tjugotal passagerare. Med ett sådant underlag förefaller det underligt om man kan få ett sådant tåg olönsamt. I så fall torde det vara fel på grunderna för lönsamhetsberäkningarna. Det har nämligen föreslagits att det tåget skall indragas.

Det förefaller orimligt om man på den järnväg, västra stambanan, som det här gäller och som tillhör våra mest lönsamma, belastar viss trafik på delsträckor med totala kostnadsdelar under det att man inte låter vinsterna för den totala driften även fördelas på respektive bandel. Räkningar på det sättet bidrar man verkligen till att få snurr på den onda cirkeln: ifrågasatt lönsamhet — indragning — sämre lönsamhet — mera indragningar — olönsamhet — och kanske till sist nedläggning.

Jag tror att det finns en annan väg att gå och att man med anpassning och service kan bidra till lönsamhet även när det gäller regionaltrafik — den som vi diskuterar i dag. Därmed är inte sagt att man inte kan få företa ändringar som kan innebära slopande av en eller annan förbindelse. Men för att ge trafikanterna möjlighet att nå den mer snabba och genomgående trafiken kan det inte vara rationellt att nästan sopa rent i fråga om den regionala trafiken — det måste få negativa effekter på

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om bibehållande
av oförändrade
järnvägskommuni-
kationer i Skara-
borgs län*

anknytningarna och även på lönsamheten på den snabbare trafiken.

När färdvägen – järnvägen – i detta fall redan finns kan det rimligen inte vara mycket dyrare att föra fram en buss på järnväg än på landsväg. Det måste vara något fel i det rationella handhavandet. I vissa fall räknar man med att järnvägstrafiken på linjen Töreboda–Skövde–Falköping skall ersättas med landsvägsbussar. Låt mig då påpeka att tätorterna ligger utefter järnvägen, och det synes mest följdriktigt att behålla trafiken på järnvägen.

Så en speciell kommunikationsfråga. Tidigare hade man en förbindelse från länet – från Skövde – som på morgonen anslöt till expresståget Värmlänningen i Hallsberg. Den medgav att man kunde vara i Stockholm kl. 10 med avresa samma dag. Tar man hänsyn till anslutningssynpunkten när det gäller lönsamheten torde denna förbindelse inte vara olönsam på sikt, och jag frågar kommunikationsministern om han vill medverka till att denna förbindelse återkommer.

Och för att återgå till skrivelsen från Skövde kommun frågar jag: Anser kommunikationsministern att det är lämpligt att avvakta länsstyrelsens förslag till den regionala trafikplaneringen innan så stora ingrepp med nedläggningar i tidtabellen görs som aviserats för 1972?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är ju alldeles ogörligt, som säkerligen herr Hyltander också förstår, för mig att gå in i en diskussion om en enstaka förbindelse. Jag tänker på det sista herr Hyltander tog upp, som jag fattade rörde någon anslutning till Stockholm från Skövde-regionen. Jag ber herr Hyltander om överseende för att jag inte kan gå in på en sådan detaljfråga vid detta tillfälle.

Den andra frågan skulle kunna göras både till en principfråga och till en sakfråga, och vi får väl hålla oss någonstans mitt emellan, eftersom vår tid inte räcker till för att diskutera frågan ur båda synpunkterna. Det är riktigt som herr Hyltander har refererat, att man planerar att fr. o. m. tidtabellsskiftet dra in tre tågpar mellan Töreboda och Skövde och två tåg mellan Skövde och Falköping – detta enligt vad jag underrättats om.

Ett genomförande av det här förslaget skulle naturligtvis innebära att trafikunderlaget minskar på järnvägen men breddas för det redan dominerande persontrafikföretaget på sträckan Töreboda–Skövde, nämligen AB Linjebuss, som – om alltså förslaget blir verklighet – skulle komma att köra ytterligare några bussturer i stället på nämnda sträckor. För SJ:s del skulle, enligt uppgifter som jag inhämtat, tidtabellsändringen innebära en anpassning av tågtrafiken, så att den bättre motsvarade trafikunderlaget.

Detta är själva sakfrågan. Sedan kan jag tillägga – jag vet inte om det exakt stämmer på vartenda exempel som herr Hyltander räknade upp, men det gäller i princip – att det väsentliga vid en tidtabellsändring av det här slaget skall väl inte *alltid* vara vilket transportmedel som kommer till användning, utan det väsentliga skall väl ändå i princip vara att en tillfredsställande kollektiv trafikförsörjning säkerställs för människorna.

Naturligtvis innebär det en viss nackdel – jag erkänner gärna det – att bussarna ibland har något längre restid än tågen, men ändringen från tåg

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om bibehållande
av oförändrade
järnvägskommuni-
kationer i Skara-
borgs län*

till buss kan i en del fall också innebära att man kommer närmare serviceanläggningar, närmare bostadsområden osv. med bussen. Jag gör ingen exemplifiering i det här specifika fallet utan talar fortfarande i princip. Vidare blir det naturligtvis en kompensation genom att man på detta vis kan anpassa trafiken bättre.

Jag menar alltså att man inte så generellt som herr Hyltander, såvitt jag förstod, ville göra kan säga att nu skall vi behålla allt vid det gamla när det gäller järnvägstrafiken under överskådlig tid, åtminstone tills trafikplaneringen är färdig. Det skulle innebära att man fick ett statistiskt förhållande som inte skulle vara nyttigt för någon part.

Herr HYLTANDER (fp):

Herr talman! Det är skada att vi inte har mera tid på oss att föra denna diskussion.

Jag framhöll i mitt tidigare inlägg att vad som här sagts inte får innebära att man inte får göra några förändringar. Den anpassning mellan buss och tåg som kommunikationsministern talar om kan i vissa fall vara befogad och kanske också rationell. Jag håller med om det. Men i detta speciella fall hävdar jag att den knappast är det. Som jag sade finns nämligen bebyggelsen utefter banan, och tätorterna ligger därför placerade så att tågtrafiken är den mest rationella. Även om man ibland skulle önska att komforten vore bättre på SJ:s rälsbussar är det ändå ganska stor standardskillnad mellan att åka rälsbuss och att företa resan med landsvägsbuss; rälsbussen är mer komfortabel. Speciellt gäller detta skoltåget, och det var därför som jag nämnde det i mitt exempel.

Vad sedan gäller förbindelsen med Värmlänningen från mitten av länet, alltså från Skövdestrakten, skulle jag vara tacksam om kommunikationsministern ville lägga den saken på minnet. Med de kanaler som han ändå har med SJ kanske han kan påpeka där att den förbindelsen bör återupptas och att den måhända på lång sikt kan bli lönsam. Man kan nämligen aldrig räkna med att en nyinsatt förbindelse, eller en förbindelse som har varit borta en tid och sedan kommer tillbaka, omedelbart slår igenom i människors medvetande. Man måste ha en viss inkörningstid, innan man når ett fullt utnyttjande av förbindelsen. Människor måste lära sig att den finns.

Jag anser det vara olyckligt, speciellt med det underlag som finns på västra stambanan, att göra ingrepp som medför uppenbara försämringar. Det var därför som jag – kanske litet provocerande, jag medger det – i likhet med Skövde kommun ställde frågan, om inte kommunikationsministern ville medverka till att man bibehöll trafiken till dess att länsstyrelsen hade avgivit sitt regionala trafikplaneringsförslag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 35 Ang. statsbidragen till kommunala vägar och gator i Stockholm, Göteborg och Malmö

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 91, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Malmö har frågat mig om orsakerna till de stora skillnaderna i statsbidragens nivå och stegringstakt då det gäller byggandet av kommunala vägar och gator i å ena sidan Stockholm och Göteborg – som är relativt gynnade i detta avseende – och å andra sidan Malmö, som får en påfallande mycket mindre tilldelning.

Statsbidrag till byggande av sådana allmänna vägar och gator som är nödvändiga för den allmänna samfärdseln och för vilka kommuner är väghållare utgår enligt gällande bestämmelser i mån av tillgång på medel och enligt fastställd fördelningsplan. Fördelningsplanen fastställs av vägverket på grundval av uppgifter från kommunerna samt efter länsstyrelsernas hörande. Till grund för fördelningsplanen läggs en angelägenhetsgradering av de olika byggnadsföretagen.

Nu gällande fördelningsplan omfattar de fem åren 1970–1974, och den skall under året revideras. Den nya planen kommer att omfatta åren 1973–1977.

Kungl. Maj:t lämnar närmare direktiv till vägverket för upprättande av både flerårsplaner – som avser den statliga väghållningen – och fördelningsplan. Direktiven för innevarande års revidering av planen förbereds för närvarande inom kommunikationsdepartementet.

Vad gäller den påtalade skillnaden i beräknad medelstildelning mellan Malmö respektive Stockholm och Göteborg i nuvarande fördelningsplan har jag inhämtat från vägverket bl. a. att planeringsarbetet för vissa angelägna väg- och gatuobjekt i Malmö inte hade framskridit så långt vid tidpunkten för planens upprättande att de kunde tas in i början av planen. Vägverket uppger även att det för närvarande råder tveksamhet huruvida de för år 1972 i fördelningsplanen för Malmö reserverade medlen till fullo kommer att kunna utnyttjas på grund av planeringsläget.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Tack för svaret, herr kommunikationsminister!

Malmö har, som framgår av det diagram jag visar på kammarens TV-skärm, under 1960-talet fått en ringa tilldelning av statsmedel för gatubyggande, bara mellan 5 och 8 miljoner kronor årligen. Det är bara tiondelen av vad Göteborg och Stockholm haft. Det har inte skett någon ökning att tala om, utan anslaget har legat helt stilla. Det framgår också av diagrammet att det inte blir stort bättre under den kommande femårsperioden för Malmö del, medan anslagen för Göteborgs och Stockholms del är avsevärt generösare.

Nu meddelade kommunikationsministern att planen skall revideras för de här fem första åren, och det noterar jag med stor tillfredsställelse. Jag hoppas då att kommunikationsministern skall kunna medverka till en avsevärd uppräknig av anslaget till Malmö. I direktiven till vägverket

anförs att man skall ta hänsyn till trafikpolitisk angelägenhetsgrad och samhällsekonomisk lönsamhet, och det är svårt att hävda att angelägenhetsgraden när det gäller Malmö inte skulle vara likvärdig den i Göteborg och Stockholm.

Vidare anför man att trafiksäkerhetsfrågan bör prioriteras. Här kan framhållas att statistiska centralbyrån har påvisat att vi 1968 hade 248 svåra trafikolyckor i Malmö, medan man hade 140, alltså bara hälften, i Göteborg och 345 i Stockholm. I Malmö har man, räknat procentuellt på befolkningen, alltså ett mycket svårare läge på den sektorn också än i de övriga städerna.

I svaret framhålls att planeringsarbetet inte hade framskridit och att man därför inte kunde ta in alla objekt. Men för den här perioden hade man ändå kostnadsberäknat en utbyggnad i Malmö till 243 miljoner kronor och fick bara 43. Nog kunde man konsumera det. Vad avser utbyggnaden 1972 har man från Malmö anfört att den s. k. inre Ringvägen påbörjas i år och att man från kommunen måste förskotta 2 miljoner för att kunna komma i gång. Jag är därför mycket tveksam till slutet av statsrådets svar.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill bara göra ett par korta konstateranden med anledning av vad herr Werner i Malmö nu sade. Han nämnde i slutet av sitt inlägg att man i Malmö hade tänkt sig att bygga för ca 240 miljoner kronor. Av det hade man då fått drygt 40 miljoner. Om jag är riktigt underrättad var det just som jag sade i slutet av mitt svar att för de arbeten som penningmässigt låg utanför de drygt 40 miljoner man fick var inte planeringen klar. Man kan, menar jag, inte med någon större framgång hävda att man skulle ha kunnat göra av med så mycket mera pengar, om man fortfarande inte är säker på om man skall kunna göra av med de pengar som nu är reserverade för regionens del.

Bara ytterligare en liten kommentar som får tas för vad den är värd: I Malmöområdet har man inte — i motsats till en del andra storstadsområden — några stora, penningkrävande investeringar i broar över älvar och liknande. Jag nämner det därför att jämförelsen blir riktig först när man tar med det i beräkningen.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Uppgifterna från vägverket får väl stå för vad de är värda. Men när det gäller det aktuella läget är det i varje fall så att inre Ringvägen har påbörjats på den mycket viktiga delen mellan Stockholmsvägen och Trelleborgsvägen för genomgångstrafiken norr—söder, och den är synnerligen angelägen. Vi har förvisso inga broar och sådant att bygga, men Malmö är en stad som expanderar kraftigt, och vi har en genomströmning av turister till och från kontinenten. Jag tycker att olycksfallsstatistiken är ett skrämmande allvarligt kriterium på att man försummat genomfartsleder, och det beror på denna njugga tilldelning. Jag förutsätter att kommunikationsministern vill medverka till att den reviderade planen tillgodoser Malmös behov på ett helt annat sätt än de gamla planerna.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. uppehållande
av statlig busstrafik*

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag delar herr Werners i Malmö uppfattning så till vida att när vi nu skall revidera flerårsplanerna för de närmaste fem åren, 1973–1977, kommer Malmöregionen att prövas lika förutsättningslöst som alla andra regioner.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 36 Ang. uppehållande av statlig busstrafik

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Hamrins* (fp) i kammarens protokoll för den 24 februari intagna fråga, nr 94, dels herr *Anderssons* i Nybro (c) i kammarens protokoll för den 25 februari intagna fråga, nr 97, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Nybro har frågat mig om jag vill vidta omedelbara åtgärder i syfte att förhindra en aktuell nedläggning av ett flertal av SJ:s busslinjer – på Öland, i Småland och Blekinge – och som hårdast skulle drabba glesbygdsområden som i dag hotas av att helt förlora möjligheter till allmänna kommunikationer.

Herr Hamrin har frågat mig vad jag anser om SJ:s krav på kommunala subventioner för uppehållande av statlig busstrafik i glesbygdskommunerna.

Jag avser att besvara frågorna i ett sammanhang.

För SJ:s busstrafik gäller, liksom för affärsbanenätet, att verksamheten skall ge kostnadstäckning. I den mån detta inte är möjligt kan SJ på samma villkor som privata och kommunala trafikföretag få statsbidrag för driften.

Kommunal bidragsgivning till olönsam busslinjetrafik förekommer sedan flera år vid sidan av den statliga bidragsgivningen. Den omfattar såväl privata och kommunala som statliga trafikföretag. Kommunerna har befogenhet att lämna sådana bidrag inom ramen för den kommunala kompetensen enligt 3 § kommunallagen. Den samverkan mellan stat och kommun i fråga om det ekonomiska ansvaret för olönsam trafikförsörjning som efter hand utvecklats har i många fall lett till både billiga och rationella trafiklösningar.

Att av principiella skäl utestänga SJ eller andra statliga trafikföretag från möjligheten att med kommunal bidragsgivning ombesörja sådan trafik som kommunerna själva vill behålla eller anordna skulle kunna få den effekten att trafikförsörjningen blev svagare och mindre ändamålsenligt anordnad.

Eftersom kommunerna själva kan avväga bidragens storlek mot den önskade trafikens omfattning och kostnaderna härför samt träffa de överenskommelser som man finner påkallade, har kommunerna möjlighet att praktiskt påverka trafikens utformning med hänsyn till kommunens bästa. Det ter sig därför rimligt att SJ – liksom privata och kommunala trafikföretag -- kan begära och mottaga kommunala bidrag för olönsam busstrafik.

I sammanhanget vill jag erinra om att i fråga om busslinjetrafik, som med hänsyn till linjesträckningen och trafikförhållandena i övrigt har en regional karaktär genom att i icke oväsentlig utsträckning tillgodose behov av persontransporter mellan centralorter i olika kommunblock, Kungl. Maj:t nyligen föreskrivit, att SJ skall iakttaga återhållsamhet i fråga om begränsning av trafiken som påtagligt försämrar resemöjligheterna mellan sådana orter.

Detta beslut avser de mera regionalt betonade busslinjer, som det finns anledning att överväga i samband med det fortsatta arbetet på den hela landet omfattande regionala trafikplaneringen. Den mera lokalt betonade trafiken berörs således inte av beslutet.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Med min fråga har jag velat göra statsrådet uppmärksam på att Öland och stora delar av bl. a. Kalmar län just nu hotas av att bli helt utan möjligheter till kollektiva kommunikationer. Detta kan inträffa inom en mycket nära framtid, därför att SJ avser att lägga ned flera busslinjer. Denna nedläggning skulle hårdast drabba de äldre, de billösa, ungdomen och låginkomsttagarna, främst i glesbygdsområdena. En drastisk indragning av dessa busslinjer skulle göra det omöjligt för många människor att utnyttja den del av servicen som de endast kan få i länets residensstad.

Jag vill också göra statsrådet uppmärksam på att representanter för staten och för SJ vid åtskilliga tillfällen utlovat en fullgod ersättningstrafik med anledning av alla de järnvägsnedläggningar som drabbat dessa bygder. Nu upplever människorna – och det gör de med all rätt – i fråga om dessa utfästelser allvarliga löftesbrott. Enligt min mening skulle en nedläggning av de här aktuella busslinjerna stå i strid med det uttalande som fjolårets riksdag gjorde om att alla regioner skall ha en god trafikservice.

Såvitt jag kan förstå har den trafikpolitiska delegationen till uppgift att lägga fram förslag till väsentligt förbättrad trafikservice för glesbygdsregionerna. Samma ambitionsnivå har säkert länsplanerarna, som skall utforma förslag till den framtida trafiken i länen. Jag skulle också tro att glesbygdsutredningen kommer att uppmärksamma busslinjernas stora betydelse för glesbygderna.

När alltså riksdagen och många andra starka krafter arbetar för att göra det bättre för glesbygdsregionerna skulle det framstå som en oklok handling om man tog bort de sista möjligheterna för människorna att utnyttja kollektiva kommunikationer.

Med anledning av svaret vill jag ställa följande fråga: Anser statsrådet att det finns särskilda skäl för att förhindra att dessa bygder blir helt ställda utan kollektiva kommunikationer?

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag förmodar att kommunikationsministern följer med även landsortspressen. Rubriker om problem av det här slaget som på bilden ovanför oss syns ganska ofta, framför allt nere i sydöstra Sverige, nu för tiden.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. uppehållande
av statlig busstrafik*

Jag frågade vad statsrådet ansåg om kommunala subventioner för uppehållande av statlig busstrafik i glesbygden. Den frågan är litet ironiskt formulerad – avsikten var att den skulle vara det. Jag är väl medveten om att kommunerna har möjligheter att satsa på busslinjerna, herr statsråd. Statsrådet säger i svaret att det är "rimligt", men jag frågar mig: Är det rimligt att under pågående utredning om glesbygdsfrågorna, under pågående utredning om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, under pågående arbete med Länsplan 1970 – för att ta några exempel – klampa in som en elefant i en porslinsbutik med dessa diktat, inte från SJ utan från kommunikationsministern, som skall ta ansvaret i det här sammanhanget?

Bara för något halvår sedan resonerade vi om Gotland, som då stod i förgrunden. Jag vill inte påstå att vi kom överens. Jag vill inte heller påstå att jag riktigt förstår den lilla snutt om Gotland som finns i den gula boken om regional trafikplanering – det är snarast något av fikonspråk över Gotlandssnutten – men om avsikten med det skrivna är att man skall vänta litet med den kommunala planeringen, i avvaktan på den regionala, tycker jag att kommunikationsministern skall fundera på att utsträcka detta att gälla även andra delar av landet.

Som exempel kan jag nämna Mörbylånga, en kommun på Öland som är vad vi politiskt brukar kalla en glesbygdskommun. Där har skett en nedläggning av en stor industri och det har från kommunens sida ansetts som ett starkt krav att SJ skall upprätthålla de förbindelser som pendlarna behöver för att skaffa sig ett annat jobb.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Förra gången diskuterade herr Hamrin och jag, om jag minns rätt, under interpellationens form. Nu diskuterar vi i den enkla frågans form, och dessutom skall herr Andersson i Nybro vara med och dela på tiden. Så vi får väl hjälpas åt att klara åtminstone tidsbegränsningarna oss tre emellan; vi befinner oss i tidsnöd alla tre.

Herr Andersson i Nybro frågade mig, om jag anser att det finns skäl att i princip försöka åstadkomma en så långt som möjligt tillfredsställande transportförsörjning för alla landets innebyggare. Låt mig kort och gott säga att svaret är ja.

Herr Hamrin kom in igen på vår förra debatt om kommunala bidrag kontra statligt hot om att ta ut bidrag av kommunerna för trafik med SJ-bussar eller annan statlig trafikverksamhet. Herr Hamrin undrade om det kan vara riktigt att statsmakterna medan glesbygdsutredningen och andra utredningar pågår klampar in – eller hur uttrycket nu föll – och begär bidrag till sådan trafik. Kan det vara riktigt att medan dessa åtgärder fortsätter avbryta en process som har pågått i ett antal år, undrade herr Hamrin.

Kommunerna har gått med på överenskommelser med SJ och andra statliga transportföretag om att ge bidrag. Herr Hamrin menar att staten här skulle ha gjort något nytt in hopp. Nej, herr Hamrin, det är inte alls någonting nytt att kommunerna lämnar bidrag till busstrafik i SJ:s regi.

Sedan vill jag, om det finns några sekunder kvar, herr talman, också säga några ord till herr Hamrin som svar på det han sade om ett

”fikonspråk om Gotlandssnuten” i den bok om regional trafikplanering som han höll upp. Man må för all del ha överseende med det mesta, när vi nu har arbetat hårt under en vecka här i huset, men om det är fikonspråk om någon Gotlandssnutt att Kungl. Maj:t för några månader sedan beslutade att statens järnvägar skall åläggas att fram till den 1 juli 1973 upprätthålla sin nuvarande busstrafik på Gotland fastän den går med hundratusentals kronor i underskott under denna tid, då åtar jag mig inte att tillgodose herr Hamrins begäran.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Om jag har tolkat statsrådet Norlings svar i dag och tidigare uttalanden riktigt skall stor restriktivitet iakttagas med nedläggningar av såväl järnvägs- som busslinjer. Jag hälsar denna inställning med stor tillfredsställelse.

Tyvärr råder det emellertid ute i landet — främst mellan kommunerna och SJ — oenighet om hur detta uttalande skall tolkas. SJ:s representanter vill lägga ner de s. k. olönsamma lokala linjerna. Enligt min mening hävdar kommunernas företrädare — och det gör de med all rätt — att det stora flertalet av busslinjerna har regional betydelse. Framför allt gäller detta de linjer som ger människorna möjlighet att ta sig till länets olika servicefunktioner i form av t. ex. sjukhus eller landstingets och länsstyrelsens förvaltning. Det torde också gälla de busslinjer som ersatt tidigare nedlagda järnvägslinjer.

Jag menar alltså att det, så länge vi saknar helt klara riktlinjer för hur den lokala regionala trafiken skall ordnas, vore helt fel att lägga ned den nuvarande busstrafiken eller att övervältra dess kostnader på skattetyngda kommuner. Låt oss avvakta det utredningsarbete som pågår och låt oss därefter mera konkret presentera förslag till hur trafikservicen bör ordnas för glesbygdsregionerna!

Bl. a. av dessa skäl bör statsrådet ge SJ klara direktiv samt resurser för att upprätthålla busstrafiken i nuvarande omfattning.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag skall ge kommunikationsministern rätt i en sak: detta borde inte ha varit en enkel fråga. Men vi får väl tillfälle att återkomma, eftersom en interpellation i ämnet är ställd och väl så småningom kommer att besvaras. Jag avsåg inte att samordna den här diskussionen med den interpellationen; jag vet anledningen till att den inte besvaras i dag och jag respekterar skälet därtill.

Låt mig säga att det är rimligt att avbryta en sådan här process i det läge vi nu har i vissa glesbygdskommuner. Detta säger jag utan vidare. Om man t. ex. har Mörbylångas situation med nedläggning av bl. a. Grönhögens stora industri och med kolossala svårigheter att klara sin ekonomi och samtidigt får ett krav på halsen att upprätthålla rådande förbindelser på landsvägen — järnvägen lades ned för länge sedan och därom är ingenting att säga — då blir man nog mer än bekymrad.

Avsikten är väl ändå inte att varje centralt ämbetsverk, som har någonting med den regionala planeringen och lokaliseringpolitiken att göra, skall föra sin egen politik i sådana här frågor, inte heller att SJ,

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. uppehållande
av statlig busstrafik*

alldeles oavsett vilken framtid man tänker sig för glesbygdskommuner och andra regionala områden, skall föra sin egen politik. Här måste en samordning ske med de utredningar som jag nämnde.

Till sist, herr kommunikationsminister! Hade kommunerna i samband med inrikesministerns kommunreform vetat att den så väsentligt skulle inverka på omfattningen av deras kommunikationer och de utgifter som de har för kommunikationer, kanske resultatet inte blivit det som det till sist blir 1 januari 1974 och som jag för min del inte motsatt mig, därför att jag tror att reformen var rimlig och riktig. Men det får inte vara så att den reformen avgör huruvida en busslinje är regional eller lokal, huruvida den skall betalas av staten eller av kommunerna. Då kommer vi för många kommuner fram till felaktiga och orättvisa resultat.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Till herr Andersson i Nybro finns väl inte mer att tillägga än att det är en gemensam uppgift för oss att inom ramen för våra resurser och med blicken riktad framåt på det som vi hoppas goda resultatet av den regionala trafikplaneringen och med hänsyn tagen till alla de initiativ, som kan komma från trafikpolitiska delegationen, från detta hus naturligtvis och från andra, åstadkomma någonting som går att försvara inför alla de människor, som av en eller annan anledning inte tänker använda individuella färdmedel i framtiden.

Till herr Hamrin vill jag säga att självklart skall inte SJ lika litet som något annat ämbetsverk driva en egen trafikpolitik i detta land. Den skall styras av riksdagen. Det är riksdagen som skall ge SJ och andra statliga verk grunddirektiven till deras verksamhet. SJ skall av naturliga skäl inte ha några egna grundläggande uppfattningar om trafikpolitiken. Men sedan kan man inte komma ifrån, herr Hamrin, att för det praktiska hanterandet av denna svåra materia finns inte den så att säga färdiga lösningen – herr Hamrin har heller inte påstått det – utan man måste från fall till fall vara beredd på kompromisser även i de här frågorna.

Jag vill upprepa att den lokala trafikförsörjningen och planeringen av denna framstår ändå primärt som en uppgift för kommunerna – jag säger detta mot bakgrunden av vad herr Hamrin här sade, att man inte så där enkelt kan göra en gränsdragning mellan regional och kommunal trafik. Vad jag menar med kommunernas primäransvar för den lokala trafiklösningen utesluter inte alls statliga stödinsatser. Som bekant finns det också redan statliga stödinsatser, t. ex. i form av bussbidragen. Jag tror inte det är någonting jag behöver tala om för herr Hamrin. Vi har också extra skatteutjämningsbidrag som i detta sammanhang kan utgå som stöd till särskilt skattesvaga kommuner, kanske speciellt i glesbygdsområden.

Man kan kanske inte åstadkomma den där hundra procentigt lyckade trafiklösningen, som väl alla skulle önska, men vi kan ändå bidra till att i ett svårt läge hjälpa den enskilda människan att förflytta sig mellan de orter dit hon behöver komma.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om ökat anslag
för bevarande av
byggnadsminnen*

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Karl Bengtssons* i Varberg (fp) i kammarens protokoll för den 10 februari intagna fråga, nr 61, och anförde:

Herr talman! Herr Karl Bengtsson i Varberg har frågat mig om jag är beredd medverka till att medel ställs till förfogande så att riksantikvarieämbetet bättre än nu blir i stånd att tillämpa lagen om byggnadsminnen och att värdefulla kulturminnen därigenom kan bevaras.

Ur det årligen återkommande anslaget Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader utgår bidrag till bl. a. vård, undersökning och istandsättning av byggnader som skyddas enligt lagen om byggnadsminnen. I årets statsverksproposition föreslås detta anslag höjt med 27 000 kronor till 701 000 kronor.

Stöd till kulturminnesvården utgår dessutom sedan ett par år tillbaka ur behållningen från de särskilda konstlotterierna. Efter prövning av ärenden som ingivits av riksantikvarieämbetet har Kungl. Maj:t under budgetåret 1969/70 fördelat 1 244 000 kronor och under budgetåret 1970/71 865 000 kronor som bidrag för kulturminnesvård, avseende bl. a. sådana byggnader som är byggnadsminnen. Av den redovisning över beviljade bidrag ur dessa lotterimedel som finns intagen i riksdagsberättelsen framgår omfattningen av det stöd som kommit kulturminnesvården till del.

Jag kommer även för 1972 att föreslå Kungl. Maj:t att anvisa bidrag ur behållningen från de särskilda konstlotterierna för att tillgodose behoven på kulturminnesvårdsområdet.

Jag vill slutligen erinra om att de statliga insatserna på kulturminnesvårdsområdet övervägs av 1965 års musei- och utställningssakkunniga, som enligt uppgift väntas under innevarande år avge förslag i ämnet.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, som jag tycker går i rätt riktning.

När jag framställt denna fråga till herr utbildningsministern beror det på att jag funnit riksantikvariens möjligheter att skyndsamt ingripa för att rädda kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer mycket begränsade och ibland alldeles obefintliga. Om den lag vi nu har skulle kunna tillämpas i praktiken, måste riksantikvarieämbetet få betydligt mycket mer pengar till sitt förfogande.

I några fall under senare tid har, såvitt jag vet, riksantikvarien på grund av avsaknad på medel tvingats tillåta rivning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, t. o. m. byggnad dokumenterat härrörande sig från 1600-talet. I det avsedda fallet var det fråga om s. k. brandkårsutryckning. Det kan alltså fortfarande bli fråga om räddningsaktioner, där inventeringen av kulturhistoriskt värdefulla byggnader inte har varit utförd tillfredsställande — den s. k. K-märkningen. K-märkningen är ju till för att sådana här olyckor inte skall inträffa. Jag medger gärna att det förefaller orimligt att staten i varje uppkommen situation av detta slag skall satsa stora

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om ökat anslag
för bevarande av
byggnadsminnen*

belopp för att förhindra ödeläggelse av kulturhistoriska värden – även om de kan anses som omistliga.

En sista utväg, som riksantikvarien anser sig böra försöka, är att vädja till kommunala institutioner eller enskilda att träda in med de belopp som behövs för att ett bevarande skall lyckas. Det förefaller orimligt att redan mycket skattetyngda kommuner plötsligt skulle ha möjlighet att frigöra pengar för räddningsaktioner av detta slag. Men ofta blir deras oförmåga att ingripa kanalisering för det missnöje som naturligt uppstår, då man t. ex. 1972 river intakta byggnader från 1600-talet.

När man upplever att det här med K-märkningen inte fungerar, i varje fall inte överallt, så undrar man vad som skulle kunna göras ytterligare.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! I rättvisans namn skall kanske till den uppräknade jag gjorde i mitt svar också läggas de insatser som arbetsmarknadsstyrelsen gör på kulturminnesvårdsområdet. För budgetåret 1970/71 uppgick beloppet till inte mindre än 24,1 miljoner kronor, och dessa insatser har naturligtvis betytt väldigt mycket.

Jag förstår nu vad herr Karl Bengtsson särskilt är ute efter. Och då skall jag gärna erkänna att särskilda medel hittills inte anvisats för den ersättning som kan utgå till ägare av sådan byggnad som riksantikvarie-ämbetet förklarar som byggnadsminne. Man har räknat med att tills vidare kunna tillmötesgå uppkomna behov av denna art genom anslag av bl. a. donationsmedel som står till ämbetets förfogande, främst genom den s. k. Lawskifonden.

Efter vad jag inhämtat kommer riksantikvarieämbetet inom kort att i skrivelse till utbildningsdepartementet aktualisera frågan om bestridande av kostnader för den typ av ersättning som herr Bengtsson här efterlyst och aktualiserat.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Svaret har blivit ännu mer positivt.

Jag tror mig veta att det är respektive länsstyrelse som med hjälp av landsantikvarierna skall ta ansvaret för K-märkningen. I kommunerna är det väl byggnadsnämnderna som tillsammans med stadsarkitekterna skall se till att man i nya stadsplaner tar hänsyn till befintliga kulturhistoriska byggnader eller miljöer. Jag vill nu avslutningsvis fråga: Är den lokala byggnadsnämnden enligt nuvarande ordning skyldig underställa riksantikvariens lokala ombud ändringar i gällande stadsplaner eller vid tillkomsten av nya planer? Om så inte är fallet vore måhända detta ytterligare en säkerhetsåtgärd som kunde vidtagas, innan länsstyrelserna slutgiltigt fastställer eller godkänner förslag till ändring av stadsplaner eller förslag till nya stadsplaner.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag är inte expert på denna del av lagstiftningen och vill inte oförberedd svara på den frågan, men saken kan självfallet klaras upp genom en informell kontakt sedermera.

§ 38 Ang. de nya bestämmelserna för antagning till bibliotekarieutbildning

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

Ang. de nya bestämmelserna för antagning till bibliotekarieutbildning

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr Källstads (fp) i kammarens protokoll för den 22 februari intagna fråga, nr 83, och anförde:

Herr talman! Herr Källstad har frågat mig när de nya bestämmelserna för antagning till bibliotekarieutbildning kommer att föreligga.

Organisationskommittén för bibliotekarieutbildning avgav sitt förslag till antagningsbestämmelser den 1 februari 1972. Jag räknar med att beslut om antagningsbestämmelserna skall kunna fattas inom de närmaste veckorna.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret på min enkla fråga.

Bibliotekshögskolan i Borås skall starta den 1 juli i år. Den är dimensionerad för 360 studerande, och enligt beräkningarna skall vid höstterminen i år 120 studerande tas in i den tvååriga utbildningen. Vi har tidigare fått veta att utbildningsministern den 16 april förra året bemyndigades tillkalla den organisationskommitté som han omnämnt i svaret till mig. Den 10 oktober förra året ingav denna kommitté framställning om anslag till bibliotekshögskolan. Vi fick nu veta att den 1 februari i år har organisationskommitténs arbetsgrupp för intagningsbestämmelser inlämnat förslag till Kungl. Maj:t.

Vi är nu framme vid den 2 mars och det är därför mycket viktigt att beslut fattas snabbt i denna fråga, så att det blir klart vilka intagningsbestämmelser som gäller och vilka meriter som kommer att fordras för studerande vid bibliotekshögskolan. De som funderar på att söka dit vet ännu inte vilka kraven på meriter är. Det är också viktigt att informationen om utbildningen vid bibliotekshögskolan kommer ut så snabbt som möjligt.

Det svar jag nu fått betyder väl att detta skall ske i slutet på mars. Det är då inte särskilt lång tid kvar till dess att intagningen skall vara klar och studierna börjar i höst. Jag anser därför att det är ytterst väsentligt att snabba åtgärder sättes in.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag kan glädja herr Källstad med att vi, så snart denna debatt om enkla frågor och interpellationer är avslutad, kommer att fortsätta vårt arbete med dessa bestämmelser. Arbetet pågår alltså med största skyndsamhet.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag tackar för detta besked, som ytterligare bekräftar att man är i färd med att snabbt komma till klarhet på denna punkt för att kunna ge de studerande de uppgifter de behöver. Om utgången av ansökningstiden, som jag hört sägas, sätts till den 20 juni, är det verkligen bråttom.

Överläggningen var härmed slutad.

*Ang. effekten på
arbetslösheten
bland ungdom
av extra intagning
i gymnasieskolan
vårterminen 1972***§ 39 Ang. effekten på arbetslösheten bland ungdom av extra intagning i gymnasieskolan vårterminen 1972**

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara fröken Hörléns (fp) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 89, och anförde:

Herr talman! Fröken Hörlén har frågat mig vilka erfarenheter som gjorts av den extra intagningen som skett i gymnasieskolan vårterminen 1972 med tanke på den avsedda effekten att motverka arbetslösheten bland ungdom.

Ett viktigt led i regeringens strävan att hålla nere ungdomsarbetslösheten har varit att öka antalet elevplatser på direkt yrkesinriktade studievägar om högst ett år i gymnasieskolan. Under årets två första månader har ca 110 nya kurser tillkommit, vilket motsvarar i runt tal 2 000 elevplatser. I vissa fall kan givetvis elever från en tidigare inrättad studieväg ha övergått till de nya kurserna.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min fråga, vilket ju innebar att 2 000 utbildningsplatser skulle ha ställts till förfogande för nya elever genom skolöverstyrelsens satsning. Frågan är emellertid om det verkligen är den arbetslösa ungdomen som utnyttjat dessa möjligheter.

Bakgrunden till frågan är de erfarenheter som gjorts i mitt hemlän. I höstas erbjöds skolstyrelserna att hos skolöverstyrelsen anhålla om extra vårintagning av elever på vissa linjer inom gymnasieskolan. Tanken var att man på det sättet skulle kunna bereda meningsfull sysselsättning och utbildning åt arbetslös ungdom, en tanke som i och för sig var god och riktig. Det blev emellertid inte så stor uppslutning kring den, kanhända av det skälet att man förutsåg de komplikationer för skolan i övrigt ett sådant intagningsförfarande skulle dra med sig.

Enligt den ordning som gäller i skolan står kurser av detta slag öppna även för elever, som redan är gymnasieelever. Så hård som konkurrensen om platserna på vårdlinjen var i höstas, kunde man lätt misstänka, att en ny intagning till nyåret skulle locka de elever som i höstas inte fick plats på vårdlinje men togs in på annan linje i gymnasieskolan. Så blev också mycket riktigt fallet.

I en stad i mitt hemlän inträffade att av de 16 elever som intogs på vårdlinjen 1972 inte mindre än 14 kom från annan linje på gymnasieskolan i samma stad och 1 från utbildning på annan ort. Ingen av de intagna eleverna hörde till kategorin arbetslösa. Elevantalet hade alltså inte ökat, och den marknadspolitiska effekten var lika med noll. Det är möjligt att dessa elever får en utbildning som ligger mera i linje med deras personliga läggning, men kostnaden för att driva ytterligare en kurs med samma elevantal får nog räknas i sexsiffriga tal.

Man frågar sig givetvis om detta kan anses vara den lämpligaste formen att använda allmänna medel. De klasser som levererade elevmaterialet till nyintagningen drivs nu med reducerat elevantal. Hade i stället *hela* intagningen till vårdlinjen skett i höstas, hade inte denna överföring av

elever skett och skolans kapacitet hade kunnat utnyttjas bättre. Det hade i sin tur inneburit att skolan kunnat ge utbildning åt flera elever.

Därför skulle jag nu vilja fråga utbildningsministern om avsikten är att intagning till vårdlinjen skall ske såväl höst som vår även nästa år.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Det föreligger inga delade meningar mellan fröken Hörlén och mig om syftet härvidlag. När vi gör en satsning på skolans område för att motverka arbetslösheten bland ungdomen, så är det naturligtvis en minskad arbetslöshet vi är ute efter och inte att lösa andra problem på skolans område, vilket i och för sig vore önskvärt.

På vårdlinjen skulle vi emellertid, alldeles oberoende av den extra satsningen, ha haft både höst- och vårintagning, och därför tror jag att vi ändå inte hade undkommit de här komplikationerna. I fråga om önskvärdheten av att nedbringa antalet övergångar råder som sagt inga motsättningar.

Jag föreställer mig att inför en liknande situation i framtiden får vi bedöma på vad sätt de olägenheter skall reduceras som vi nu bara har kunnat konstatera genom det här årets erfarenheter.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för de ytterligare upplysningar som lämnades och vill uttrycka den förhoppningen att man, om det nu blir intagning såväl höst som vår även nästa år, bereder möjlighet till någon form av kvotering, så att intagning finge ske endast under förutsättning att t. ex. minst hälften av eleverna tas in av arbetsmarknadspolitiska skäl. Det bör i varje fall inte bli en hundra procentig överflyttning från andra linjer till den nya intagningsklassen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 40 Ang. den regionala fördelningen av radio- och TV-programproduktionen

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Tvärålund (c) i kammarens protokoll för den 25 februari intagna fråga, nr 96, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund har frågat mig om regionalpolitisk jämlikhet för Norrland – vilken målsättning bl. a. uppställdes av statsminister Erlander den 27 april 1969 – är vägledande för utredningen om utlokalisering av TRU och den regionala fördelningen av radio- och TV-programproduktion i allmänhet.

Vägledande för den av riksdagen begärda ytterligare utredningen om utlokalisering av TRU-kommittén är naturligtvis vad inrikesutskottet anført i sitt av riksdagen godkända betänkande (InU 1971:15) i frågan. Utskottet har angivit både regionalpolitiska och andra utgångspunkter.

Fördelningen av Sveriges Radios programresurser på regional och central nivå bestäms av företagens ledning inom ramen för de av statsmakterna fastställda riktlinjerna för programverksamheten. Riks-

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. den regionala
fördelningen av
radio- och TV-pro-
gramproduktionen*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. den regionala
fördelningen av
radio- och TV-pro-
gramproduktionen*

dagen uttalade år 1966 att på längre sikt en fjärdedel av programproduktionen borde ske regionalt. För TV:s del kommer detta mål att uppnås nästa budgetår. Statsmakterna har inte närmare angivit hur resurserna för regional programproduktion skall fördelas mellan de olika distrikten.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Knappast på något område är den regionala obalansen så uppenbar som inom radio- och TV-programproduktionen. Mellan 1 och 2 procent av denna sker i Norrland. Inom detta område, som omfattar ca 50 procent av Sveriges yta, finns 14 procent av befolkningen, och man får väl förutsätta att ungefär 14 procent av licensmedlen inbetalas från Norrland. Jag hoppas att statsrådet anser att det här är fråga om orimlig obalans. Vore det inte lämpligt, herr statsråd, att Norrlandsdistrikten tillsammans åtminstone producerade ungefär lika mycket som Malmö ensamt? Det skulle betyda ungefär en tredubbling.

Nu uttalar statsrådet i svaret att statsmakterna inte har närmare angivit hur resurserna för regional programproduktion skall fördelas mellan de olika distrikten. Jag förutsätter att riksdagen, när beslutet fattades om den regionala produktionen, avsåg att denna skulle fördelas någorlunda rättvist över landet. Jag förutsätter att riksdagen har tänkt sig detta, och jag hoppas att statsrådet också är av den mening. Sveriges Radio-TV står nu inför en ytterligare utbyggnad. Balansen norr söder syns inte förändras med detta, och det tycker jag inte är rimligt.

Man frestas nu till uppfattningen att med den inriktning som Sveriges Radios utbyggnad har, kommer Norrland att under överskådlig tid vara en eftersatt del av vårt land vad gäller radio- och TV-produktion. Mycket prominenta personer, bl. a. förre statsministern, har många gånger uttalat att som en självklar följd av jämlikhetssträvandena "Norrlandslänen skall bestå som en med andra regioner fullt likvärdig del av svenska nationen i framtiden".

Inrikesutskottet har som statsrådet Carlsson påpekar i svaret uttalat, att lokaliseringpolitiska synpunkter mera bör beaktas vid en framtida utlokalisering av statlig verksamhet. Om TRU-frågan får en för Norrland mera positiv lösning, skulle obalansen bli mindre, och jag hoppas att statsrådet vill medverka till det genom att beakta riksdagens uttalande på denna punkt. Om TRU kommer till Umeå, får TV-produktionen mycket större resurser.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! När det gäller TRU måste vi självfallet avvakta det utredningsarbete som riksdagen beställt. Det vore naturligtvis helt orimligt av mig att vid en frågestund ta ställning för det ena eller det andra alternativet. Vad gäller Sveriges Radios verksamhet vill jag ändå något nyansera bilden. Av distriktens andel i ljudradios och TV:s riksprogram svarar Norrlandsdistrikten för 17–18 procent, och av de regionala ljudradioprogrammen produceras inte mindre än en tredjedel i Norrland. Där har Luleådistriktet den största sändningstiden. Jag vill också nämna att 1969 års radioutredning enligt vad jag erfarit ägnar frågan om en utbyggd lokal och regional radio stort utrymme.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Jag är helt medveten om att statsrådet måste avvakta den pågående utredningen. Min fråga gällde huruvida statsrådet var inställt på att bättre beakta de regionalpolitiska synpunkterna än vad statsrådet Sträng på sin tid gjorde när han lade fram förslaget i strid med den tidigare utredningens förslag att TRU skulle placeras i Umeå.

TRU var den enda punkt där riksdagen ändrade propositionen om utlokalisering av statliga verk. Det säger väl en del om betydelsen av att denna fråga nu verkligen beaktas ur lokaliseringspolitiska synpunkter.

Vad gäller programproduktionen i TV har jag fått upplysning om att Göteborg producerar 153 timmar och Malmö likaså 153 timmar medan hela Norrland svarar för 54 timmar samt att Umeå har 11 timmar, Sundsvall 18 och Luleå 24 produktionstimmar. Den ökning som skett fördelar sig med ungefär lika stort antal timmar på Göteborg och Malmö och Norrland i dess helhet. Norrland har ett par tre timmar mera.

Den regionala obalansen förändras således inte genom den fortsatta utbyggnaden och det var därför jag helst ville ha ett uttalande från statsrådet om att såväl statsrådet som Sveriges Radio strävar efter att söka ävägbringa ett bättre sakernas tillstånd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 41 Ang. deltagandet i FN:s miljövårdskonferens

Herr utrikesministern WICKMAN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Måbrinks* (vpk), dels herr *Hanssons* i Skegrie (c) den 11 januari framställda interpellationer, nr 10 respektive 14, till herr jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Herr Måbrink har frågat jordbruksministern om de svenska röstnedläggningarna vid FN:s generalförsamling i samband med omröstningarna rörande utfärdande av inbjudningar till FN-konferensen, vilka påverkar frågan om bl. a. DDR:s och Demokratiska republiken Vietnams deltagande i den stundande miljökonferensen, står i överensstämmelse med intresset av en allsidig representation och ett framgångsrikt genomförande av miljökonferensen. Han frågar vidare om en omprövning bör ske beträffande de svenska representanternas ställningstagande vid WHO-mötet i maj månad delta år till frågan om DDR:s medlemskap i denna organisation, varigenom DDR kan inbjudas att på likaberättigad grund delta i miljövärdsmötet.

Herr Hansson i Skegrie har frågat jordbruksministern vilka möjligheter den svenska regeringen har att medverka till att alla stater, som förklarar sig villiga att delta i miljökonferensen i Stockholm innevarande år, ges en likaberättigad ställning.

Herr Måbrinks och herr Hanssons interpellationer har överlämnats till mig för besvarande. Jag hemställer att få besvara dessa interpellationer i ett sammanhang.

Många miljöproblem är av global karaktär och måste lösas i bred internationell samverkan. Det är en allmän uppfattning, som givetvis

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. deltagandet
i FN:s miljövårds-
konferens*

också omfattas av den svenska regeringen, att man i det internationella samarbetet om miljöproblemen bör eftersträva en så stor uppslutning som möjligt.

Svenska regeringen har under förberedelsearbetet för FN:s miljökonferens i olika sammanhang uttalat sig för att universalitetsprincipen borde tillämpas vid beslut om deltagande i konferensen.

FN:s generalförsamling fattade den 20 december 1971 ett beslut i inbjudningsfrågan. Beslutet innebär att stater som är medlemmar i FN, något av FN:s fackorgan eller det internationella atomenergiorganet (IAEA) skall inbjudas till konferensen. Denna inbjudningsformel, som FN brukar tillämpa, innebär att varken Tyska demokratiska republiken eller Demokratiska republiken Vietnam inbjuds. Förbundsrepubliken Tyskland, som är medlem i samtliga FN:s fackorgan, inbjuds däremot.

Vid inbjudningsfrågans behandling i FN framfördes från östsidan förslaget att alla intresserade stater skulle inbjudas delta i konferensen. Sverige har brukat rösta mot förslag av denna innebörd. Skälet är att inbjudan till vad man kallar alla stater skulle ålägga generalsekreteraren att avgöra vad som är en stat, dvs. att ta ställning i en politisk fråga som inte FN:s högsta organ, generalförsamlingen eller säkerhetsrådet, kommit till rätta med. Det är alltså omsorgen om FN, som motiverar den svenska ståndpunkten.

För att möjliggöra enighet om formerna för ett östtyskt deltagande i konferensen har konsultationer pågått mellan berörda parter. Från östsidan hävdas därvid att de båda tyska staterna bör delta på jämställd fot. Man hänvisar till att DDR är en suverän stat som inte får diskrimineras. Man understryker också att miljöfrågorna angår alla stater i lika mån. Västsidas ståndpunkt är att likaberättigat östtyskt deltagande skulle innebära en ensidig uppvärdering av Östtysklands internationella status, vilket man inte vill åstadkomma i nuvarande läge. Västsidan hänvisar vidare till att miljökonferensen är en FN-konferens och att, eftersom Östtyskland ej är medlem i FN eller något av dess fackorgan eller IAEA, det inte är onaturligt att Östtysklands ställning skiljer sig från övriga deltagares.

De under år 1971 påbörjade informella konsultationerna mellan berörda parter, syftande till att i första hand nå enighet om formerna för Östtysklands deltagande, fortgår allttjämt. Sverige deltar aktivt i försöken att finna en samförståndslösning, medan vi inte velat medverka till att frågan löses genom majoritetsbeslut.

Detta är bakgrunden till att Sverige under behandlingen av resolutionen rörande miljökonferensen under höstens generalförsamling lade ner sin röst vid samtliga säromröstningar om den paragraf som reglerade inbjudningarna till konferensen. Sedan ett majoritetsbeslut i frågan likväl antagits, förklarade den svenske delegaten att detta beslut inte fick tolkas som att dörren var slutligt stängd för ytterligare deltagare.

Att man inte under behandlingen i generalförsamlingen lyckades nå enighet om formerna för Östtysklands deltagande innebär inte att diskussionen i saken avslutats. Vi kommer att utnyttja alla möjligheter att bidra till en lösning av frågan.

Som herr Måbrink anfört i sin interpellation skulle Östtyskland, om

det vid mötet i maj invaldes i Världshälsoorganisationen, WHO, komma att inbjudas till miljökonferensen. På herr Måbrinks fråga om Sveriges ställningstagande till östtyskt medlemskap i WHO vill jag svara att beträffande medlemskap i FN:s fackorgan gäller att vi röstar för inval endast av stater som vi redan erkänner. Har vi inte erkänt den inträdessökande, lägger vi ner vår röst. Vi överväger ingen ändring av denna ståndpunkt.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret på min interpellation.

Som bekant finns inga gränser för industriavgaser och inte heller för giftutsläpp i hav och floder. Det är ju också på detta sätt man bedömer miljövårdssituationen inför den stundande miljövårdskonferensen i FN:s regi. Det handlar alltså om problem som endast kan lösas i internationell samverkan.

Men problemet är för Europas del huruvida Tyska demokratiska republiken skall ställas utanför – med en uppenbar risk för att övriga socialistiska länder uteblir och konferensens värde därmed reduceras i sådan avsevärd grad att ett reellt misslyckande blir ett faktum.

Nu säger man att visst får TDR vara med, men inte på likaberättigad basis i förhållande till övriga länder. TDR skulle få yttranderätt men däremot inte rösträtt. Den fräckhet och totala brist på sinne för realiteter som därmed läggs i dagen är häpnadsväckande. Man kan fråga sig hur de stater som nu kommit med detta förslag själva skulle reagera, om de blev utsatta för samma behandling.

Var finns de förnuftsmässiga skälen för att driva en dylik diskrimineringslinje mot ett land med 18 miljoner invånare, ett land som intar platsen som en av världens tio största industristater? Tyska demokratiska republiken är som bekant en av Östersjöns strandägare. Vi känner också till hur nödvändigt det är att alla stater kring Östersjön gör allt för att rädda dess katastrofalt nedsmutsade vatten.

Nu är det tydligen inte längre aktuellt med en miljövårdskonferens som skall ha till uppgift att komma till rätta med nedsmutsning av luft och vatten. Det är nu företrädare för det kalla kriget som till varje pris skall förhindra en framgångsrik miljövårdskonferens. Man kan konstatera att det här också handlar om en politisk förorening mellan suveräna stater som det sannerligen är på tiden att få ett slut på.

Dagens Nyheters New York-korrespondent, Sven Ahman, skriver i tidningens tisdagsnummer att USA startar kampanj mot TDR. I slutet av december förra året kunde vi läsa om förbundskansler Willy Brandts besök hos president Nixon i Florida. Då skrev man att frågan om hur långt Bonn vid sina förhandlingar med TDR kan gå när det gäller erkännande av regimen i Östtyskland skulle diskuteras. DN:s tisdagskorrespondens ger besked om i vilken riktning samtalen hade gått. Mitt omdöme i interpellationen, att denna linje är ett uttryck för det kalla krigets fortsättande, har bekräftats.

Men vad som intresserar oss i vårt land, med tanke på den så ofta deklarerade svenska neutralitetslinjen, är uppenbarligen frågan om vilken

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. deltagandet
i FN:s miljövårds-
konferens*

hållning Sverige bör inta. Jag anser att den svenska regeringen är medansvarig för den uppkomna situationen. Som utrikesministern säger i interpellationssvaret behöver inte ett land vara medlem i FN för att delta som likaberättigad part i miljövårdskonferensen. Det räcker med att ett land är medlem i något av FN:s fackorgan.

I maj månad förra året behandlades frågan om TDR:s inval i Världshälsoorganisationen. Sverige hade vid den tidpunkten kunnat bidra till att inom denna organisation bryta den orimliga hållningen att man på formella grunder utestänger TDR från medlemskap och deltagande i Världshälsoorganisationens arbete. Det är möjligt att ett positivt svenskt ställningstagande den gången inte hade givit resultat, men på sikt hade det bidragit till att förändra den intagna negativa positionen.

Som svar på en av mina frågor i interpellationen, gällande Sveriges ställningstagande vid kommande session med WHO om TDR:s medlemskap, fortsätter utrikesministern med samma negativa och orimliga ståndpunkt som vid tidigare tillfällen. Han säger att Sverige inte röstar för ett land som vi inte erkänt. Jag vill fråga: Är inte samarbetet i hälsovårdsfrågor mellan olika länder mera betydelsefullt än att man låter en stelbent diplomati gå i första hand?

Utrikesministerns svar på denna fråga om Sveriges bidrag till TDR:s inval i Världshälsoorganisationen genom att rösta för ett sådant inval, måste jag tolka så att Sverige inte är allvarligt intresserat av att TDR kommer med i miljövårdskonferensen som likaberättigad part. Jag har en känsla av att utrikesministerns svar på denna fråga inte har stöd i den svenska opinionen, och jag ifrågasätter om det ens har stöd i det socialdemokratiska partiet. Däremot kan naturligtvis Willy Brandt i Västtyskland och vissa andra politiker där känna sig nöjda.

Man säger i vissa kretsar att TDR utövar politisk utpressning när det gäller deltagande i miljövårdskonferensen, alltså att TDR skulle ställa krav på ett folkrättsligt erkännande. Om jag inte har läst fel i den flora av material som den senaste tiden kommit om miljövårdskonferensen och TDR, så har TDR uttryckligen sagt att landet inte betraktar ett deltagande som ett erkännande av TDR. Om någon i detta fall bedriver utpressningspolitik så är det Förbundsrepubliken och USA. Enligt dem skall alla tänkbara överenskommelser först ha slutits mellan TDR och Förbundsrepubliken innan TDR kan delta i en konferens om miljön.

Utrikesministern säger vidare i sitt svar: "Att man inte under behandlingen i generalförsamlingen lyckades nå enighet om formerna för Östtysklands deltagande innebär inte att diskussionen i saken avslutats. Vi kommer att utnyttja alla möjligheter att bidra till en lösning av frågan."

Efter vad jag kan förstå finns enbart två lösningar för att Tyska demokratiska republiken skall kunna delta i miljövårdskonferensen på likaberättigad basis. Det är för det första TDR:s inval i FN och för det andra TDR:s medlemskap i något av FN:s fackorgan. Såvitt jag förstår är för Sveriges del båda dessa alternativ i nuvarande läge uteslutna. Jag vill då att utrikesministern klarare uttalar sig om vilka andra alternativ som finns för att möjliggöra TDR:s deltagande som likaberättigad part i miljövårdskonferensen.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. deltagandet
i FN:s miljövårds-
konferens*

I min interpellation aktualiserade jag också frågan om att till miljövårdskonferensen uppnå ett deltagande från andra likaledes utestängda länder. Det gäller Nordkorea, Nordvietnam och Sydvietnams provisoriska revolutionära regering. Jag vill fråga: Hur bedömer utrikesministern deras deltagande i miljövårdskonferensen?

I TT-nyheterna i dag på morgonen meddelades att Finlands regering överväger sitt deltagande i miljövårdskonferensen på grund av det läge som uppstått — jag vet inte om det är en korrekt uppgift. Detta kan jag förstå, eftersom Finland hela tiden har tillämpat en strikt neutralitetspolitik i Tysklandsfrågan, vilket man inte kan säga att Sverige har gjort.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag skall be att få tacka utrikesministern för svaret.

Jag tycker att det trots allt kommer fram en positiv underton i svaret, som jag gärna vill tolka så, att den svenska regeringen helst ser att i varje fall Östtyskland får bli likaberättigad deltagare i konferensen. Det är, som jag ser det, något av en nyckelfråga att så blir fallet. Jag har kanske i det avseendet tolkat svaret litet annorlunda än jag förstod att herr Måbrink hade gjort. Men jag noterar med tacksamhet att informella konsultationer i det här syftet fortgår och att Sverige aktivt deltar i försöken att finna en samförståndslösning, som det heter i svaret. Och uttalandet i svaret att vi från vår sida kommer att utnyttja alla möjligheter att bidra till en lösning av frågan hälsar jag också med tillfredsställelse.

Men jag förstår mycket väl att här spelar in en hel rad omständigheter som väl inte brukar förefinnas i andra sammanhang. Det finns nämligen — tyvärr — andra intressen också vid sidan om de miljövårdande. Det är ekonomiska intressen, det är politiska intressen och det kan vara militära intressen, och ibland tycks det som om dessa intressen är de starkaste. Ett exempel är, anser jag, att man vägrar vissa stater — främst DDR, dvs. Östtyskland — likaberättigande vid konferensen, såvitt jag begriper av rent politiska skäl. Här har alltså politiken fått förtursrätten, och intresset för miljöaspekterna har fått stå tillbaka.

Vid en debatt i kammaren under fjolåret uttalade jag en farhåga för att denna konferens lätt kan bli någonting av en ordfyverkeriets uppvisnings- och galaföreställning, där den ena mer eller mindre världsberömda forskaren och miljövännan efter den andra beskärmar sig över den förstörelse som vi åstadkommer och de faror som vi möter, om inte snabba och effektiva åtgärder vidtas av alla länder. Protokoll kommer att fyllas med ord och åter ord. Men vad händer därefter, sedan konferensen har avslutats? Ja, man får innerligt hoppas att det inte stannar vid de vackra orden.

Det finns framstående forskare och vetenskapsmän i Östtyskland just på det område som konferensen gäller, som skulle kunna tillföra den samlade kunskapen betydande värden. Men de politiska betraktelsesätten har — som jag sade tidigare — varit starkast, och de andra intressena har fått vika undan. Om nu av denna anledning — alltså att DDR inte kommer med som likaberättigad deltagare — även Sovjetunionen och andra öststater uteblir, uppstår det en lucka i detta globala miljövårdsarbete som måste djupt beklagas.

I Sovjetunionen finns det inte bara mycket framstående forskare på detta område, utan där finns också ett betydande intresse och en stark önskan hos dessa vetenskapsmän att få delta i miljövårdskonferensen. Vid det besök som jordbruksutskottet gjorde i Sovjetunionen i höstas kunde vi konstatera detta starka intresse. Vetenskapsmännen sade direkt till oss att de hoppades kunna få delta i konferensen som likaberättigad stat. Ja, frågan är om inte intresset på det hållet är minst lika stort som i vissa av de länder som nu kommer att delta i konferensen.

Om miljövårdskonferensen inte blir vad jag fruktar att den kan bli, nämligen som jag sade en ordstyrkeriets miljöfest, så bör den leda till världsomfattande praktiska åtgärder och resultat, där alla länder bör delta och göra positiva insatser – men de skall också göra de uppoffringar av ekonomisk politisk natur som kan bli nödvändiga. Jag tror det är för optimistiskt att inbilla sig att Sovjetunionen, DDR eller andra stater, som inte har medverkat med likaberättigat inflytande i konferensen, därefter beredvilligt och entusiastiskt skall följa konferensens eventuella rekommendationer. Och då kan vi få en lucka i det internationella miljövårdsarbetet, som kanske spolieerar ett effektivt resultat av konferensen.

Liksom herr Måbrink tidigare vill jag framhålla att för vårt land är ett uteblivande från konferensen av en rad Östersjöstater synnerligen beklagligt, eftersom vi måste handla snabbt och effektivt om vi tillsammans skall kunna förhindra en ytterligare förstöring av Östersjön.

Till sist vill jag säga, att jämfört med de globala faror som här kan hota är de politiska motiven för att förhindra vissa länders medverkan i konferensen på lika villkor rena småsakerna.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! I sak har jag inte mycket att tillägga utöver vad jag framhöll i mitt ganska utförliga interpellationssvar, men lät mig ändå med anledning av herrar Måbrinks och Hanssons i Skegrie anföranden något utveckla ett par av deras synpunkter, som jag tycker är väsentliga i sammanhanget.

Jag tycker man gör det alltför lätt för sig, om man diskuterar och bedömer parternas agerande i denna sak utslutande som en fråga om deras intresse för eller brist på intresse för miljövård. Man måste betrakta den pågående diskussionen – jag säger avsiktligt den pågående diskussionen – om formerna för östtysk medverkan i miljövårdskonferensen på annat sätt. Diskussionen blir nämligen fullständigt obegriplig, om den inte ses mot bakgrund av det centrala politiska skeende som för närvarande äger rum i Europa.

I fråga om formerna för Östtysklands deltagande bestämmes hållningen på båda sidor av de två ländergruppernas – östs och västs – omedelbara och vitala intressen i den pågående avspänningsprocessen, och i denna avspänningsprocess spelar Tysklandsfrågans lösning en avgörande roll. Vad vi nu står inför är nämligen avslutningen av det andra världskriget. Om man inte ser parternas agerande mot den bakgrunden, så är agerandet inte bara obegripligt utan man kommer också att ledas helt fel i analysen av deras handlande.

Jag menar – det framgår också av mitt svar – att det icke är Sveriges

uppgift att värdera den ena eller den andra sidans argument i denna fråga. Det är icke vår uppgift inför miljövärdskonferensen att uppträda som ombud för den ena eller den andra av dessa två parter. Vår uppgift som värdland för konferensen, som initiativtagare till konferensen och som i hög grad aktiva intressenter i lösningen av de frågor som det är konferensens uppgift att pröva är att göra allt vi kan och ställa våra tjänster till förfogande för att uppnå en samförstånds lösning.

Det är nämligen, herr Måbrink och herr Hansson i Skegrie, enbart en samförstånds lösning som kommer att kunna göra Östtysklands deltagande i konferensen möjligt. Ni vet båda två att sådana diskussioner pågår. Jag vill inte med någon bestämdhet förutskicka resultatet av de överläggningarna. Jag vill i varje fall bestämt ta avstånd från tanken att nu, i detta läge, ge uttryck för någon definitiv pessimism. För de parter som här är engagerade är tiden för uppnåendet av kompromissen ännu ingalunda ute.

Herr Måbrink nämnde vad Sverige kan göra. Det vi gör är att vi deltar, så aktivt som det är möjligt för ett land i vår position, i de pågående sonderingarna åt båda hållen. Jag vill bestämt varna för tron att ett ensidigt erkännande i dagsläget av DDR från svensk sida på något sätt skulle underlätta de diskussioner som pågår. Det skulle inte alls underlätta ett östtyskt deltagande i konferensen. Detsamma gäller om vi skulle rösta för östtyskt deltagande i Världshälsoorganisationen. På den här frågan svarade jag i mitt interpellationssvar: Vi följer en viss princip och har gjort det vid alla tidigare tillfällen – inte bara när det gäller Östtyskland utan också när det gäller frågan om andra staters medlemskap i FN:s fackorgan – nämligen att vi röstar för inval av de medlemsansökande staterna under förutsättning att vi redan har erkänt dem. Att vi skulle avvika från en princip för att en sådan avvikelse i det enskilda fallet enligt vår uppfattning skulle få en viss effekt – i detta fall på miljövärdskonferensen – finner jag vara en både orimlig och farlig politik ur vår egen synpunkt. Dessutom skulle den som jag sade vara helt ineffektiv. En ändrad inställning till röstningsfrågan när det gäller Världshälsoorganisationen, herr Måbrink, skulle icke bestämmas av miljövärdskonferensen, utan det kan endast ske under förutsättning att vi ändrar vår politik i frågan om erkännandet av Östtyskland.

Att jag i mitt svar inte tog upp frågan om Nordkoreas och Nordvietnams deltagande i miljövärdskonferensen hade en rent praktisk orsak, nämligen att det är DDR:s medverkan som är föremål för diskussion. I fallet DDR finns ett aktivt intresse att delta. Något sådant har mig veterligen inte demonstrerats från vare sig Nordkorea eller Nordvietnam. Frågan har därför icke heller varit föremål för någon diskussion. Detta är anledningen till att jag inte heller tog upp frågan här.

Jag är också angelägen att använda det här tillfället att dementera en radiouppgift som herr Måbrink refererade, nämligen att den finska regeringen skulle vara i färd med att ompröva sitt deltagande i miljövärdskonferensen. Det är en uppgift som, efter kontroller som verkställts, visat sig vara felaktig. Det är en spekulation som uppstått på grundval av en rätt liten fjäder, nämligen en diskussion som ägde rum i den nationella miljövärdskommittén, där frågan togs upp av en ledamot

av kommittén. Jag vill inte förutskicka vilket slutgiltigt beslut den finska regeringen kommer fram till, men det är viktigt att understryka att det i varje fall ännu inte har övervägts någon sådan slutsats från den finska regeringens sida.

Detta är en FN-konferens, och det är självklart att Sverige som värdland för konferensen och som FN-medlem kommer att följa FN:s beslut i frågan. Vi kommer ända fram till konferensens sammanträde här i Stockholm att lämna alla våra bidrag och att pröva alla möjligheter som står oss till buds, underförstått då givetvis alla möjligheter som vi bedömer kan ha någon positiv effekt för att möjliggöra en samförstånds-lösning rörande formerna för även östtyskt deltagande i konferensen.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Utrikesministern säger att det inte är vår uppgift att värdera de båda tyska staternas olika argument, men det är ju just det Sverige har gjort. Sverige har hela tiden tagit hänsyn till de argument som kommit från västtyskt håll, exempelvis att man inte skall störa de förhandlingar som pågår. Hela tiden är det de argumenten som man från svensk sida flitigt använt sig av i debatten, och därmed har man tagit ställning för den ena sidans argument. Man har exempelvis erkänt den ena halvan medan man däremot inte erkänt den andra. Det är så saken ligger till när det gäller Sveriges agerande i denna fråga.

Jag återkommer till Världshälsoorganisationen. Även där rider tydligen utrikesministern och den svenska regeringen på en helt ohållbar princip, nämligen att därför att vi inte har erkänt den östtyska staten kan vi inte heller rösta för Östtysklands inval i ett av FN:s fackorgan. Detta är ganska häpnadsväckande eftersom man då, som jag sade tidigare, sätter en sådan orimlig princip före det värdefulla som ligger i att gemensamt lösa t. ex. den hälsofråga som gäller de olika länderna. Detta kommer alltså i andra hand samtidigt som man envetet biter sig fast vid principer.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag var ett tag under utrikesministerns tal senast litet tveksam om huruvida jag inte hade feltolkat på så sätt att jag tolkat uttalandena i svaret alltför välvilligt. Men i slutet av sitt tal kom utrikesministern i alla fall med litet mera positiva tongångar.

Jag har emellertid den bestämda uppfattningen, som jag också velat försöka göra gällande, att när det gäller de här globala miljöintressena får och bör de inte politiseras. Jag tror att de strävanden som nu finns för att nå ett samförstånd mellan Västtyskland och Östtyskland ingalunda kommer att främjas om den ena parten känner sig diskriminerad. Det kan i stället hända att om man åtminstone på det här området — där alla stater bör, som jag sade, se bort från ekonomiska, politiska och militära intressen — kunde bortse ifrån de politiska intressen som kan finnas i de här staterna, skulle det bidra till ett samförstånd, vilket vi ju alla hoppas skall kunna uppnås så småningom. Men just därför att de här miljöfrågorna måste ses ur internationell synpunkt och icke ur lokal synpunkt är det beklagligt om man inte kan finna en form så att alla stater kan vara med. Jag har den uppfattningen att vi ur global synpunkt

på miljöförstörelsen område kan vålla varandra – och för övrigt hela världsbefolkningen – så stora skador att jag tror att ett krig, även med moderna förstörelsevapen, knappast kan bli värre; och det är mot den bakgrunden som jag menar att vi ur internationell synpunkt inte har råd att riskera att det uppstår luckor i det arbete som jag hoppas att denna konferens är tillkommen för. Jag vill inte tro att den är tillkommen bara för att bli, som jag sade, en ordfyverkeriets tillställning, utan jag hoppas att det bakom initiativet till konferensen ligger en verklig vilja att det skall hända någonting internationellt – och med den utgångspunkten kan vi inte undvara så stora områden som öststaterna i det här fallet representerar.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I den interpellation som jordbruksministern om en stund skall besvara finns också en fråga från min sida som berör precis de spörsmål som är uppe till behandling i denna interpellationsdebatt.

Jag vill därför gärna säga att vi väl alla delar uppfattningen att det är viktigt att deltagandet i miljövårdskonferensen blir så fullständigt och brett som det någonsin är möjligt och att även Tyska demokratiska republiken kan komma med. Det är naturligtvis angeläget att den svenska regeringen också i fortsättningen lägger ned stora ansträngningar på att bidra till att så verkligen kan ske. Jag vill ändå deklarera att jag tror att det är lika viktigt att vi inte hastigt och lustigt överger de principer som har varit vägledande för de svenska ställningstagandena i FN.

Jag kan alltså för min del deklarera att jag är tillfredsställd med det svar som utrikesministern har gett.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 42 Ang. deltagandet i FN:s miljövårdskonferens

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Wikströms* (fp) den 11 januari framställda interpellation, nr 16, och anförde:

Herr talman! Herr Wikström har bett mig redogöra för läget i vad gäller inbjudningarna till miljövårdskonferensen i Stockholm i år avseende dels officiella regeringsdelegationer, dels icke-statliga organisationer. Herr Wikström har vidare frågat om relationen mellan de sidoarrangemang som ordnas i anslutning till konferensen och de officiella sessionerna under konferensen.

Såsom framgått av utrikesministerns interpellationssvar till herr Hansson i Skegrie och herr Måbrink är konferensen om den mänskliga miljön en FN-konferens. Sverige är värdland, men i övrigt är FN ansvarigt för konferensen. Detta innebär att det är FN som har ansvaret för inbjudningarna. Beslut i inbjudningsfrågan fattades den 20 december förra året av FN:s generalförsamling. I detta beslut anmodas FN:s generalsekreterare att inbjuda medlemmar av FN eller FN:s fackorgan och Internationella atomenergiorganet att delta i konferensen. Denna

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. deltagandet
i FN:s miljövårds-
konferens*

formel för inbjudan innefattar Förbundsrepubliken Tyskland men inte Tyska demokratiska republiken.

När det gäller de icke-statliga organisationerna har generalförsamlingen beslutat anmoda FN:s generalsekreterare att inbjuda sådana organisationer att representeras av observatörer vid konferensen. Sådan inbjudan kan utgå till dels internationella icke-statliga organisationer som den 31 augusti 1971 hade konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd eller som då var upptagna på en av rådet förd särskild förteckning, dels vissa andra icke-statliga organisationer av internationell karaktär.

Konferensens procedurregler, som godkänts av generalförsamlingen och som måste antas av konferensen, föreskriver att inbjudna internationella, icke-statliga organisationer får möjlighet att enligt ett särskilt förfarande göra muntliga inlägg i frågor som faller inom ramen för deras verksamhet.

FN:s konferenssekretariat har i mitten av februari sänt ut inbjudan till regeringar samt kommer inom kort att inbjuda vissa mellanstatliga och icke-statliga organisationer att delta i konferensen.

I vad gäller de sidoarrangemang som anordnas i samband med konferensen vill jag nämna följande. FN-konferensen hålls på regeringsnivå med deltagande av inbjudna stater och vissa observatörer. Andra organisationer, grupper och enskilda kan inte delta i konferensen men väl följa den från de åskådarplatser som i begränsad omfattning finns i Folkets hus, nya riksdagshuset och gamla riksdagshuset. För att så många intresserade som möjligt skall kunna följa förhandlingarna har Svenska nationalkommittén hyrt Stadsteatern. Där kan sammanlagt 1 000 personer följa plenardebatterna i Folkets hus via intern television. Vidare kommer Sverigehuset att inrymma ett informationscentrum, där bl. a. miljövårdsfilmer visas, information om konferensen ges och material lämnas ut till intresserade.

För de icke-statliga organisationer, grupper och enskilda m. fl. som önskar delta på ett mer aktivt sätt har Nationalkommittén hyrt lämplig lokal för ett miljöforum. Detta forum arrangeras av Svenska FN-förbundet och Sveriges Ungdomsorganisationers landsråd. Nationalkommitténs roll inskränker sig till att ställa lokaler m. m. till förfogande, medan programinnehåll, upplägning etc. beslutas av nyssnämnda organisationer i samråd med såväl nationella som internationella organisationer. Även om detta miljöforum är ett helt fristående arrangemang kommer kontakt med konferensen att uppehållas genom bl. a. informationsutbyte om verksamheten samt distribution av FN-dokumentation från konferensen m. m.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret och för redogörelsen.

Jag skulle tro att det är ganska många som har litet svårt att hänga med i alla de aktiviteter som planeras inom ramen för miljövårdskonferensen och i anslutning till den. Detta var ett av skälen till att jag framställde interpellationen. Ett annat skäl var att det gick rykten om att den svenska regeringen var relativt ointresserad av det deltagande som har planerats från de s. k. non-governmental organizations. Jag har tolkat

svaret som en dementi på dessa rykten och så, att den svenska regeringen verkligen har ett aktivt intresse för att bereda möjlighet för dessa organisationer att vara med både i konferensen och i de sidoarrangemang som kommer att anordnas.

Jag har några frågor i anslutning till detta. Det talas i svaret om inbjudan från konferenssekretariatet och att denna skulle komma i mitten av februari. Har inbjudningarna gått ut, eller väntar vi fortfarande på att de skall utsändas? Frågan huruvida inbjudan har utgått till de stora internationella huvudorganisationer, som man vet under alla förhållanden kommer att vara med, är därvidlag mindre intressant än frågan huruvida en rad specialorganisationer kommer att inbjudas. Detta är ju i och för sig ingenting som den svenska regeringen kan påverka, men det är klart att det är av stort intresse för medlemmarna i dessa organisationers svenska avdelningar och rörelser att få ett besked på denna punkt.

Det miljöforum som skall anordnas vid sidan av konferensen skall tydligen inte, som det har sagts, hålla till i Tennishallen, utan på Konstfack och i Filmhuset. Enligt tidningsuppgifter skulle flyttningen bero på att man ville komma närmare ABF-huset, där ett annat forum skall anordnas – jag skall strax återkomma till detta.

Bara ett par ord om det miljöforum som skall ledas av Svenska FN-förbundet och Sveriges Ungdomsorganisationers landsråd.

Det är viktigt att de organisationer som deltar i detta miljöforum inte bemöts med armbågen utan verkligen tas emot generöst. Detta innebär framför allt krav på att resurser ställs till förfogande för dessa organisationer så att de kan genomföra detta ganska svåröverskådliga arrangemang på ett så bra sätt som möjligt. Jag tycker att detta är angeläget också därför att det finns stora risker – eller om man så vill stora chanser – att detta miljöforum blir centrum för en mera fräsch och okonventionell miljödebatt än FN-konferensen själv. I varje fall kan man våga den gissningen att press, radio och TV kommer att vara väl så intresserade av det som händer där som av det som sker i den officiella konferensen. I och för sig tycker jag att detta är riktigt. Det är naturligtvis många som är rädda för att en konferens där regeringarna är direkt representerade kommer att bli mera försiktig än ett forum där fristående forskare och miljögrupper och andra kan komma direkt till tals. Då är det viktigt att man visar, att man med generositet och tolerans är beredd att lyssna på deras synpunkter.

Det har förekommit tidningsuppgifter om aktiviteter i ABF-huset under arbetsnamnet Folkets forum. Jag skulle gärna vilja höra om jordbruksministern har några kommentarer till det arrangemanget och dess relation till själva miljökonferensen. I tidningsnotisen är en rad organisationer uppräknade som deltagare, bland dem organisationer som är knutna till flera av de partier som finns företrädde i riksdagen. Man undrar om det är något slags begynnande rivalitet mellan Folkets forum och det miljöforum som den svenska regeringen skall stödja i Konstfack och Filmhuset. Det vore synd om så skulle bli fallet.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. deltagandet
i FN:s miljövårds-
konferens*

Herr jordbruksministern BENGTFSSON:

Herr talman! På frågan om inbjudningarna har utgått vill jag svara att regeringarna nu har fått inbjudan från FN att utse sina delegationer. Ännu har inte de s. k. non-governmental organizations fått sina inbjudningar. Men man har inom FN-sekretariatet klart för sig efter vilka grunder man skall välja ut organisationerna. Herr Wikström vet ju att vi i världen har ett otal organisationer. Hur det än är med Stockholms möjligheter – Folkets hus och de båda riksdagshusen – så finns det fysiska gränser för hur mycket människor lokalerna kan rymma. I första hand är det en FN-konferens, varför man främst måste se till att FN:s medlemsstater får plats med sina delegationer. Men det kommer en hel rad av s. k. non-governmental organizations hit för konferenser.

När det sedan gäller Miljöforum kan jag säga, att vi ursprungligen tänkt oss erbjuda dem Tennisstadion. Det passade dock inte riktigt, och då fanns det möjligheter att få just Konstfack och Filmhuset för ändamålet. Regeringen och Nationalkommittén sade då att det inte spelade någon roll och att de fick hålla till var de ville. Vi kommer att stödja dem och har redan givit dem löfte att få alla de pengar de anser sig behöva för att kunna klara arrangemangen. Det har sörjts för att de ekonomiskt kan genomföra sina konferenser. Men vi har mycket kraftigt velat markera, att regeringen och Nationalkommittén inte vill påverka utformningen.

De grupper som avser att ha en egen miljökonferens i ABF-huset vill inte, såvitt jag förstår, vara med i Miljöforum. Eftersom regeringen betalar till denna konferens, utgår de ifrån att det här bara är etablerade och köpta deltagare. Jag kan inte finna någon annan förklaring härtill. Men även där pågår en rörelse, och jag har nog en känsla av att när vi kommer närmare den aktuella tidpunkten, kommer säkerligen en del av de organisationer, som avser att delta i ABF-huset, att i stället gå till Miljöforum, där det alltså finns stora möjligheter att fritt och "fräscht" som herr Wikström sade diskutera miljövårdsproblem.

Det kan säkert inträffa att vissa diskussioner i Konstfack och Filmhuset fångar massmedias intresse. Det är ingenting att vara ledsen över, snarare tvärtom. Man får ju hela tiden ha klart för sig att FN:s miljövårdskonferens måste vara ett seriöst arbetande forum som skall leda fram till någonting. Det är inte meningen att det varje dag skall vara sensationer som lockar massmedia, utan man skall försöka arbeta sig fram mot dokument som kan ligga till grund för ett effektivt framtida internationellt miljövårdssamarbete.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jordbruksministern och jag har inte några delade meningar. Eftersom det är så begränsade fysiska utrymmen för själva konferensen är naturligtvis urvalet av de icke-statliga organisationer som deltar en känslig fråga. Jag tror det är viktigt att man ordentligt klargör för den svenska allmänheten att urvalet icke görs av den svenska regeringen eller Nationalkommittén samt att de klagomål som kan infinna sig beträffande urvalet får riktas till New York och inte till Stockholm.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om behandling vid
FN:s miljövårds-
konferens av
frågor rörande
användningen av
vissa stridsmedel
m. m.*

Jag tycker också det är viktigt att det sägs ifrån, att de organisationer som nu planerar ett s. k. Folkets forum är välkomna även till Miljöforum. Jag ser att socialdemokratiska studentklubben och Stockholms centerungdom är med om att planera Folkets forum. Såvitt jag förstår är också de välkomna att vara med i Miljöforum. Det finns all anledning att stödja detta arrangemang som syftar till att ge en sidobelysning åt de intressanta frågor som miljövårdskonferensen skall syssla med.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 43 Om behandling vid FN:s miljövårdskonferens av frågor rörande användningen av vissa stridsmedel m. m.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels fru *Dahls* (s) den 11 januari framställda interpellation, nr 3, till herr utrikesministern, dels herr *Takmans* (vpk) den 12 januari framställda interpellation, nr 22, till herr utrikesministern, och anförde:

Herr talman! Fru Dahl har frågat utrikesministern om regeringen avser att ta initiativ till att frågan om de krigföringsmetoder, som genom bombningar samt mekaniska, kemiska och biologiska stridsmedel hotar den mänskliga miljön, tas upp till behandling vid FN:s miljövårdskonferens.

Herr Takman har frågat utrikesministern om regeringen kommer att ta initiativ till att frågan om USA:s systematiska förstörelse av miljön i Indokina tas upp till behandling vid FN:s miljövårdskonferens i Stockholm i år.

Interpellationerna — vilka överlämnats till mig för besvarande — besvaras i ett sammanhang.

Dagordningen för FN-konferensen om den mänskliga miljön har utarbetats av den särskilda kommitté som tillsatts av FN:s generalförsamling för att bistå konferensens generalsekreterare i förberedelsearbetet inför konferensen. I kommittén ingår företrädare för regeringarna i 27 av FN:s medlemsstater, däribland Sverige. Dagordningen tar upp sex olika problemområden, nämligen bebyggelsemiljön, utbyte av kunskap och information, naturresursernas utnyttjande, utveckling och miljö, miljöföreningar samt organisation av det internationella miljöarbetet efter konferensen. Därutöver upptar dagordningen förslag till deklaration om den mänskliga miljön. Dagordningen antogs av generalförsamlingen den 20 december 1971.

De i interpellationerna avsedda frågorna kommer att kunna tas upp vid behandlingen av miljödeklarationen. I deklarationen som utarbetats av en mellanstatlig arbetsgrupp har nämligen på svenskt initiativ införts ett avsnitt om användning av massförstörelsevapen. I detta avsnitt uttalas att människan och den mänskliga miljön måste förskonas från de allvarliga följder som kan uppkomma genom prov med eller användning av massförstörelsevapen.

Den svenska regeringen har alltså — i den utsträckning den fastställda

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om behandling vid
FN:s miljövårds-
konferens av
frågor rörande
användningen av
vissa stridsmedel
m. m.*

dagordningen medger – tagit upp frågan om användningen av biologiska och kemiska stridsmedel samt massförstörelsevapen.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret. Det är med stor tillfredsställelse som jag kan konstatera att frågan om miljömordskriget efter initiativ av den svenska regeringen verkligen kommer att behandlas på miljövårdskonferensen. Det innebär att ett stort steg framåt har tagits i dessa frågor, och jag vill än en gång tacka för det svar som vi har fått. Att så kommer att ske ser jag i mycket också som ett resultat av det arbete i detta syfte som har utförts av Vietnamrörelsen i Sverige liksom av Stockholmskonferenserna om Vietnam och av Internationella kommissionen för undersökning av USA:s krigsförbrytelser i Indokina. Det är på det sättet som världens uppmärksamhet har riktats på dessa frågor.

Den 19 augusti 1971 uppvaktade Svenska kommittén för Vietnam utrikesminister Wickman och krävde att svenska regeringen skulle ta initiativ till att miljövårdskonferensen behandlar frågorna om de krigföringsmetoder som genom massförstörelse med hjälp av bombning, mekaniska, biologiska och kemiska stridsmedel hotar den mänskliga miljön. Aktionen från vår sida för att förmå miljövårdskonferensen att diskutera dessa frågor har fortsatt hela vintern. Interpellationerna är naturligtvis också ett led i det arbetet. Vietnamkommitténs förre ordförande Gunnar Myrdal har också aktualiserat frågan inom den svenska nationalkommittén, senast vid generalsekreterare Morris Strongs besök i Sverige nyligen. Jag kan försäkra att vi kommer att fortsätta att på olika sätt verka för att dessa frågor på allvar uppmärksammas i samband med miljövårdskonferensen. Vi tror inte att miljövårdssträvandena kan få och inte heller att de förtjänar förtroende, om de inte förenas med kamp mot miljömordskriget. Om konferensen skulle vägra att behandla dessa frågor eller välja att behandla dem summariskt och ytligt, tror jag att reaktionen i framför allt den tredje världen med rätta skulle bli mycket stark. Den skulle bli det främst av följande skäl.

Miljömordskriget, sådant det bedrivs i Indokina och i Portugals kolonier, innebär en mycket mera total förstörelse av den mänskliga miljön och ett mycket allvarigare hot mot människans möjligheter att överleva än något annat känt miljöhot. Dessa effekter är dessutom avsedda. Det är inte sekundära eller förbisedda biverkningar. Syftet med kriget är att skada och förgifta eller döda allt levande, att förstöra samhällsorganisationen, produktionsapparaten, all bebyggelse, all växtlighet och naturen själv. På det sättet innebär miljömordskriget en utmaning och ett hån mot alla de ansträngningar som de fattiga och förtryckta folken gör för att förbättra sin situation. Låt oss i det sammanhanget inte glömma bort att de krigföringsmetoder som nu håller på att utvecklas i Indokina och i Portugals kolonier runt om i tredje världen uppfattas som ett hot och en varning från förtryckarnas sida, ett hot om att om andra länder och befrielseströrelser på allvar försöker få i gång en självständig utveckling – en utveckling oberoende från stormakterna och de forna kolonialmakterna – kommer de att drabbas av samma sorts krig.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om behandling vid
FN:s miljövärds-
konferens av
frågor rörande
användningen av
vissa stridsmedel
m. m.*

Jag har besökt både Indokina och en av Portugals kolonier, Guinea Bissau. Där har jag kunnat se vilka verkningar kriget haft på människorna och på naturen. Jag har mött skolbarn som varit med om att deras skola blivit anfallen. Jag har sett risfält och fruktodlingar fullständigt förstörda och sönderpeprade av bomber. Jag har mött bönder som varit med om att först arbeta tungt en hel odlingssäsong på risfälten – ett arbete som ofta måste utföras på natten därför att ingen går säker på dagen – som sedan fått se hela sin skörd förstörd, sönderbombad och uppbränd. Bombningarna är alltid särskilt intensiva under skördeperioden. Deras bitterhet och vrede är fruktansvärd, men de fortsätter ändå ständigt att reparera skadorna och plantera nya grödor.

Vi har ett mycket stort ansvar mot dessa människor när det gäller att uppmärksamma också den sorts miljöhot som de ständigt utsätts för. Jag har sett barnen i Guinea Bissau, som lider av svår akut proteinbrist därför att portugiserna systematiskt skjuter ut all boskap och på så sätt berövar dem både mjölken och köttet. Mödrarna kan inte amma dem, eftersom också de är drabbade av proteinbrist.

Jag har hört sjukvårdspersonal berätta om hur svårt det är att bota napalmskadade och bombskadade människor när de inte kan få fullvärdig kost. Vi har alla i TV sett de fruktansvärda skador som de antipersonella bomberna, napalm och giftbesprutningarna orsakar. I tidningen Vietnam Courier nr 38 av den 31 januari 1972 finns det en liten notis om situationen i Laos. Det heter där: Den 17, 21, 22 och 23 december 1971 spred amerikanska flygplan giftiga kemikalier över Muong Kahm-provinsen. 80 procent av befolkningen i distriktet skadades, varav ett femtiotal gamla, kvinnor och barn med dödlig utgång, och risfält och fruktträdgårdar blev svårt förstörda.

Den senaste tiden, under samma period som president Nixon hållit hycklande fredstal och i Kina hälsats som "den som kommer med fred och goda skördar", har detta krig kraftigt intensifierats. Den rapport från Laos som jag nyss läste upp är bara ett av många exempel. Bombarmadan har den senaste veckan fördubblats, och de bombningar som nu pågår i hela Indokina är de kraftigaste på fyra år. Bl. a. bombas de områden i Sydvietnam där man samtidigt genomför de största tvångsförflyttningarna i hela Indokinakrigets historia.

Den sorts krigföring som vi nu diskuterar och dess konsekvenser kan lätt undervärderas, eftersom det i så stor utsträckning rör sig om s. k. konventionella stridsmedel. Men det behövs inte särskilt mycket för att bomba en bondby på Laosslätten sönder och samman. Ändå är det på det sättet att de bombmassor som fälls över dessa folk är de mest intensiva som något folk någonsin varit utsatt för. Vi måste i tid reagera för miljömordskriget och avvärja det fruktansvärda hot mot mänsklighetens framtid som det innebär.

Denna kamp skall naturligtvis föras i många sammanhang – i FN, i diskussionerna om folkrättens och krigskonventionernas utformning, i nedrustningsförhandlingarna och på annat sätt. Den svenska regeringen har redan tagit initiativet till en modernisering av folkrätten och krigskonventionerna, så att de verkligen skall vara tillämpliga och verkningsfulla i den sorts krig som nu pågår. Jag utgår från att detta

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om behandling vid
FN:s miljövårds-
konferens av
frågor rörande
användningen av
vissa stridsmedel
m. m.*

arbete fortsätter och att vi i annat sammanhang kommer att få en redovisning för vad som hänt under det senaste året på det området.

Det är, herr talman, absolut nödvändigt att också miljövårdskonferensen diskuterar denna fråga, och det måste ske ingående och sakligt. Det finns redan nu en omfattande dokumentation som visar effekterna på den mänskliga miljön och de genetiska skador som detta krig orsakar. Det finns många forskare som sysslar med dessa frågor och som säkert gärna ställer sin sakkunskap till förfogande. En förutsättning för att konferensen skall kunna ägna dessa frågor den uppmärksamhet som de förtjänar är emellertid att sådant material också samlas in till konferensen och diskuteras där. Det framgår inte om så kommer att ske av jordbruksministerns svar, som i alla andra avseenden var mycket positivt. Därför vill jag ställa ett par kompletterande frågor:

På vilket sätt kommer deklarationen om den mänskliga miljön att förberedas? Kommer det att ske genom utskotts- och kommittéarbete under själva konferensen? Kommer dessa frågor att kunna diskuteras under några andra rubriker i utskottsarbete eller på annat sätt under konferensen? Har vetenskapliga och dokumentära rapporter om miljömordskriget förberetts, och är den svenska regeringen beredd att verka för att en sådan materialinsamling och vetenskaplig bearbetning kommer att äga rum? Den svenska regeringen har, när det gäller liknande frågor, i nedrustningssammanhang och folkrättsdiskussionerna gjort stora och värdefulla pionjärinsatser, och jag tycker att det också vore naturligt om man ville göra det på det här området.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Jag vill oreserverat ansluta mig till Birgitta Dahls tack till jordbruksministern för det klarläggande besked som vi har fått. Jag vill samtidigt också säga att jag helt delar de uppfattningar som Birgitta Dahl har gjort sig till tolk för i sitt utmärkta inlägg.

När jag föredrog min interpellation den 12 januari angav jag i korthet skälen. Ingen internationell miljövårdsfråga är allvarligare och mera akut än USA:s systematiska förstörelse av miljön i Indokina. Till mer än 80 procent – oftast mer än 90 procent enligt de utredningar jag har sett – riktar sig artilleriangreppen och bombningarna mot områden och inte mot speciella mål. De är följaktligen i huvudsak riktade mot civilbefolkningen.

Den sekundära förstörelsen är kvantitativt och kvalitativt så allmän och så genomgripande att inget land tidigare genomgått något liknande, men delvis är det fråga om en planmässig primär förstörelse med giftiga kemikalier, med gigantiska jordskrapor osv. Också största delen av den artilleri- och flygburna ammunitionen har förstås samma syfte som de kemiska vapnen och jordskraporna. Syftet är att utrota människor, djur och växter, förstöra det dagliga livet och förstöra livsbetingelserna över huvud taget för folket i landet.

Till detta kommer en hos oss förbisedd del av krigsföringen. Man sprider ut hundratusentals minor från luften, och dessa kommer naturligtvis att göra livet ytterligt farligt för de överlevande under många år i framtiden. Vi har här i Stockholm på krigsförbrytelsekommissionens första session fått demonstrerat för oss s. k. lövminor, som ser ut som löv

och som sprids i enorm mängd i djungelområdena. De dödar i regel inte, men barn och vuxna som trampar på dem får benen avslitna. Sådana minor kommer att ligga kvar för oöverskådlig framtid och utgöra en ständig fara överallt för den överlevande befolkningen.

En ny term, ekocid, dvs. miljömord – i analogi med det folkrättsliga begreppet genocid, som betyder folkmord – har blivit allt vanligare för att beteckna denna nya förbrytelse. Det är fråga om en förstörelse i ohygglig skala av ett lands ekosystem och av betingelserna för växt-, djur- och människoliv i fortsättningen.

Jag kanske också bör anknyta till vad Birgitta Dahl sade om den tredje världen. Det krig som nu förs mot Sydvietnam, som förs i Laos sedan många år och som förs också i Cambodja kan bara föras av ett överlägset flyg, som inte möter raketvapen eller ett överallt närvarande luftvärnsartilleri. B 52:orna, som faller sina bomber från 10 000 meters höjd, är utomordentligt lätta att bekämpa med robotvapen, men sådana tunga vapen saknas i de här delarna av Indokina. Man saknar dem också i de portugisiska kolonier där folket nu söker befria sig. Därför kan kriget föras med kemiska och andra medel i den skala som har skett i Indokina och som nu sker, om än i mindre skala, också i Afrika. Det skulle ha tätt sig mycket märkligt om FN:s internationella miljövårdskonferens skulle ha förbigått detta som äger rum i Indokina sedan många år och som hela världen nu känner till. Nu blir det inte så. Jordbruksministern har här upplyst om att den svenska regeringen tagit initiativ till att föra denna typ av krigföring upp på konferensens dagordning. Jag skulle ha önskat att svaret varit något tydligare, något mera preciserat, men jag förutsätter att andra regeringar också kommer att agera eller redan har agerat på samma sätt som den svenska och att konferensen i klartext kommer att uttala sig om och mot miljömordet i Indokina. Det är inte bara fråga om miljömord; det är också fråga om folkmord.

På s. 54 i "Sveriges nationalrapport till Förenta nationerna rörande den mänskliga miljön" står att de svenska förslagen till konferensen har utformats så att de kan vara utgångspunkter för konventioner eller rekommendationer. Jag kanske bör påminna om att jag tillsammans med ett antal partikamrater väckte motionen 1971:336 där kravet ställdes att Sveriges regering skulle ta initiativ till en internationell konvention som förbjuder ekocid, dvs. miljömord. Motionen fick en positiv behandling i ett hänseende i utrikesutskottet i det man upprepade den klara tolkning som svenska regeringen gjort av Genèveprotokollet av 1925, men i övrigt hade man av någon anledning inte uppfattat att miljömord är en ny företeelse, något som tidigare inte har förekommit och som kräver en ny konvention.

Vi har i år återkommit med samma krav i motionen 1972:947. Jag hoppas livligt att den svenska regeringens representanter utnyttjar detta tillfälle att föra fram ett sådant krav inför ett sakkunnigt internationellt forum.

Det officiella Sverige har sedan många år utvecklat en meriterande verksamhet, bl. a. för att fastställa en strikt tolkning, en tolkning utan kryphål, av 1925 års Genèveprotokoll mot kemisk och biologisk krigföring. Birgitta Dahl var inne på detta tema, och jag instämmer helt

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om behandling vid
FN:s miljövårds-
konferens av
frågor rörande
användningen av
vissa stridsmedel
m. m.*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Om behandling vid
FN:s miljövårds-
konferens av
frågor rörande
användningen av
vissa stridsmedel
m. m.*

och hållet i vad hon har sagt. Men också det icke-officiella progressiva Sverige har ibland spelat en mycket betydelsefull roll. Världsfredsrådets Stockholmsappell mot kärnvapen 1950 blev förmodligen ett avgörande dokument för att förhindra ett kärnvapenkrig. Russelltribunalen 1967, Stockholmskonferenserna om Indokina från 1967, den internationella kommissionen för undersökning av USA:s förbrytelser i Indokina – detta är organisationer och händelser som betytt oerhört mycket i sak och som även betytt mycket för att ge världens folk speciella förväntningar inför sommarens FN-konferens i Stockholm. Om den nu blir av och blir universell!

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Eftersom vi inte har några som helst delade meningar i den viktiga sakfråga vi diskuterar, skall jag bara försöka besvara de frågor som ställts till mig. Men jag kanske först ändå vill framhålla att FN:s miljövårdskonferens är en konferens som skall pågå i högst 14 dagar, att man har en mycket diger dagordning och att man självfallet inte löser alla de problem som här tas upp.

På frågan om det finns några rubriker på dagordningen, utöver deklarationen, där man kan ta upp frågan om massförstörelsevapen etc. måste jag svara att det är rätt svårt att få in den under någon av de sex huvudrubrikerna. Men jag är övertygad om att man kan ta upp denna fråga när man kommer till punkten om miljöföreningar, ty det är ju i utomordentligt hög grad fråga om miljöföreningar. På svensk sida har vi dock menat att denna fråga hör hemma i deklarationen. Deklarationen har, som jag sade, förberetts av en mellanstatlig grupp. Deklarationsförslaget kommer att i vanlig ordning behandlas av konferensen. Det är naturligtvis i det sammanhanget som man får ta upp denna fråga.

Jag kanske skall göra klart hur konferensen skall arbeta. Det skall pågå en generaldebatt i Folkets hus, där regeringarnas företrädare gör deklarationer, inlägg om miljövården. Där föreställer jag mig att många staters företrädare kommer att ta upp bl. a. denna utomordentligt viktiga fråga. För det är alldeles klart att användningen av gifter, växtförstörelsemedel och biologiska stridsmedel är en miljöförstöring av gigantiska mått, och detta måste man ta upp i generaldebatten.

Men jag vill nog att man skall ha klart för sig att FN-konferensen har så många andra frågor på sin dagordning att man inte kan vänta sig att denna fråga löses. Den kommer dock att aktualiseras. Vi har ändå ett organ i vilket denna fråga naturligt hör hemma. Vi skall naturligtvis inom FN:s ram med all kraft fortsätta det arbete vi har påbörjat.

Där har jag alltså svarat på en av fru Dahls frågor, nämligen hur det är med materialinsamlandet för att kunna föra en diskussion i denna fråga. När vi aktualiserat frågan i FN och i FN:s underorgan har det inte varit någon brist på material. Det finns ett rätt rikligt material insamlat både från Sverige och från andra länder.

Svaret på frågan har jag alltså redan lämnat: Vi skall i den mån det är möjligt för oss ta upp även denna fråga vid konferensen i samband med behandlingen av den deklaration som vi hoppas få igenom med den formulering som Sverige har föreslagit.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Efter de svar på mina kompletterande frågor som jag nu har fått och som jag tackar för utgår jag från att den svenska regeringen även under konferensen, t. ex. i sina deklamationer, kommer att ta upp dessa frågor för att verka för att det svenska förslaget till deklamation skall antas. Det tycker jag är en värdefull upplysning. Det är också bra att vi har fått höra att man kommer att fortsätta arbetet i andra sammanhang.

Självklart väntar jag mig inte att man skall kunna lösa alla dessa problem under konferensen, men det är viktigt att de aktualiseras på allvar – det är viktigt också för konferensens anseende. Naturligtvis måste vi också se till att inte bara det som man omedelbart förstår innebär en systematisk miljöförstöring, alltså biologiska och kemiska stridsmedel som redan är förbjudna, tas upp; man måste också peka på vilka våldsamma effekter som kan nås genom en systematisk användning av en rad stridsmedel som vi betraktar som mindre farliga än vad de faktiskt har utvecklats till att bli i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 44 Ang. det i studiemedelssystemets jämförelsemetod ingående ränteavdraget

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr *Molins* (fp) den 16 februari framställda interpellation, nr 63, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Molin har frågat chefen för utbildningsdepartementet, om han är beredd att föreslå en sådan sänkning av den i studiemedelssystemets jämförelsemetod ingående räntan att den bättre motsvarar den faktiska marginalskatten än för närvarande. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Den av herr Molin aktualiserade frågan behandlas av 1968 års studiemedelsutredning varför det ej är lämpligt att nu ta ställning till en sådan förändring av återbetalningsreglerna för studiemedel.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för det snabba svaret på min interpellation. Det är naturligtvis tillfredställande att studiemedelsutredningen nu genom ett beslut i februari 1972 har bestämt sig för att^a ta upp detta onekligen intrikata problem. Man kanske kunde ha tänkt sig att statsrådet kunde ha en mening om huruvida någon förändring borde komma till stånd i vad gäller räntans storlek i jämförelsemetoden utan att behöva avvakta utredningen.

Jag skall, herr talman, göra en liten kommentar. Den är betingad av ett tidningsuttalande som statsrådet Moberg har gjort och som jag fick ögonen på häromdagen. Statsrådet säger där: Återbetalningsreglerna i studiemedelssystemet har liknats vid ett lotteri där man alltid drar en

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

Ang. det i studiemedelssystemets jämförelsemetod ingående ränteavdraget

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. det i studie-
medelssystemets
jämförelsemetod
ingående ränteav-
draget*

vinst. Jag undrar om de studerande, som lät sig lockas till universiteten och högskolorna vid mitten av 1960-talet med löften om framtida ekonomisk trygghet både under studietiden och därefter, tycker att de har dragit någon vinstlott. Om man gjorde en undersökning skulle nog flertalet säga att de har dragit en nitlott.

Det nya studiemedelssystemet, som ju var en följd av en utredning som i sin tur var en följd av en serie av påtryckningar från olika håll, syftade till att ersätta det gamla, förhatliga systemet med garantilån och de i och för sig rätt ålderdomliga bestämmelserna om naturastipendier. Från socialdemokratiskt håll hade man gått fram med fältropet *studielön*. Man menade att det var orimligt att studenterna för sitt uppehälle skulle vara beroende av kreditgivningen från bankerna. De skulle i stället tillförsäkras sin levnadsstandard genom en direkt ersättning från staten under studietiden.

Hur har det nu blivit? Hur har det nya systemet slagit i praktiken? Jo, vi har fått ett i allt väsentligt lånefinansierat system, där låneandelen befinner sig i stigande, och de här lånemedlen har blivit praktiskt taget lika dyra som vanliga banklån. Den främsta orsaken till det är att räntan i realiteten har kostat mera genom att man ju inte har någon avdragsrätt vid beskattningen för ränta på studiemedlen utan i stället enligt jämförelsemetoden ett ränteavdrag från den s. k. normalräntan som uppgår till 40 procent. Det innebär alltså att man får betala 60 procent av sin ränta. Motiveringen för de här 40 procenten var att avdraget skulle motsvara den lättnad som andra låntagare får genom att kunna dra av sin ränta i samband med beskattningen, och då har man beräknat marginalskatten till 40 procent. Men vem har 40 procent i marginalskatt i dag? Flertalet löntagare har en högre marginalskatt, och för de här aktuella grupperna med lång studietid, som ju inkomstmässigt ligger över genomsnittet, är marginalskatten väsentligt högre.

De som har studerat enligt det här studiemedelssystemet får alltså amortera i fast penningvärde och kan inte, som andra låntagare, dra fördel av inflationen. De får heller inte, som andra låntagare, dra av räntekostnaderna vid beskattningen utan får ett avdrag på räntan som bara är 40 procent. Dessutom är situationen den att de har svårt att finna en adekvat sysselsättning, men det är inte studiemedelssystemets fel.

Jag tror ändå, herr Moberg, att det inte är så värst många av dem som började akademiska studier under 1960-talet som har dragit några vinstlotter i det här studiemedelssystemet. När man nu ser hur det har slagit borde samhället kunna ge litet rättvisa också åt den här gruppen. Jag hoppas att man skall tänka om och lägga fram ett förslag som eliminerar den här orättvisan och som fastställer en räntesats vilken motsvarar vad en låntagare faktiskt får betala i ränta efter den skatteminskning som man får av avdragsrätten i vanliga fall när man betalar ränta.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag tror att herr Molin har förståelse för att jag inte är beredd att i dag uttala någon mer definitiv mening, när nu utredningen prövar frågan. Låt mig ändå göra ett par kommentarer till dels vad som

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. det i studie-
medelssystemets
jämförelsemetod
ingående ränteav-
draget*

står i själva interpellationen på en punkt, dels vad herr Molin här nu sade.

En formulering i interpellationen är något missvisande. Det står där på tal om det s. k. återbetalningstaket att det "för närvarande ligger vid drygt 17 500 kronor, vilket betyder att låntagare med denna årsinkomst eller lägre är befriade från återbetalningsskyldighet". Den meningen tror jag flertalet läsare missförstår. De 17 500 kronorna är inte årsinkomst i vedertagen mening utan beskattningsbar inkomst för personer som inte har någon försörjningsplikt. En ogift person har med andra ord, om man tar hänsyn till grundavdragets storlek och till en traditionell skillnad mellan faktisk inkomst och taxerad inkomst, den här rätten upp till 22 000–23 000 kronors inkomst. Är han eller hon dessutom försörjningspliktig mot barn under tio år, kan man lägga till ytterligare 7 000 kronor, och taket ligger då vid ca 30 000 kronor. Detta sagt bara för att den som läser själva interpellationen inte skall tolka herr Molins formulering på den här punkten felaktigt.

Så några ord om det som herr Molins interpellation gällde och som han nu resonerade litet kring. Jag skall villigt erkänna att de förändringar som ägt rum på den ekonomiska politikens område sedan systemet infördes har haft en negativ konsekvens i det här avseendet. Men även på den punkten vill jag göra ett litet förtydligande. Herr Molin är försiktig i interpellationen när det gäller själva slutsatsen; han drar den så att säga mellan raderna.

När vi införde systemet var skillnaden mellan utlåningsräntan och normalräntan ungefär 0,75 procent. Utlåningsräntan var 5,75 och normalräntan var 5 procent. I dag är den skillnaden väsentligt större. Utlåningsräntan är enligt de senaste noteringar jag har uppgift om 8,75 procent och normalräntan 6,75 procent. Denna ökade skillnad innebär, ceteris paribus, en gynnsam utveckling för dem som tar avdragsgilla lån.

Men jag skall inte förneka att detta inte till fullo uppväger den av herr Molin påpekade höjningen av marginalskatten för de grupper det här gäller. Därför skall frågan nu prövas – vid sidan om andra frågor – av studiemedelutredningen. Det rör sig till slut här om rätt mycket pengar för skattebetalarna, om man gör en förändring – det måste vägas in, när förslaget en gång kommer, vid den prövning som skall göras av regering och riksdag.

Med anledning av det tidningscitat herr Molin anförde vill jag säga, att jag citerade ett tidigare uttalande om lotteriet där man alltid drar vinst – det gällde situationen den gången. Det gäller för ganska stora grupper än i dag, därför att det alternativ som både de som tog studiemedel under 1960-talet och de som tar det i dag har, det är i många avseenden ofördelaktigare än studiemedlen.

Det är ju inte bara de av herr Molin nu berörda reglerna som gäller. Jag vill peka på en sak som i och för sig är väsentlig. Tar man banklån får man i varje fall betala ränta omedelbart, och det är för en studerande ofördelaktigt i speciellt hög grad. I studiemedelssystemet är man befriad från detta till ett antal år efter examens avläggande.

Men jag vill sluta med att säga, att i mitt svar ligger ett erkännande om att det finns anledning att bl. a. pröva bestämmelserna på den här punkten på nytt.

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. vidareut-
bildningen av
sjuksköterskor*

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för de senaste kommentarerna.

Statsrådet påpekar alltså här att sedan detta system infördes har det tillkommit faktorer som lett till negativa konsekvenser för de personer som har gått in i studiemedelssystemet, och däri ligger ju då att det finns anledning till en omprövning. Och om statsrådet inte vill i detalj tala om i vilken riktning den omprövningen skall gå – det förstår jag att han inte vill göra – så hoppas jag att han har möjlighet att se till att omprövningen sker snabbt.

Får jag sedan i fråga om jämförelsen med banklån säga, att det är klart att jag inte har velat hävda att banklån är gynnsammare än studiemedel. Sanningen är väl den att studiemedlen är en liten aning gynnsammare än banklån. Men när det här systemet infördes föreställde man sig väl att det skulle innebära en väsentlig fördel jämfört med konventionella banklån.

När det gäller återbetalningstaket vill jag säga, att om det är så att årsinkomsten före skatt kan gå upp till 23 000 kronor utan att man det året behöver betala av – jag kan inte omedelbart kontrollera det – visar det ju ytterligare att det finns praktiskt taget ingen person som omfattas av studiemedelssystemet som har en så låg marginalskatt som 40 procent.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 45 Ang. vidareutbildningen av sjuksköterskor

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara fru andre vice talmannen *Nettelbrandts* (fp) den 1 februari framställda interpellation, nr 38, och anförde:

Herr talman! Fru Nettelbrandt har frågat mig, vilka åtgärder jag vidtagit för att säkerställa vidareutbildningen av sjuksköterskor.

Jag vill först erinra om att – vilket jag nyligen redovisat för riksdagen i anledning av en enkel fråga av fru Berglund – medel begärts i årets statsverksproposition för anordnande av särskild utbildning av vissa vårdyrkeslärare i syfte att bredda dessa lärares undervisningsområden. Läroplan för den föreslagna fortbildningen utarbetas nu inom skolöverstyrelsen.

I den år 1969 gjorda planeringen för vidareutbildningen hade man beräknat behovet av intagningsplatser till ca 2 100. Socialstyrelsen har i en promemoria från september 1970 redovisat högre tal, nämligen ca 2 500. Innan dimensioneringen för innevarande läsår fastställdes, gjorde skolöverstyrelsen en förfrågan hos sjukvårdshuvudmännen om möjligheterna att åstadkomma den av socialstyrelsen önskade utökningen. Det visade sig emellertid inte möjligt att nå detta resultat. Antalet medgivna intagningsplatser utgör innevarande år 2 325, fördelade på 155 klasser. Enligt vad jag erfarit har skolöverstyrelsen inför läsåret 1972/73 ånyo fäst huvudmännens uppmärksamhet på angelägenheten av en utökad utbildning.

Nu befintlig utbildningskapacitet ligger således över de ursprungliga planerna även om den inte ännu fullt motsvarar de reviderade

beräkningarna. Bl. a. i syfte att förverkliga dessa senare framkomna önskemål har medel begärts i statsverkspropositionen för anordnande av särskild utbildning av vissa vårdyrkeslärare.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr utbildningsministern för svaret på min interpellation. Samtidigt måste jag emellertid tillstå, att jag skulle ha lagt in mera känsla i mitt tack, om det hade varit mera av svar på den fråga som jag ställt. Min fråga har nämligen endast delvis besvarats – och knappt det. Med några i och för sig värdefulla upplysningar är dimridåer lagda över ett mycket väsentligt och aktuellt problem, som jag har pekat på.

Vad jag berört i min interpellation är att vidareutbildningen av sjuksköterskor sedan hösten 1970 har kommit in i ett allvarligt läge på grund av svårigheten att få läkare att medverka. De åtgärder som utbildningsministern pekar på berör ju inte det akuta problemet och innebär inte heller någon lösning på längre sikt.

När statsrådet talar om en breddning av vårdyrkeslärarnas undervisningsområden och om utbildning av vårdyrkeslärare, så rör ju det huvudsakligen gymnasieskolan. Var skall man bredda? Är det en breddning inom gymnasieskolan som skolöverstyrelsen talar om i sin skrivelse, eller skall man gå längre med breddningen? Och var skall yrkeslärarna egentligen verka? Är det fråga om grundutbildning, eller avser statsrådet också en motsvarande breddning för vidareutbildning? Det finns väl inte täckning för det senare i skolöverstyrelsens skrivelse. Tvärtom säger skolöverstyrelsen att läkarmedverkan i undervisningen inom vissa områden är ofrånkomlig. Och till de områdena hör just – och undantagslöst – vidareutbildningen för sjuksköterskor. Det är det som denna fråga gäller.

I svaret hänvisas till statsverkspropositionens post för anordnande av särskild utbildning av vissa vårdyrkeslärare i syfte att bredda dessa lärares undervisningsområden. Men det förslaget är ju ämnesmässigt mycket begränsat. Den utbildningen avser endast anatomi, fysiologi och medicinsk mikrobiologi. Förslaget upptar däremot inte det stora ämnet sjukdomslära, som är aktuellt både för gymnasieskolan och för grund- och vidareutbildningen. Där ämnar väl SÖ komma igen i en senare etapp. En omedelbar utbyggnad av övriga ämnen bör sålunda planeras. Men sådana åtgärder kan betraktas som en avlastning av läkarnas undervisningsuppgifter i gymnasieskolan och i grundutbildningen av sjuksköterskor till förmån för insatser i andra delar av vårdyrkesutbildningen.

På dessa punkter har jag uppfattat att det föreligger stor enighet mellan departementschef, myndigheter och olika fackliga organisationer. Jag har inte heller personligen någon invändning att göra. Vi kanske därför kan lämna den mera okontroversiella frågan och i stället uppehålla oss vid det som här är kärnproblemet. Men låt mig först skjuta in en liten fråga. Utbildningsministern hänvisar i svaret till att det i statsverkspropositionen har begärts medel för *utbildning* av vissa vårdyrkeslärare. När SÖ lade fram sitt förslag talade man om *påbyggnadskurser*. I statsverkspropositionen däremot är det fråga om *fortbildning*. Är det avsiktligt att

terminologin skiftar? Eller med andra ord: Betyder det någonting? Är det i något hänseende någon skillnad mellan propositionens fortbildning och skolöverstyrelsens påbyggnadskurser? Jag tror att det hos berörda finns ett stort intresse att få statsrådets klarläggande på den punkten.

Sedan några andra frågor.

Anser statsrådet att skolöverstyrelsens uttalande att läkarens medverkan är nödvändig i vidareutbildningen är riktigt? Eller avser statsrådet att åstadkomma en uppmjukning även där? Om man nu anser att vad SÖ säger om läkarnas medverkan är riktigt, hur löser man då den frågan? Det är ju själva "pointen" i min interpellation. Vilka åtgärder har statsrådet vidtagit för att säkerställa vidareutbildningen?

Vi vet att många utbildningar ännu inte kommit i gång. Eleverna har bara fått resa hem igen. Eller också har man dragit sig fram med olyckliga provisorielösningar. I en del fall, där undervisningen inte blivit inställd, har den ägt rum efter kl. 19 eller före kl. 7 på morgonen. Anser statsrådet att det är en lycklig anordning?

De sjuksköterskor som fått sin utbildning under åren 1967–1971 är 7 254, men av dessa har bara 2 383 fått vidareutbildningen. Enligt den förändrade utbildningsorganisation som riksdagen beslutade för några år sedan är denna vidareutbildning inte någonting som man kan ha eller mista, som det kan vara egalt om man skaffar sig eller ej, utan det är någonting som i allmänhet är oundgängligen nödvändigt för att kunna klara det ansvarsfulla arbetet. Det var alltså avsikten att man skulle ha också den.

Jag vet att det finns många, många sjuksköterskor som upplever det som djupt otillfredställande att de får ha ansvaret för uppgifter som de faktiskt inte har fått kompetensen att sköta. Att det sedan är mänskligt liv det handlar om i deras arbete gör ju inte det ansvaret lättare att bära.

Jag tycker det är orätt mot en ansvarsmedveten yrkeskår att lämna den utan den nödvändiga utrustningen. Genom rationaliseringsåtgärder av olika slag har också sjukvårdsstrukturen förändrats, så att de i allmänhet inte som tidigare får arbeta tillsammans med eller under ledning av någon kvalificerad kollega.

Vad tror statsrådet patienterna säger om de blir medvetna om att sjukvården på det här sättet blir kvalitativt försämrade? Är de upplysta om att de i stor utsträckning är utlämnade till sådana som ännu inte fått nödvändiga kvalifikationer för sina uppgifter?

När statsrådet i svaret talar om utökningen av vidareutbildningen heter det att det emellertid inte visat sig möjligt att nå det åsyftade resultatet. Jag frågar varför. Varför kunde man inte nå det? Vad var det som fattades? Och vad har man gjort åt det? Var det just på läkarmedverkan som det strandade? Och skall man fortsätta att ha en utbildning, som betraktas som oundgängligen nödvändig, baserad på extraknäck från en i tiden redan mycket pressad kår, nämligen läkarna? Tänk om ingen läkare alls vill extraknäcka! Det är ingen ovanlig inställning när människor nu har börjat tänka på både vad fritiden är värd och vad marginalskatter är för någonting. Kommer då hela utbildningen att klappa ihop? Är det, herr statsråd, verkligen vettigt att ha utbildningen på ett så här viktigt område så lösligt grundad?

Det vore, herr talman, av stort värde om utbildningsministern nu ville komma in på ämnet och beröra just dessa centrala frågor.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag anser att det första svar som är lämnat till fru Nettelbrandt i allra högsta grad berör den fråga som fru Nettelbrandt har ställt. Men jag skall gärna återkomma i min replik och ytterligare utveckla detta svar.

Fru Nettelbrandt frågar bl. a. om det är rimligt att man förlitar sig på att läkare som det här gäller skall extraknäcka. Det är en fråga som naturligtvis kan diskuteras. Vi har ju sedan länge valt ett system där läkarna har spelat en viktig roll i denna del av utbildningen. Vad samhället då kanske förväntar sig är att om en yrkesgrupp vill upphöra med detta slag av insatser, skall man ge samhället en rimlig chans till omställning. Fru Nettelbrandt och jag är nämligen säkert överens om att om vi skall låta en annan yrkesgrupp överta dessa uppgifter, är det rimligt att ge denna grupp en chans till adekvat utbildning. I detta avseende var vi tydligen alldeles överens.

Jag beklagar alltså i och för sig att läkarna inte har ansett sig kunna delta i denna utbildning på det sätt som de tidigare har gjort, men det är rimligen inte något som departementet kan lastas för.

Som orsak till att de inte vill delta i denna vårdyrkesutbildning på det sätt som tidigare skett har angetts att det nya avtalet om reglerad arbetstid skulle hindra dem från att åta sig undervisning under skoltid. Vidare avvaktas avtalsförhandlingar som för närvarande pågår angående läkarnas arvoden.

Den andra punkten jag skulle vilja kommentera är påståendet om att detta bara skulle gälla gymnasieskolan. Jag vill understryka att det även rör sjuksköterskeskolorna.

Fru Nettelbrandt frågade också om det rådde någon skillnad mellan vad skolöverstyrelsen har talat om, nämligen påbyggnadsutbildning, och det uttryck som vi har använt, nämligen fortbildning. Av praktiska skäl har vi från departementet lagt utbildningen under fortbildningsanslaget.

Till slut skulle jag, herr talman, rent allmänt vilja understryka att skolöverstyrelsen för att en avlastning av undervisningsuppgifter från läkarna till lärare i vårdyrken skall kunna ske anordnar en viss fortbildning av sådana lärare. Den 6 oktober förra året lades fram förslag till ämnesmässig påbyggnadsutbildning för vissa lärare inom vårdområdet, som jag nyss påpekade. Påbyggnadsutbildningen enligt skolöverstyrelsens förslag skulle i första hand omfatta ämnena anatomi, fysiologi och medicinsk mikrobiologi. Senare planeras liknande påbyggnadsutbildning även i bl. a. farmakologi och klinisk kemi. Med anledning därav har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition tillstyrkt att fortbildning för ifrågavarande lärare anordnas under budgetåret 1972/73 inom områdena anatomi, fysiologi och mikrobiologi. Denna utbildning kommer att kosta sammanlagt 900 000 kronor. Det är klart att det kan sägas att utbildningen är begränsad, och fru Nettelbrandts anspråk, såvitt jag förstår, ligger högre än vi för närvarande kanske kan klara av. Men jag vill ändå hävda att samhället i den situationen som vi har hamnat i gjort en

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. vidareut-
bildningen av
sjuksköterskor*

Torsdagen den
2 mars 1972

*Ang. vidareut-
bildningen av
sjuksköterskor*

rimlig insats. När det skall ske sådana här förändringar, tycker jag att vi har rätt att ställa anspråk på att man får en viss övergångstid.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Utbildningsministern säger att svaret i allra högsta grad berör de frågor som jag har ställt. Ja, jag vill naturligtvis medge att det berör dem på det sättet att det dock är fråga om sjukvården, och således är svaret inte helt vid sidan om ämnet. Jag måste samtidigt säga att utbildningsministern i den här repliken upprepade just en utläggning kring de frågor som det inte handlar om; men jag tycker att det är rätt väsentligt att vi gör en klar boskillnad mellan den vidareutbildning av sjuksköterskor som de är tvungna att få för att klara sitt arbete och den grundutbildning av dem som är en helt annan sak.

Jag är alldeles säker på att statsrådet noga har studerat just den här skrivelsen från SÖ som jag har med mig. Där finns upptagna just de olika nivåer på utbildning som det är fråga om, och såvitt jag har kunnat hitta finns ingenting skrivet om att den breddning över de andra lärarkategorier som statsrådet nu talar om rör just nivå 3 -- nivå 3 är bl. a. vidareutbildningen för sjuksköterskor och sjukskötare. Det är inte det skrivelsen gäller.

Statsrådet säger att man måste ge samhället en rimlig chans. Ja, det är alldeles självklart, men om man nu har haft den här utbildningen ordnad genom medverkan av personer som varit intresserade för den och de inte längre vill ställa upp -- och inte har några skyldigheter att göra det -- måste man väl ändå konstruktivt tänka i nya banor: Hur skall man få till stånd en lösning som i alla fall klarar den här frågan?

Jag undrar om statsrådet vill ge mig svar på frågan om det är riktigt uppfattat av mig -- jag är i varje fall inte ensam om att ha uppfattat det hela på det sättet -- att den här breddningen, som uppnås genom att man på lärarpersonal med sjuksköterskeutbildning i botten lägger över nya uppgifter som läkarna tidigare hade, rör just gymnasieskolan och grundutbildningen, men att för vidareutbildningen kravet står kvar att det skall vara läkares medverkan. Jag tror att det vore värdefullt om statsrådet mycket kort och koncist besvarade frågan: Är det ostridigt mellan oss att det för vidareutbildningens del fortfarande krävs och skall krävas läkares medverkan? -- Vi kanske då kunde koncentrera oss till just den frågan, för den blir inte på minsta sätt löst genom att man exempelvis i gymnasieskolan avlastar läkarna genom att bredda undervisningen för den övriga lärarpersonalens del.

Har herr statsrådet inte tänkt sig möjligheten att man skulle kunna ha särskilda tjänster för den här typen av utbildning? Om läkarna nu inte vill ta något extrajobb -- och såvitt jag förstår har de inte skyldigheter till det --, är det inte då anledning att tänka i nya banor för att lösa problemet? Jag tycker att det är alldeles självklart att samhället skall ha den rimliga chans som statsrådet talade om. Men om nu samhället skall ha denna chans och om man skall avvakta den tid som behövs för att lösa dessa frågor skall man väl inte, som herr statsrådet här gör, vifta bort problemet, utan man skall väl i stället börja fundera på vad man skall göra åt det. Jag tycker att det vore värdefullt att få några synpunkter från statsrådet på just den punkten.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag räknar med att vi skall kunna utnyttja läkarna i utbildningen i fortsättningen, men jag har förstått att vi när det gäller en del av utbildningsuppgifterna förmodligen får ompröva den organisation vi hittills har använt oss av. Det kan möjligen medföra att man på de områden där man inte har en negativ inställning till en medverkan kan använda dem, t. o. m. i något större utsträckning än tidigare.

Vi är i utbildningsdepartementet inställda på att vi måste skapa en annan organisation för utbildningsuppgifterna än den vi har i dag. Jag tror vi måste realistiskt inse detta och därmed försöka få fram nya kategorier av lärare som är beredda att åta sig dessa undervisningsuppgifter. Om det skall organiseras i form av särskilda tjänster och vilka tjänster det i så fall kan bli fråga om kan jag efter så här kort tid självfallet inte ta ställning till i dag, men viljeinriktningen har jag velat meddela här.

Till slut, herr talman, vill jag nog ändå bestrida att vi har viftat bort problemet. Det är ju så, att skolöverstyrelsen har kommit in med en framställning. Den framställningen har blivit vederbörligen behandlad i departementet, och i stor utsträckning har de framställda önskemålen blivit uppfyllda.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för att vi nu börjar komma in på mera konkreta ting. Jag tycker det var värdefullt att få åtminstone det uttalandet, att man här måste skapa en annan organisation än den vi har i dag, och jag tycker det vore värdefullt att något få ta del av de tankegångar som jag förstår finns utvecklade inom departementet på den punkten. Det fanns ingenting i den riktningen i det interpellationssvar som jag här hade att utgå ifrån.

Sedan säger utbildningsministern att han utgår från att vi skall kunna utnyttja läkarna i fortsättningen. Jag vill nog understryka att detta, "att vi skall kunna utnyttja" inte är detsamma som ett uttalande av statsrådet att han är av samma mening som skolöverstyrelsen i skrivelsen, att det för vissa kategorier — och just den typ av utbildning som jag har berört — är nödvändigt med läkarnas medverkan. Då är det inte bara fråga om hur problemet skall kunna lösas, utan då blir det en deklARATION att man på denna punkt inte skall göra någon förändring, och då måste frågan lösas på ett eller annat sätt.

Statsrådet sade här tidigare att man inte har kommit överens vid de förhandlingar som har ägt rum. Dem ämnar jag självfallet inte på något sätt gå in på. Men har man vid de förhandlingarna haft ett organisationsunderlag att utgå från? Såvitt jag förstod av statsrådets senaste inlägg var tankegångarna kring denna nya organisation som kunde bli nödvändig mycket utvecklade; i varje fall ville inte statsrådet i dag beröra någonting av dem.

Jag tror, herr talman, att det är nödvändigt att utgå från som en realitet att man inom denna grupp, liksom i de flesta andra grupper i samhället, har blivit medveten om vad tiden är värd och vad nominella löneökningar är värda och att detta påverkar människor i deras handlande. Om regeringen blundar för sådana realistiska ting, tror jag inte

att man inom rimlig tid kan förvänta sig de nya lösningar som kanske måste till för att i en sådan situation klara de här frågorna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 46 Interpellation nr 78 om prissänkning på flyglinjerna till Gotland

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c), som yttrade:

Herr talman! Planeringen av åtgärder på det trafikpolitiska området måste ske i nära kontakt med samhällsplaneringen i stort och samordnas med lokaliserings- och regionalpolitiken. I dessa sammanhang kommer säkerligen flyget att få en allt större betydelse. Särskilt gäller detta på de långa sträckorna men också speciellt för Gotland. Det vore motiverat att Gotlands befolkning, som saknar alternativa rese möjligheter i form av järnvägs- eller landsvägsförbindelser för sina förbindelser med övriga delar av landet, komme i åtnjutande av tjänster från ett folkflyg varmed alla skulle ha ekonomiska möjligheter att resa. Prispolitiken kommer därmed i blickfältet.

Sedan Linjeflyg AB hos luftfartsverket gjort framställning om höjning av flygtaxorna med genomsnittligt 12 procent har luftfartsverket lämnat sitt medgivande härtill så till vida att i stället för en procentangiven höjning varje flygsträcka prismässigt fick höjas med 12 kronor, dock med undantag för vissa s. k. lokala korta sträckor, där höjningen begränsades till 5 kronor. Här angivna höjningar avser enkelresepriser och trädde i kraft den 7 februari.

Genom luftfartsverkets omkonstruktion av Linjeflygs förslag till prishöjningar har vissa flygsträckor drabbats hårdare än andra. Taxorna, liksom de statliga avgifterna, är redan tidigare utformade så att kilometerpriset sjunker med stigande avstånd. Den nu genomförda prishöjningen innebär en ytterligare markering av denna prisstruktur. Ur regionalpolitisk synpunkt, med speciell tanke på Norrland, bör det inte riktas anmärkningar emot denna princip, men dess tillämpning får givetvis inte samtidigt bli till nackdel för en sådan region som Gotland, vilken brottas med i stort sett samma problem som Norrlandslänen. Detta är emellertid vad som nu inträffar.

Taxesättningen för Gotlands del per kilometer räknat var redan förut bland de högsta i landet. Till detta bidrar konstruktionen av de statliga avgifterna, som genomsnittligt uppgår till ca 16 procent av biljettpriserna men för Visbylinjerna uppgår till mer än 20 procent.

Visbylinjerna drabbas nu särskilt hårt genom en ytterligare höjning av priserna, varierande mellan 12 och 26 procent. En av anledningarna till att de senaste prishöjningarna slår så hårt är att 12-kronorshöjningen lagts ovanpå det rabatterade priset. Andelen rabatterade resor på Visbylinjerna är osedvanligt högt – ca 60 procent av antalet försålda biljetter. Detta är i sin tur beroende av att avsaknaden av alternativa rese möjligheter skapar ett behov som konstituerar ett bredare underlag av resenärer än i andra delar av landet.

Under 1971 uppgick det totala antalet ankommande och avresande passagerare på Visby flygplats till 228 218, vilket utgör en väsentlig del av Linjeflygs totala passagerarbefordran, som för hela riket uppgick till ca 800 000 resenärer. Detta styrker vikten av att inte flygets utveckling hämmas för Gotlands del genom en olycklig prispolitik. I stället för ökade pålagor av olika slag måste vägar sökas för att främja Gotlands utveckling, om inte en ny utflyttningsvåg skall drabba regionen med obotliga skador som följd.

Den nedsättning av passageraravgifterna på färjelinjerna som möjliggjorts genom riksdagens beslut om transportstöd till Gotland kan beräknas medföra en reduktion av dessa till Gotlands förmån med ca 1 miljon kronor. Denna summa skall jämföras med den fördyring av flygpriserna som nu inträffar och som kan uppskattas till ca 2,5 miljoner kronor.

Mot bakgrund av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd medverka till åtgärder i kostnadssänkande syfte för flygtrafiken till och från Gotland?

Avser statsrådet att vidtaga åtgärder för omprövning av Linjeflygs nya taxesättning på Visbylinjerna?

Denna anhållan bordlades.

§ 47 Interpellation nr 79 ang. informationen om kemiska preparat i industriproduktionen

Ordet lämnades på begäran till

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c), som yttrade:

Herr talman! Den tekniska utvecklingen ställer allt större krav på komplicerade hjälpmedel för att få de olika funktionerna i produktionsapparaten att fungera. Detta gäller inte minst olika kemiska preparat, som med alltmer komplicerad sammansättning nu används inom näringslivet. Olika former av allergier, eksem m. m. förekommer. De har i många fall sitt ursprung i den kemiska substans, som människorna – ovetande om dess konsekvenser – kommer i kontakt med. Olika ämnen som i sig inte är farliga kan i kombination med andra ämnen få skadeverkande effekt.

Någon tillfredsställande deklaration av vad som ingår i de ämnen som används i industriproduktionen finns för närvarande inte. Inte heller redovisas på ett nöjaktigt sätt de skadeeffekter som kan uppkomma vid användning. För företagen visar det sig vara mycket svårt att få fram riktiga upplysningar från tillverkarna av preparaten, då dessa anser sig ha ett behov av att skydda sina varor gentemot konkurrenterna. Svårigheten att få fram relevant information har i många, många fall sin orsak i kommersiella intressen.

Den rådande situationen är otillfredsställande ur arbetsmiljö- och arbetsskyddssynpunkt. För den anställde är det en stor otrygghetsfaktor och hälsorisk att inte ha information om de ämnen som används i

arbetsprocessen. Företagen har ingen möjlighet att bemästra de problem som uppkommer då man inte har information om det exakta innehållet. Det måste därför anses vara viktigt att dessa förhållanden regleras.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidta åtgärder för att få till stånd en tillfredsställande deklaration av det kemiska innehållet i de preparat som används i industriproduktionen?

Denna anhållan bordlades.

§ 48 Interpellation nr 80 om åtgärder för att förhindra oskäligen hyreshöjningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr LUNDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Riksdagen beslutade under 1971 att förlänga hyresregleringslagens giltighetstid. Emellertid beslutades samtidigt ändringar i lagen, varigenom bl. a. det direkta besittningsskyddet för lokaler efter den 30 september 1972 bortfaller. Detta förhållande har medfört att redan nu förberedelser vidtagits bland fastighetsägarna för att möjliggöra hyreshöjningar för sådana lokaler. Dessa hyreshöjningar kan med ledning av hittills vunna erfarenheter komma att röra sig om betydande belopp. De farhågor, som jag uttalade i samband med ärendets behandling i riksdagen, har visat sig ingalunda vara överdrivna. Sålunda har det i fråga om lokaler i exempelvis Stockholms centrala områden rört sig om hyreshöjningar på uppemot 400 à 500 procent, vilka visserligen är föremål för underhandlingar, men där hyresgästerna på grund av sin ställning praktiskt taget ställs utan valmöjlighet. De begärda hyreshöjningarna är av sådan storleksordning att de synes tangera ockergränsen. Jag utgår ifrån att dessa förhållanden bör vara för herr justitieministern i stort sett kända och även i viss mån föremål för olika prövning och överväganden.

Då de redan utgående hyrorna generellt sett torde täcka driftkostnaden och skälig förräntning av det kapital som nedlagts i fastigheterna skulle en ohämmad hyreshöjning av den storleksordning som man nu har grundad anledning att räkna med medföra oförtjänta kapitalvinster för fastighetsägarna till synnerligen betydande belopp. Detta kan icke vara rimligt. Hyresgästerna mister besittningsskyddet för sina lokaler. Härtill kommer att många mindre hantverkare och affärsidkare får vidkännas hyreshöjningar, som i sin tur kommer att resultera i prishöjningar och sämre betjäning för de kunder som dessa hantverkare och affärsidkare skall betjäna.

Inom handeln har man väl i viss mån kunnat förutse de kostnadshöjningar som måste bli en följd av att besittningsskyddet för affärslokalerna slopats, vartill ju kommer att affärstidslagen även den inneburit kostnadsökningar. Oron över prishöjningarna i den delen måste därför anses ganska märklig, eftersom dessa prishöjningar ju bara är en följd av

ekonomiska faktorer som alla måste vara medvetna om.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr justitieministern få framställa följande frågor:

Överväger eller förbereder herr justitieministern och regeringen åtgärder som utan tidsutdräkt kan insättas för att ånyo införa besittningsskydd gällande lokaler, alltså åtgärder som kan stoppa de oskäligen hyreshöjningar som är aktuella på detta område och som i vissa fall kan betecknas som ocker?

Överväger regeringen att de oförtjänta kapitalvinster, som kan uppstå genom hyreshöjningar för lokaler i en del fall på omkring 400 procent samt om besittningsskydd ej införes, skall tillfalla spekulanterna eller tillföras samhället för att t. ex. utnyttjas i nyproduktion?

Överväger man åtgärder för att genom ett lagligt ingrepp hindra oberättigade hyreshöjningar på lokaler redan när dessa höjningar förberedes? När kan i så fall dessa åtgärder sättas i praktisk funktion? Kan man påräkna ett omedelbart prisstopp på detta område?

Denna anhållan bordlades.

§ 49 Interpellation nr 81 om åtgärder för att förhindra osund konkurrens vid framtida företagsetablering i de nordiska länderna

Ordet lämnades på begäran till

Herr SJÖNELL (c), som yttrade:

Herr talman! Såvitt nu kan bedömas kommer de nordiska länderna att välja sinsemellan olika samarbetsformer med den europeiska ekonomiska gemenskapen, EEC. Detta torde inte behöva innebära att Norden kommer att förlora sin karaktär av en i viss mån sammanhållen ekonomisk enhet. Förutsättningarna för en fortsatt utveckling av den nordiska samhandeln bör kunna ytterligare utvecklas. Åtskilligt talar för att den integration inom industri och handel, som gjort sig gällande inte minst under det senaste årtiondet, kommer att fortsätta. Takten i utvecklingen blir dock beroende av bl. a. politiska beslut. De förslag om vidgat nordiskt samarbete inom näringspolitiken, lokaliseringpolitiken och miljöpolitiken, som den svenska regeringen lade fram vid Nordiska rådets session i Helsingfors nyligen kan tjäna som exempel på åtgärder som kan medverka till en sådan utveckling.

Det ekonomiska samarbetet i Norden syftar ytterst till att ta till vara de nordiska ländernas samlade resurser på ett bättre sätt. Detta förutsätter bl. a. att företagsetableringar kan ske på i stort sett likvärdiga villkor i alla de nordiska länderna.

Som framgått av pressen har ett stort antal svenska företag under senare tid fått erbjudande om att flytta sin verksamhet till annat nordiskt land eller att etablera ny verksamhet där. Som argument för att förmå företagen att flytta har bl. a. anförts Danmarks och Norges möjligheter att bli medlemmar i EEC. Erbjudandena har emellertid samtidigt varit förenade med löften om ekonomisk hjälp vid etableringen i form av t. ex. billig tomtmark, lån eller kontanta investeringsbidrag.

Även om de lämnade erbjudandena hittills inte torde ha avsatt några märkbara resultat kan de enligt min mening sägas stå i strid med de strävanden, som är grundläggande för det ekonomiska samarbetet i Norden. En osund konkurrens om företagsetableringarna kan lätt leda till att den arbetsfördelning och specialisering som utgör ett viktigt led i integrationen delvis går förlorad. Det säger sig självt att åtgärder av detta slag även kan få menliga verkningar på konkurrensförhållandena och på sysselsättningen på berörda orter.

Det är därför enligt min mening angeläget att såvitt möjligt hindra att en osund konkurrens uppstår om företagsetableringarna i Norden. De värvningskampanjer som hittills förekommit torde genomgående ha haft lokalt ursprung. Verksamheten kan emellertid ändå leda till avsevärd skada för det samlade nordiska näringslivet om den får större omfattning.

Med hänvisning till vad som har anförts i interpellationen hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern få ställa följande fråga:

Avser regeringen att vidta några åtgärder för att undvika en osund konkurrens, baserad på ländernas skilda relationer till EEC, om förläggningen av nya företag i Norden?

Denna anhållan bordlades.

§ 50 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m.

§ 51 Anmäldes och bordlades motionen nr 1487 av herr *Ernulf* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 5 med förslag till skadeståndslag m. m.

§ 52 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 105 Herr *Nilsson* i Agnäs (m) till herr socialministern om åtgärder med anledning av det ökade antalet abortansökningar:

Avser herr statsrådet att vidtaga några åtgärder med anledning av den lavinartade ökningen av abortansökningar?

Nr 106 Fröken *Eliasson* (c) till herr utbildningsministern angående studievalet i grundskolan och gymnasieskolan:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidtaga i syfte att häva den könsbundna snedfördelningen vad gäller studievalet i grundskolan och gymnasieskolan?

Nr 107 Herr *Åsling* (c) till herr finansministern angående den särskilda vägavgiften vid transporter i Norge:

Är statsrådet beredd redovisa vilka åtgärder som företagits och som kan komma att bli aktuella med anledning av att svenska transportörer belastas med särskild vägavgift vid transporter i Norge?

Nr 33

Torsdagen den
2 mars 1972

Nr 108 Herr *Jonasson* (c) till herr socialministern angående det ekonomiska skyddet för njurdonatorer:

Anser statsrådet att det ekonomiska skyddet är tillfredsställande för njurdonatorer i samband med förundersökningen och i samband med själva transplantationen och avser statsrådet om så inte är fallet att ta initiativ till ändrade ersättningsregler?

§ 53 Kammaren åtskildes kl. 19.08.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert